

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ
МИНИСТРЛІГІ
М.ӨТЕМІСОВ АТЫНДАҒЫ БАТЫС ҚАЗАҚСТАН УНИВЕРСИТЕТІ**

А. К. ЕСЕНГАЛИЕВА

«Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі»

Оқу-әдістемелік құрал

Пікір жазғандар:

Қ.М.Бекболатова – Философия PhD докторы, Абай атындағы Қаз ҰПУ,Қ.Р.-ның Дизайнерлер одағының мүшесі

Қ.З.Халықов – Философия ғылымдарының докторы, Т.Қ.Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының ғылыми жұмыстар жөніндегі проректоры, профессор

Н.С.Тлеуханов – Философия ғылымдарының кандидаты, М.Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университетінің «Бейнелеу өнері және дизайн» кафедрасы

Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі:
Оқу - әдістемелік құрал 6В02123_«Сән және Костюм дизайны» білім беру бағдарламасы үшін / Құраст. А.К.Есенғалиева– Орал, М.Өтемісов атындағы БҚУ, 2021. - 156 б.

Оқу-әдістемелік ақпаратта «Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі» алған теориялық білімдерін бекітуге нұсқаулық мәліметтер қамтылған. Мұнда болашақ модельер конструкторларға сән индустриясында киімнің көркемдік дизайнын және оның заңдылықтарын сауатты түрде зерттеуге мүмкіндік беріледі. Әдістемелік оқу құралы келесі пәндерде қолданылуы мүмкін: «Жобалау» және «Коллекциялық бұйымдарды жобалау». Әдістемелік оқу құралы- 6В02123_«Сән және Костюм дизайны» білім беру бағдарламасы бойынша студенттерге арналған.

Мазмұны

Кіріспе -----	4
1. Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі бойынша негізгі мәліметтер-----	5
2. Этникалық стиль қазіргі сәндегі көркем шығармашылықтың түрі ретінде-----	24
3. Костюм пішінінің элементтері және этникалық стильдегі киімді жобалау-----	29
4. Этникалық стильде киім жобалаудағы дизайн әдістері мен тәсілдері-----	36
5. Қазіргі қазақстандық сәнгерлердің шығармашылығындағы этникалық стильдегі топтамалардың аналогтарын талдау-----	41
6. Костюм дизайнындағы эскиздік графика-----	47
7. Этникалық киімдердің эскиздерін құру-----	53
8. Материалдар, фактуралар, әрлеу-----	59
9. Тәжірибелік жұмыстар жинағы-----	66
10. Түсіндерме сөздік (глоссарий)-----	102
11. Студенттерге тәжірибелік жұмыста қажетті кестелер мен материалдар -----	108
12. Этно стильде киім жобалауда студенттерге нобайлар үлгілерін жасау барысында қосымша материал ретінде келесі эскиз формаларының түрлері-----	110
13. Тұлғаларды салу этаптары-----	113
14. Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі бойынша студенттерге арналған тест сұрақтары-----	121
Қорытынды -----	138
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі -----	139
Қосымшалар -----	142

Кіріспе

Берілген әдістемелік оқу құралы ең алдымен этникалық киім жобалау заңдылықтарын сән және стиль бағытын көрсететін киім жиынтығы формасының қалыптасуына, оның конструктивті шешімі мен құрылымын, теоретикалық мағынасын білдіретін терең бөлім. Сондықтан да жалпы киім, аяқ киім және тері бұйымдарын жобалау барысында жас маман, гармониялық ортада эстетикалық білімді болуы қажет.

Бұл әдістемелік оқу құралы арқылы–білімгерлер өз дағдыларын мамандыққа қажетті кәсіби іс-әрекеттерінде кеңінен шығармашылық пайдалану мүмкіншілігіне жол ашады.

Осы мақсатпен бұл әдістемелік құралы: «Сән және Костюм дизайны» білім беру бағдарламасының студенттеріне келесі пәндер бойынша; «Костюм композициясы», «Композиция негіздері», «Жобалау», «Коллекциялық бұйымдарды жобалау ерекшелігі» көркемдік талғамдары мен сурет және композиция негіздерінде кәсіптік дағдыларының болуын, суретшілермен бірігіп толыққанды жұмыс әзірлеу мақсатында қарастырылған.

Келешек маман иелеріне «Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі» оқу құралы киімді этникалық көркем жобалау және оған қажетті теоретикалық білімдері мен тәжірибелік дағдыларын нығайтуға көздейді. Мұнда болашақ мамандардың киімді жобалау кезінде өз алдыларына нақты шығармашылық міндеттер қойып, оны әртүрлі әдістер амалымен іске асырумен қатар, қажетті композициялық сауаттылық пен ойлауын қалыптастыру жеке тұлғаның шығармашылық қасиеттерін дамытуға ерекше назар аударылған.

Этникалық көркем жобалауды меңгеру білім алушылардың жалпы көркемдік эстетикалық жаңа көзқарастарының пайда болуына және көрнекі қабылдауына шығармашылық еркін елестету қабілеттерінің болуына септігін тигізеді. Киімді жобалауда оқып білу барысында студент композиция заңдылықтарымен, құрастыру принциптерімен, нобай түрлерін жасауды, силуэт тұрғызуды, киім формасының пластикалық заңдылықтарының негізгі элементтерінің орналасуын және образдарды ассоциативті бейнелер жасауды меңгереді.

Әдістемелік нұсқауда киімді этникалық бағытта көркем жобалау бойынша тәжірибелік сабақтардың студенттерге киімнің негізгі композициялық құрылым түрлерін жүйелі түрде үйретуге бағытталған.

Осылайша оқу әдістемелік құралында «Сән және Костюм дизайны» білім беру құрылымы мен ерекшеліктері ескерілген.

1. Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі бойынша негізгі мәліметтер

Композиция - құрамдас бөліктері бірлікте ұштастырылған бір-біріне және жалпы мүддеге бағындырылған мақсатты көркем құрылым. Композиция (лат. *compositio-құрастыру, шығарма*) [1,- 4 б.] көркемөнер туындысының құрылымы, оның жанры мен мазмұнына орай құрамдас бөліктерінің тұтастығы ретінде қарастырамыз.

Жалпы композицияға өнер туындылары арқылы адам сезімдерін қабылдау мен өнер туындыларын жазықтық бетінде орындаған заңдылықтар кіреді. Ал көлемдік-кеңістікті қолдану арқылы жасалған туындылар *арнайы композицияға* жатады. Арнайы композицияның бір түрі бұл *киім композициясы* болып табылады.

Киім композициясы – киім бөліктерінің бейнелі, көркем-идеялық мағынасын аша отырып, тұтастығын біріктіру және киім мен аяқ киімді құрайтын бөлшектердің, олардың түстері мен формалары , материалдарының үйлесуі кіреді. Негізінен киім композициясында пішін құрылымының жалпы заңдылықтары ерекше айқындалып және оның мақсатына қарай конструктивті, функционалды, эстетикалық құндылығы бар улитарлық аяқталған заттың *пішіні* жасалады.

Киімде пішім-пропорциялық дене бітімімен айқындалады. Пішін күрделі болған сайын құрылымды сызықтар да әрқилы болады. Киім бөліктерін пішінге келтіру процесі құрастыру арқылы іске асырылады. Пішім – бұйымның ойластырылған үлгісін жасауға мүмкіндік беретін пішім сызықтары (бел сызығымен кесілген көйлек, реглан үлгісіндегі жеңдер, тұтас пішілген жең және т.б.) Костюм композициясының дұрыс құрылуына байланысты көлеміне, пішініне, үйлесімділігінде келісімділік болмаса, ойлаған мақсаттардай сұлу- әдемі композиция болмайды. Ал мұнда *үйлесім* оның қарым-қатынасы адам тұлғасындағы киіммен бірге маңызды роль атқарады және оның пішінінің сипатын анықтайды.

Үйлесім дегеніміз – тепе- теңдіктің екі жақты қарым-қатынасы.

Киім композициясының өз заңы мен ережелері бар ,ол кез келген костюмтүрінде орындалуы тиіс:

- 1) *келісімділік* - композиция компоненттері мен композициялық құралдардың киім мақсатына бағынылуы;
- 2) *композицияның барлық бөліктері мен компоненттерінің өзара және адамдене бітімімен өлшем пропорциялылығы;*
- 3) *композицияның орталығының болуы;*
- 4) *композиция тұтастығы* (қатар бағыну).

Сонымен киім композициясында негізгі талап костюмді жасап шығару өнер саласында ол нақты алғанда архитектуралық (бифункционалды) өнерге жатқызамыз. Біз өзіміздің гардеробымызда ыңғайлы, қолайлы, жылы киім болғанын қалаймыз және оған келесі талаптарды қоямыз - ол киім әдемі, сәнді көрермендерге біздің түрімізді барынша қолайлы жақтан көрсетуі тиіс. Мұнда “*киім*” термині пальтонның материалды әрекетін білдірсе, “*костюм*” термині киімнің бейнелі жағында суреттелген стилистік тәртібінің қызметін бейнелейді. Ал енді костюм композициясында негізгі элементтерінің бірі сәндеу.

Сәндеу - бұл киімге қосымша әсемдік беру мақсатында қолданылады. Киімді сәндеу барысында киім сызығына, пішіміне, матасына, құрылысына, түсіне үйлестіре таңдауымыз қажет.

Сонымен *сәндеу* - стильді ескере отырып уақытша және кеңістіктік сипаттамаларды ондағы шындықтың объектілерін жеңілдету, жалпылаудың арнайы нысаны. Стиль - «белгілі бір дәуір мен елге тән әлемді қабылдаудың көркемдік өрнегі» [2,- 9 б.] ретінде сипатталатын өнердің негізгі санаты. Міне осыған орай сәнділік ұғымына киімнің әсемдігі ғана емес сонымен бірге нақты жағдайға байланысты киіне білу, адамның шұғылданатын ісіне, жас шамасының сәйкестігі де ескерілуі жатады. Костюмнің сәні түрлі әсемдеу деталдардың, әсемдік бұйымдар мен түстердің үйлесімділігін орынды қолдану нәтижесіне байланысты.

Қазіргі кезде киімдерде мынадай сәндеулер қолданылады: үлпек, табиғи және жасанды үлпектер, мата, тоқыма терілері, жасанды ұсақ түйек заттар машина тігістері, аппликация, моншақтар, кестенің түрлері, шашақтар т.б. және сонымен қатар бүрмелер, буфалар, қатпарлар, ролик, бантиктермен осылайша әр түрлі материалдардың қосындысымен киімді әшекейлейді. Әрине киім сән әлемінде соның ішінде киімді *жобалаудың* маңызы өте зор.

Осыған орай өндірістегі *киімді жобалаудың* көркемдік инженерлік *жобалау* барысында, әсерлілік тұрғыда киім үлгілерін жобалаудың мүмкіндіктерін атауға болады. Мысалы, киім үлгілерін жеке адамға арнап жобалаудың келесі мынадай ерекшеліктері бар:

- жеке адамның қабылдауы;
- жеке адамның киімді сезінуі;
- жеке адамның дене формасын және оның айналада қабылдауын;
- жеке адамның киімге қатынасы;
- киім-кию мәнері;
- жеке адамның мінез құлқы;
- бірінші қажеттілікті;
- көңіл-күйі, өзін-өзі сезінуі;
- киімнің тәрбиелік мәнін ескеру.

Жобалау процесінде киімді қабылдауда психологиялық әдістерді қолдану арқылы киімнің әсерлік сапасын жетілдіріп, тұтынушының эстетикалық талғамын арттыруға септігін тигізеді. Себебі, киімді жобалау жүйесі басқа да жүйелермен тығыз байланысты.

Киім композициясында негізгі компоненттерінің бірі *силуэт*.

Силуэт - адамдардың немесе басқа нәрселердің тұлғасының сырт нобайын ерекше түсетіндей әсерлеп бейнелеу нәтижесі, костюм формасының сыртқы көрінісі [3,- 12 б.]. Силуэт пішіні бұл оның пластикалық композициясы. Силуэт контурлы немесе таңба күйінде бейнеленеді. Силуэт бұйым пішінінің немесе жалпақтығының көшірмесі емес, бұйымның реттелген символы (бейнелі силуэт А,Д,Т,Х) түрінде болып келеді. Киім силуэттеріне қарай тік бұрышты, трапеция, үшбұрышты, овал; қыналу сатысына қарай: қынамалы, жартылай қынамалы, тік силуэтті кей жағдайда белгілі бір бұйым формасына ұқсас болып келеді.

Тік силуэтті киім - қолдануға ыңғайлы, ол барлық жастағы әйелдер үшін икемді, әрі тік төртбұрыш формасына ие.

Киімнің етегіне қарай кеңейіп немесе, етегі тар иығы кең болса онда *үшбұрышты силуэтке* ие болады.

Қынамалы силуэтті киімнің ерекшелігі мұнда екі қарама-қарсы трапециялар формасына ұқсайды.

Овал силуэтті - мода ағымында өте сирек келеді және көп кездеспейді, себебі табиғи дене пішімдеріне пропорциялық қолайсыздықтар тұғызады.

Сән индустриядағы өнімдер композициясының ерекшелігі оның формасы өз мақсаттарында, жасалған материалына, үлгінің конструктивті схемасына сай болуында. Әрине костюм композициясында қарастырылып жатқан құбылыстар арасындағы ең маңызды байланыстар мен қатынастарды көрсететін *тектоника* мен *көлемдік-кеңістікті құрылымы* болып табылады.

Тектоника - бұйымдарды конструкциялау жұмысы барысында материалдан әзірленетін бұйым формасының бейнесін ойлап көру [4,- 14 б.]. Мысалы, костюм тігу үшін қажетті матаны тандап алу, оны ойша шолып шығу, мата суреттерінің орналасуын анықтау. Кеңістіктегі көлемді құрылысты дұрыс көру үшін тігілетін киімнің қолданылуына қарай киімнің формасын, ондағы жекеленген элементтердің бүрмелердің, орналасуына көңіл бөле отырып материалды тандап алу. Композицияның бұл категориялары, бір-бірімен өте тығыз байланыста болады.

Көлемдік-кеңістікті құрылым – форма элементтерінің өзара және кеңістіктегі байланысы. Композиция құралдарының ішінде ең маңыздысы пропорция болып табылады.

Пропорция – ритм мен циклдық инварианттың принципі бойынша үлгінің жүйелі ұйымдасуы [5,- 31 б.]. Пропорциялар математикалық қатынас ретінде беріледі; олар форманың геометриялық құрылымының дұрыстығын көрсетеді.

Пропорция ұғымы- күрделі бүтіннің ішіндегі құрам бөліктерінің байланысы, яғни бір өлшемнен екінші өлшемге қозғалыс деп түсіндіріледі. Киімді үлгілеуде пропорция ең басты фактор болып келеді. Пропорция жай және күрделі болып бөлеміз. Жай және арифметикалық пропорциялар еселік және бүтін сандық қатынастарға негізделген. Олардың негізінде біртұтастықтың басты өлшемі-модуль жатады.

Модуль - ол заттың объектінің немесе дене бітімінің кез келген бөлігінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем. Киім композициясында бүкіл бөліктердің үйлестіру құралы ретінде *модуль* көрсетіледі. *Модульдің* қолданылуы бұл көркем туындының бастамасы. Модуль (*лат. modulus* - шара) объектінің өлшемін есептеу үшін негіз ретінде қабылданған және объектінің бөліктерінің мөлшерін бірнеше коэффициенттерін білдіретін бастапқы мән болып табылады [6,- 54 б.]. Міне модуль өлшем бірлігі. Ал киім модельдерінде модуль кез-келген құрылымның өлшемдерін, сондай-ақ олардың бөліктері, түйіндері мен элементтерін әрқашан таңдалған санына қарай есептеу үшін негіз ретінде қабылданатын сан болып келеді. Пропорцияның келесі күрделі типі – *геометриялық* деп аталады. Ол құрылымы мен өлшенбейтін көлемдердің қатынасына негізделген. Ал жай пропорциялық қатынастарға қабырғалардың қатынасы 3:4:5 болатын «египеттік үшбұрыш» жатады. Үйлесімділік пропорциясын іздеу сәулет өнерінде, құрылыста, инженерлік ғимараттарда ежелден жүргізілген. Ең үйлесімді иррационалдық пропорция «*алтын бөлініс*» немесе «*алтын пропорция*» деп саналады. «Алтын бөлініс» көптеген табиғи құбылыстардың негізін құрастырушы деп есептейміз.

Композицияның тағы бір маңызды құралы – *масштаб* (матадағы әртүрлі масштабтағы суреттер)

Масштабтылық - пішіннің және элементтердің адамға, қоршаған кеңістікке, басқа да пішіндерге өлшемдес пропорциялылығы [7,- 56 б.]. Костюмдегі масштабтылық - костюм пішінінің және оның элементтерінің адам дене бітіміне өлшемдес шамалылығы. Костюм және оның құрушы элементтерінің масштабтылығы костюм мақсатына, маусымына, тұтынатын ортасына байланысты. Қабылдау масштабтылығы мен пішінді мүшелендірудің өзара байланысы бар. Тұрмыстық костюмде масштабтылық міндетті. Масштабтылық пішіннің тұрақтылығына және теңдігіне байланысты болады. Сонымен киім композициясында ерекше орны бар заңдылықтың бірі *метр*.

Метр–бірдей формалардың белгілі бір арақашықтықта әрі интервалда қайталануын атаймыз [8,- 46 б.]. Метрлік қайталану тепе-теңдік пен тыныштықты бейнелейтін статикалық композицияға тән.

Метрлік қайталану екі түрлі болып келеді; 1. Белгілі тең интервалда бір форманың қайталануы. 2. Интервал дененің қабырғасы, яғни бір дененің қайталануы.

Киім композициясында модельер конструкторлар және сәнгерлер кез келген костюмді конструкциялау кезінде әр түрлі сызықтарды пайдаланады. Бұл- көлденең, тік, диагональ, қисық, сынық, аралас, паралельді және қиылысатын сызықтар. Киімнің бөліктерінің контураларын конструктивті, декоративті және декоративті- конструктивті сызықтар ретінде қарастыруға болады.

-*Конструктивтік сызықтар*-костюм бөліктері мен жеке көлемдердің қиылысу сызықтары фасонның негізі. Оларға қосылған тігістер, бедерлер, пішін мүшелендіру сызықтары жатады. Олардан пішін көлемінің өзгерістері басталады: бүкпелері, кескінділері т.б.

-*декоративті- конструктивті* сызықтар екі қызметті біріктіреді: декорациялық және конструкциялық қажеттіліктер. Оларға қол, кесте, бау, баукесте, тағы басқа арқылы безендірілетін сызықтар жатады.

-*декоративті сызықтар* ешқандай улитарлық практикалық қызметті атқармайды. Бұл киімнің кестелеу жолақтары, шілтері, баулары, кестесі, таспасы сияқты әр түрлі әрлеу сызықтарының сызбалық сипатын құрайды.

-*көлденең сызықтар*-бұйымның енділігін көрсете отырып, толықтық тыныштық, тұрақтылығын береді. Ал киім силуэттерінде негізгі бес көлденең сызықтарды ажыратады: иық, кеуде, бел, мықын, етек сызықтары.

-*тік сызықтар* бұйымның ұзындығын, төзімділік, беріктік, негізділік әсерін береді. Мұндай сызықтар бойдың биіктігін, бойшандықты көрсетеді. Осыған орай негізгі конструкциялық тік сызықтар белдемше ұзындығын, арқа немесе шалбар ұзындығын, жең ұзындығын белгілейді.

-*қисық сызық* - киімнің конструктивтік композициялық сызықтарының ішіндегі ең бір бастысы тек сол киімде ғана адам дене бітімінің кескін келбеті анықталады.

Бұлар; белден мықынға, белден кеудеге тарайтын сызықтар қолтық ойындысы, қисық сызықтар киімнің жекелеген бөліктерінде де кездеседі.

-*Сынық сызықтар*-жаға, қалта, жаға қайырмасы сияқты киім бөліктерінің конструкциясында жиі пайдаланады.

-*аралас сызықтар*; реглан, нымша, иініш, конструкцияларындағы сызықтар т.б

-*диагональ сызықтар*; әр түрлі тілікшілік бөлшектерге, бүрмеде, аяқ киімде, киім бүкпесінде, т.б. қолданылады.

-*паралельді қиылысатын сызықтар*-негізінен сәндік, әшекейлік, әрлеу сызықтары.

Сонымен *түзу* сызыққа қарағанда иілген сызықтар киімге анағұрлым сәнділік пен әшекейлікті береді. *Түзу* сызықты классикалыққа, ал аралас сызықты көркемділікке балайды.

Әрине кез келген композициялық шешімде бір модельде әр түрлі сипаттамалы сызықтардың шектен тыс көп болуына дисгармония жасалуына жол берілмейді. Костюм композициясында әрине мұндай сызықтар қажеттіліктері киімде өзіндік орындары ерекше. Міне осыған орай әрбір қажеттілікке сәйкес киімде *қарсыластық* пен тепе-теңдік *нюанстың* өзіндік ерекше орны бар.

Қарсыластық - пішіннің ,өлшемнің және пластиканың түстің фактураның күрт айырмашылығы [9,- 25 б.]. Қарсыластық модельде де өте қажет себебі ол толығымен мәнерлік пішінді құрайды. Қарсыластық композицияда өзінің белсенділігімен ерекшеленеді.

Ал *нюанс* ұқсастық элементері бар сипаттамалардың елеусіз айырмашылықтары [10,- 52 б.]. Әрбір киімдердің кез келген модельдеуінде, рең қатынастарында, фактуралық безендірулерде *нюанстық* қарым - қатынастар жиі кездеседі. Мысалы: Композиция толығымен *нюанстар* негізінде құрылуы мүмкін. Композициялық құралдардың ішіндегі ең биязысы және нәзігі - *нюанс* киімді әдемі, көркем етеді. Киімнің матасы, түсі мен пішіні толық ойластырылып мінсіз орындалған болса, оны негізінен *нюанстау* деп атауға болады. *Нюанс* элементтер арасында қосымша байланыстар туғызып, модельдің үйлесімді шешілуіне ықпал етеді.

Киім композициясындағы негізгі заңдылықтардың бірі - *статика* мен *динамика* болып табылады.

Статикалық композиция – бұл тыныштық, форманың жабық түрде дамуы.

Динамикалық композиция – нақты қозғалыстың, өсудің, дамудың пайда болуы.

Бұдан басқа динамикаға *композиция орталығының* болуы мен орналасуы әсер етеді. Сән индустриясында адам денесінің кемшілігін жасыруда композиция орталығы ретінде кез-келген элемент болуы мүмкін. Сонымен статиканың және динамиканың тепе-теңдігіне *симметрия* мен *асимметрия* ықпал етеді.

Симметрия – форма құраушы әдіс, костюмді геометриялық көрсеткіштер бойынша жіктеу әдісі, костюмде геометриялық форма берудің тәсілі [11,- 23 б.].

Сонымен *симметрия* дегеніміз - оң жақ және сол жақ ортадағы вертикальға қатысты адам дене бітімін екі тең бөлікке бөлетін пішін бөліктерінің теңдігі. Кез келген пішіннің құрылыс негізінде симметрия принципі жатады. Симметрияның мынадай келесі түрлері бар:

- классикалық (бейне, айналым, кеңістіктегі бұрылыстар, жазықтықтағы бұрылыстар симметриясы);

- афиндық (созылым, қысым, жылжу симметриясы);
- ұқсастық (К - ұқсастық симметриясы, L- ұқсастық симметриясы);
- қисық сызықты (айналым, қысымдау, бұзу, жай бүгіліс симметриясы).

Композицияда симметрия – тепе-теңдік, ал асимметрия – тепе-теңдіктің бұзылуы, бір бағыттың басқа бағыттан жоғары тұруы. Симметрия анық және көрнекі композиция қасиетін пішін жағдайын белгілейді

Асимметрия түсінігі симметрияның осі немесе жазықтың симметриясы жоқ кезіндегі элементтердің орналасуын білдіреді. Осылайша симметриямен асимметрия үндестігі интуицияның композициялық бүтіндіктің және композициялық тепе-теңдіктің сақталуын қажет етеді. Киім композициясында әрдайым толықтырылған қызықты қозғалыстағы тәртіпті ұйымның негізгі компоненті ретінде қарастырылатын ырғақ тұжырымдамасы.

Ырғақ (ритм) ретінде бір заңдылықпен сәйкес және сенсорлық элементтердің тұрақты интервалдармен ауысып отыруын қарастырады [12,- 35 б.]. Ырғақ пайда болу үшін ұқсас немесе бірдей элементтер саны үштен кем болмауы тиіс.

Ырғақтық қайталау элементтердің өсуі немесе азаюы және олардың аралықтары арқылы көрінеді. Элементтердің, пішіндердің және мотивтердің қайталануы екі топқа бөлінеді:

- қарапайым (статикалық және метрикалық)
- күрделі (динамикалық)

Киім композициясында ырғақ силуэт сызықтарынан, конструкциядан, сәндік элементтерден, түстік үйлесімдерден көрінеді. Қарапайым ырғақ түрі ретінде бірдей өлшемде және бірдей арақашықтықта орналасқан түймелер, ілмектер; бірдей өлшемдегі , бірдей формадағы жапсырмалы қалталар; симметриялы орналасқан бүрмелер т.б. жатқызамыз. Ырғақтың күрделірек түріне – композиция элементтері мен олардың арасындағы қашықтықтың пропорционалды түрде үлкейіп немесе кішіреюін айтамыз. Сонымен костюмде ұйымдастырылған ырғақты тәртіп мынадай бес түрге бөлінеді:

- *тік,*
- *көлденең,*
- диагональды,*
- спиральдық,*
- *радиалды-сәулелік және аралас*

Өнер туындыларының бірлігі мен тұтастығын бөлшектердің мөлшері мен тұтастық байланыстарының заңдылығымен сипатталады. Соған орай пропорционалдықтың бірнеше түрлері бар: математикалық, геометриялық, гармониялық және т.б. Киім композициясында ең маңызды сәнді құралдардың бірі – *түс*.

Ол адамдардың сезіміне, жағдайына, көңіл күйіне өте күшті әсер етеді. Адамның түсті қабылдауы, айналадағы табиғи орта жағдайында қалыптасты және барлық жекелеген ерекшеліктерді қабылдауында ғылыми негізделген жалпы заңдылықтары бар. Әртүрлі түстерді шебер түрінде пайдалану тек бір көңіл күйге жетуді ғана емес, сондай-ақ, жобаланған өнімнің пішіні мен мөлшерін қабылдауда да әсер етеді. Өзара байланысты, бір-біріне әсер ете отырып түстер бір тұтас затқа айналады. Оны *түстік гамма* немесе *колорит* деп атаймыз. Қазіргі уақытта суретшілер түс арқылы адамның көңілін көтеріп немесе төмен түсіріп, затты қабылдауда белгілі реттілікпен назар аудартады. Түстік фактура – форманың сыртқы пішінін, бұйымның сыртқы пішімін көрсетіп осыдан келіп сыртқы көрінетін бейнесін жасайды.

Түс костюмнің барлық көлемдік-кеңістіктік құрылымымен байланысты және бүкіл композициясының логикалық толықтауыш қызметін атқарады [13,- 45 б.]. Түс көмегімен пішіннің жеке бөліктерін байланыстыруға сәтсіз композицияны жөндеу аламыз. Түс реңкінің қанықтығын қарқындылығын өзгерте отырып, қарсылас түс құруға болады. Мысалы: Бір модель фактурасы әртүрлі материалды пайдаланғанда әр жазықтықтың ерекшелігін көрсетіп тұрады. Бір бұйымда қарама-қайшылық пен ұқсастықтың байланысы арқылы формаға жарасымдылық пен үйлесімділік құрылады. Фактура қосымша аумақты (түкті, түйіншек, букле) элементтерімен толықтырылған болса, бұйымның жалпы салмағы өседі. Бір жағынан жазықтық бейнеге көлем, жеңілдік, үйлесімділік беріп, көз көрініске аумақтығын кішірейтеді. Бейненің тұрқына қарай және детальдардың түстік фактурасы бір силуэттің негізінде костюмнің жалпы көрінісін өзгертіп мүмкіндігін бақылау. Сонымен *түс* костюмнің композициясын ғана емес, сонымен қатар адамның эмоцияларына және сипатына тіпті мінез-құлқына да әсер етеді. Жеңіл және жылы түстер - шамамен ұлғайтылады, бірақ сонымен бірге жеңілдетіп көрсетіледі . Ал қараңғы және суық түстер азайтады және нығайтады. Киімнің түсі адамның жас ерекшелігіне де байланысты: жас адамдар жарқын түстерді жақын көреді, егде адамдар - пастельді тыныш түстерді қолданады. Әрине түс киімнің кез келген маусымдық көрінісі десек те болады.

Сонымен кейбір түстер матаның, тығыз әрі бұйым формасын шығаруға, фактурасын сезініп көрсетуге көмектеседі; оларға жылы, шамалы қанықпаған түстер жатса; кейбір түстер фактурасыз, жеңіл болып көрінеді, оларға бейматериалды суық, шегініп көрінетін түстерді жатқызамыз.

Эмоционалық күй туғызатын түстер ассоциациясына мыналар жатады:

Позитивті — ашық қаныққан, ашық, жылы түстер қуанышты, көңілді, жылышырайлы, жағымды болып көрінеді.

Негативті — кейбір түстер қайғы, көңіл күйді түсіріп, реніш, қорқыныштылықты тудырады. Ал енді ондай түстерге сиякөк, қаралау, шамалы қаныққан түстерді айтамыз.

Бейтарап — көптеген түстер *пассивті* болып аса белсенді реакция тудырмай керісінше тыныш, бейтарап, тұрақты болып қабылданады, мұндай түстерге сехроматикалық оншалықты қою немесе ашық емес түстер кіреді.

Барлық түстердің әр алуандығы екі топқа бөлінеді – хроматикалық және ахроматикалық.

Ахроматикалық түстер – бұл ақ, қара және сұрдың ақтан қараға дейін барлық градациясы [14,- 12 б.].

Хроматикалық түстер – бұл спектрлік және спектрде жоқ күлгін түстер [15,- 23 б.]. Әсіресе киімді көркем конструкциялауда мата түсі үлкен роль атқарады. Белгілі бір түстер арқылы адамдардың жеке ерекшеліктерін айқындауға немесе оны керісінше жоғалтуға әсер етеді.

Әрбір хроматикалық түстердің өзіне тән қасиеті мен ерекшелігі бар:

-*түс реңі*, бұл хроматикалық түстің өзіне жарықтығы жағынан тең келетін ахроматикалық түстен айырмашылығы оның негізгі қасиеті;

-*жарықтық ұғымы* хроматикалық түсте қара не ақ пигменттің қаншалықтымөлшері бар болумен түсіндіріледі;

- *түс қанықтығы*, түстегі бояутектің болу дәрежесі. Ең қанық бояу спектр түстері болып саналады.

Әрине этникалық киім үлгісін әзірлеуде түстің қасиетін ерекше ескеру қажет. Ашық, таза, жылы түстер затты жақындатып, ірілендіріп, сонымен бірге жеңілдетіп көрсетеді. Мұнда барлық гүлді, алабажақ, шаңқиған ашық түстер үлкен сақтықты қажет етеді. Біріншіден, бұлар ақжарқын келбетті әйелге ашық күн астында, жарық жерде, табиғат аясында кесе үйлесімді келеді, екіншіден, ерекше ашық түсті киім әсіресе ірі оюлы болса, ол тұлғаны дөрекілеу етіп көрсетеді, үшіншіден, ондай киім айналадағылардың, әсіресе жұмыс үстіндегі адамдарда реніш тудырады. Міне осыған орай киімде көзбояушылық (иллюзиялық) әсер туындайды. Костюм композициясында ерекше ролді *көрермен иллюзиясы* атқарады.

Иллюзия - көрнекі қабылдауды алдау [16,- 78 б.]. Көрнекі қабылдау адамдарға жалпы ақпараттың 90% -ын береді. Қабылдау – бұл адамның объективті шындық құбылыстары мен объектілерін көрсету процесі барысында тікелей сезімге әсер ету, сондай-ақ субъектінің сенсорлық бейнесін құру немесе мұндай көрініс процесінде туындайтын құбылыс .

Көрнекі сурет қабылдау міндетті түрде визуалды бағалауды қамтиды. Белгілі бір қалыптастыру тұлғаны көрнекі қабылдау барысында, сәнгер дизайнер әртүрлі тәсілдерді қолданады.

Көзбояушылық әсердің (иллюзия латын тілінен аударғанда «illusium» призрак) оның үш түрі кездеседі.

Олар келесі:

- *Физикалық*—ол күн сәулесінің шағылысуы, сәуленің сынуы /стакан ішіндегі суда тұрған қасық/ барысында байқауға болады
- *Физиологиялық* – көзбояу, ол адам көзінің құрылымына байланысты /көздіңкөгермендік жазықтығына қарай түрліше сезінуі/.
- *Психологиялық* – тұтас форманы қабылдауға, назар аударуы,жинақталған тәжірибенің әсері етуі.

Ал енді иллюзия классификациясына келсек олар келесі:

- 1) Екі өлшемді пішінді қабылдаудың өрнектері;
- 2) Үшінші өлшемді қабылдаудың тұжырымдары;
- 3) Рең өзгермелілігі, пішіннің өзгеруіне әкеледі;

Сонымен костюмнің көзбояушылық әсері физиологиялық, психологиялық тұрғыда (яғни, түсті қабылдау, сәуле, бұрыш, өлшем, форма,жазықтық бағыты мен арақашықтарды салыстыруда (т.с.с.) пайда болады.Әсіресе түстік үйлесімділікті қабылдауда көзбояушылық әсер күшті байқалады.

Киім композициясында ерекше бір орын алатын сәнді элементтердіңбірі- *фактура және декор (әрлеу)*.

Фактура костюм қолданысында, пішін қабылдауда оның сәнді элементтерімен қатысында, сән мен пішін қалыптасуының өзара байланысында көркемдік мәнерліктің белсенді құралы болып зор маңызды қызметті атқарады.

Фактура материалдың сыртқы сипатын көзбен қабылдау. Ол бедерлі, күңгірт, жылтырақ және т.б. болып келеді.

Декор (әрлеу) - киім жобалаудағы келесі сәнді элементтердің бірі

Декорды өңдеу түрлері :

- декоративтік(сәндік);
- конструктивтік;
- улитарлық мағыналарға ие.

Декордың пішіні мен материалы әр түрлі. Оны көп түрлілігіне қарай жеті топқа бөлеміз:

- 1) Барлық бедерлі бүкпе тегістері: қатпарлар, көйлекке тігілген қатарламалар, күлтелеу, бүрме;
- 2) Бұйым матасынан не өңделген матадан орындалған өңдеу бөлшектері; қос етектің желбіршектігі, желбіреуші, өңір, белдекше, банттар, галстуктер;

- 3) Арнайы әрлеу материалдарымен өңдеу; шілтер, бай, сутаж, шашақ, таспа және жасанды гүлдер; Фурнитурамен әрлеу; түймелер, ілгектер, қапсырмалар, декоративті кнопкалар, темір тесіктер, декорациялық ілгектер, қапсырма түймелер, сыдырмалар;
- 4) Кестемен әрлеу (жіппен, пайеткамен, аппликациямен, эмблемамен);
- 5) Басқа материалдармен өңдеу: былғарымен тері (жасанды, табиғи), трикотаж, барқыт, шілтер, жайма маталар;
- 6) Бұйым бөліктерін баспалы суреттермен әрлеу; т,б.

Киім композициясында костюмді әрлеу, дайындау, эскиз жобаларын ойлау барысында әрине сән әлеміне тоқталмай кету мүмкін емес.

Сән (франц. *moda*, лат. *Modus* – өлшем, әрекет тәсілі)- киім кию мәдениеті, өмірдің әр түрлі сферасында жеке талғамның уақытша үстемдік етуі [17,- 45 б.]. Адам қоғамының дамуына, жаңа тарихи қоғамдастықтар пайда болуына байланысты адам киімі де түбірімен өзгеріп отырды. Қазіргі сәнде екі бағыт айрықша көзге түседі: ол – ретроспективалы (өткенге бағытталған) және перспективалы (болашаққа бағытталған).

Сән барлық қазіргі жаңа көріністерінің құндылықтары мен олардың бір- бірімен жинақталмай өзгерісте болуын талап етеді. Сәннің әрбір түркі нұсқасының негізінде тұтыну бағалылығы әр түрлі. Көптеген көшірмелер аяғында түп нұсқалар жоқ болып кетеді, негізгі өзінің қолданылуына қарай мәнін де жоғалтады. Сән мен экономика өзара түсіністіктермен байланысты, бірақ белгілі бір дәрежеде олар қарама-қарсы қайшылықтарда да болады. Ал нақты эканомикалық есепте сән қоғамға пайда әкеледі. Өз тарихымызда сән белгілі, мысалы:яғни оның қолдану механизмінің арқасында көптеген жаңа формалар дамып келеді. Әрбір адам өзінің өмір ағымындағы өзгеріс айналымын анықтап, із қалдырып отырады.

Суретші модельер А.А.Левашова «мода – бұл сәнді заңдылықтардағы көрініс емес, ол көрмедегі түрлі талапқа сай, көркем суретшінің еркіндік етуімен басқаруы қажет, әрі ол елдегі барлық мүмкіндікті білетін әрі ертеңгі күнгі талғамды қалыптастыруы керек» деп ойын білдірген еді [18,- 48 б.].

Осылайша сән өнері адамзат өнеріне қызмет етуде басқа сән өнерінен кем соқпайды. Қайта ол басқа өнер түрлеріне қарағанда күнделікті қолданыста жүрген және сан алуан сапалық жағынан керек болғанын айтуымыз да, мойындауымыз да қажет. Ал Ф.М.Пармон “Қазіргі заман адамы костюмге жоғары талап қойып, басқалардан әсемдігі мен жоғары қолайлылығымен айрықша болу жағын ойлайды” деген болатын [19,- 89 б.].

Ал енді сәнділік ең алдымен киім түсі мен сәніне қарай дұрыс құрай білуге тікелей байланысты, киімге деген талғампаздық адамның өзіне сын көзбен қарай алатынының белгісі болып табылады. Замануи қазіргі таңда сән үлгілері бірқатар мынадай қызметтер атқарады:

- инновациялық;
- регулятивтік;
- психологиялық;
- әлеуметтік;
- мәртебелік;
- коммуникативтік;
- экономикалық;

-эстетикалық қызметтерді атқарады.

Американдық әлеуметтанушы Г.Блумер сәннің жеті әлеуметтік функциясынұсынды, бұл мүмкіндіктер келесі:

- 1) қиял мен ойдың зиянсыз ойындары;
- 2) әдет-ғұрыптың ауыртпалықсыз және негізді түрде қабылданбауы;
- 3) жаңалық саласына әлеуметтік санкцияны енгізу;
- 4) демонстрациялық және айқын көрінетін байланыстар;
- 5) жасырын мүдделердің көрінісі;
- 6) жоғарғы таптың көрнекті демократиясы;
- 7) мәртебесі төмен және жоғары мәртебелі топтағы адамдардың сыртқы жәнежалған сәйкестендіру көрінісі;

Мұнда сән зерттеушілері сән дамуының белгілі бір үлгілерінің бар екендігін көрсетіп өтті [20,- 4 б.], олар келесі:

- сәннің әлеуметтік-тарихи құбылыстармен байланысы;
- сән интернационализациясы;
- сән демократизациясы;
- сәнді жеделдетіп тарату;
- сәннің циклдік дамуы;

Сәнді дамытуда әлеуметтік-тарихи құбылыстармен байланысты: әлеуметтік- саяси прогресстер, өнер, ғылым және технология саласындағы революциялық өзгерістер де әсер етуде. Ал қазіргі заманғы сән - бұл бірыңғай мінез-құлық нормасы емес, көптеген тұтынушыларға арналған «режимдері». Дегенмен, әртүрлі стильдер арасында таңдау еркіндігі қоғамда жиі иллюзорлық-белгілі бір ұстаным әлеуметтік мәртебеге сәйкес келетін сәнді модельдерді таңдауды міндеттейді.

Киім композициясын зерттеу барысы әрине стиль түсінігімен тікелей байланысты.

Стиль – кез келген мәдениетті сипаттайтын әр заманның, экономикалық жағдайдың, сұлулық пен қоршаған ортаға қатынасты сипаттайтын көркемдік тіл [21,- 47 б.]. Стиль қоймасы - өз идеяларын айқындауға ұмтылған суретшілер тудырған бейнелер мен пішіндер . Стиль және сән - өзара байланысқан жүйе, олар бір- бірінсіз дамып, өрби алмайды. Стиль көркемдік өнердің жалпы категориясы десек те болады. ХХ ғасырда қалыптасқан киім стиліндегі бағыттар ХХІ ғасырда да өз маңызын жоғалтқан жоқ. Атап айтсақ бұлар келесі:

- классикалық;
- романтикалық;
- спорттық;
- фольклорлық стильдер;

Бұлардың барлығының да алдыңғы дәуір кезең көркемдік стилінен айырмашылығы костюмнің функционалдығы мен мақсатында.

Сонымен киімнің негізі стилінің бірі, сән әлемінде ешқашан өзектілігін жоғалтпаған *классикалық стиль*. Бұл стилдің киімі кең тарап оның сапасы жағынан ең төзімді түрлі табиғи жүннен, жібектен, зығырдан жасанды маталардан алынады.

Классикалық стиль- кербезділігімен, композициялық сызықтарының қарапайымдылығымен, пішіндік ықшамымен және қарапайым шешімімен ерекшеленеді. Мұнда киім үлгісінде барлығы да қолдануына сәйкес- қатал, іскер, сәнді киіну түрлері рационалды түрде құрылады. Классикалық стиль «Бәрі бар, бірақ артық ештеңе жоқ» деген ұранға сүйенеді. Бұл стильде ешқандай артық нәрсе, функционалды емес бөлшектер болмайды, яғни мұндағы киімдер көзге бірден шалынбайды. Ал мата ол тігілу сапасымен қызықтырады.

Романтикалық стиль-тарихи костюмдерге жақын, бүкіл жүзжылдықтың барлық арсеналын өзіне қабылдаған стиль. Мұндағы стильдің ерекшелігі әдемілік, ерекшелік, сүйкімділік,нәзіктікті әдеттегіден тыс бөліп көрсетеді. Ал енді романтикадағы негізгі талап сызықтардың дөңгеленіп иіліп нәзік болып келуінде және мұнда көбіне дәстүр бойынша салтанатты кешкі сән үлгі киімдері жатады. Романтика бұл ең алдымен мықынды айқындау. Бұл стильде көйлек пен аксессуарлар романтикалық бейнеге ену үшін түр-түс үйлесімі, матаның пластикасы, романтикалық көңіл күй беріп силуэт сызықтары айқын көрініп отыруы тиіс.

Спорттық стиль- еркін кең көлемді, дене бітімінің қалпын қынамалы пішінмен сипаттайды . Бұл стилге тән ерекшелік күнделікті тұрмыста: жұмысқа, демалыста,спортпен айналысуға ыңғайлы киімдер тобы кіреді.

Фольклорлық стиль (этникалық) – ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер ХХ ғасырда дәстүрлі ұлттық киімге қызығушылық пайда болды, соған орай фольклорлық стиль де әр түрлі халықтардың ұлттық киімі рухында жасалды. Бұл стильде ұлттық ою – өрнектер, кестелер, қол жұмысының көптеген элементтері, жоғары технологиялық әдістер кеңінен пайдаланылады.

Стильдің өзіндік ерекшелігі: қарапайымдылығы мен рационалдығы, ыңғайлылығы, әр түрлі пішімдердің функционалдылығы, сәнді әшекейлеу тәсілдері және көп қабаттылық тән. Бүкіл әлем сәнгерлері этника стилін құбылтып бірнеше қызықты жаңғыртулар жасады. Осыған орай әр стильге байланысты модельер-сәнгерлер киімді үлгілеуде *коллекция* яғни оның (топтама) түрлерін ұйымдастара қызықты жобаларын ұсына бастады.

«*Коллекция*» латын сөзінен алынған «кездесу» деп аударылады [22,- 123 б.]. Сән индустриясында бұл сөз жалпы идеясы бар (киім палитрасы, мата типі, пішіні, кесу түрі және тігіні) киім, аяқ киім және аксессуарлардың бірқатар модельдерін білдіреді. Осыған орай коллекцияның бірнеше түрлері шықты, олар келесі: *Авторлық;Өнеркәсіптік; Перспективалы; Арнайы;*

Ал енді коллекцияның жан-жақты бағытына және түріне байланысты оның әр түрлі ерекшеліктері де бар. Мысалы: авторлық коллекцияда оның концепциясының, стильдік және образдық бірегейлі маңызда негізгі конструкциясы болмауы мүмкін. Киімді үлгілеудегі модельер топтамасы өзара түрлі бағытта бірегей болып келеді: авторлық концепция; образдық; коллекцияда қолданылатын материалдар; түст іріктеу; формасы; негізгі конструкциясы; стильдік шешімдері.

Кез келген коллекциялардың маңыздылығы олардың тұтастығы. Міне тұтастық арқылы коллекцияда стильдің шығармашылық әдісін, түстер гаммасын, материал структурасын, формасын, образын бірегейлі қол жеткізуге болады. Коллекция жинағын құрастырған кезде, топтамалардың бірлігін қамтамасыз ететін келесі ережелерді қарастырған жөн:

- стиль шешімінің бірлігі;

- коллекциялық сценарий жасап құру;

Коллекция сипаттамасынан тұтас алғанда, оларға енгізілген модельдердің эстетикалық қасиеттерін талдау мен бағалауға болады. Киім композициясында коллекция құраушы әр түрлі элементтерден тұрады, бұл *ансамбль* және *комплект* бұйымдары.

Ансамбль бірегей бұйымдардан тұратын киім топтамасы [23,- 69 б.]. Оның негізінде біріккен көркемдік ой, тұтас бірыңғай киім байланысы кіреді. Ол түрлі киім , бас киім, шаш үлгісі, аксессуарлар элементтерінен тұрады. Ансамбльде тұтастық толықтай аяқталып костюмде эстетикалық жетіктік критерийлері көрсетіледі. Костюмнің барлық бөліктері белгілі бір жағдайда аяқталған болса түсі , матадағы суреті, өңделуі бойынша келісімді болуы қажет. Ансамбльге тән ерекшелік-көп қабаттылық, салтанатты жағдайға арналған киім, сахналық киім және барлық бөліктерінің бір уақытта киілуі. Сонымен ансамбль XIX ғасырдың соңында XX ғасырдың басында модерн кезеңінде қалыптасты. Ансамбльді жобалау дәстүрлі модельдеуде көркем образдың бірегейлігіне қол жеткізудің биік шыңы болып саналады. Ансамбльдің заманауи сән идеясы нақты өмірден гөрі подиуда көбірек көрінеді. Ыңғайлылық, жайлылық талаптары, киімнің функционалдығы ансамбль туралы мәлімдемелерді ескереді. Әрине киім композициясында ансамбльмен бірге *комплекті* жобалаудың да маңызы ерекше десек болады.

Комплект- бір-бірін алмастыра алатын және көп қабатты болып келетін жеке қолдануға лайықты, элементтерден тұратын киімнің ашық комплексі [24,- 85 б.]. Киімде комплект жағдайға байланысты өзгеріп тұруын мүмкін етеді. Оның негізгі бұйымдары өзіне жүктелетін бағыттарды ауыстырып отыруы мүмкін. Әдетте комплект жиынтығының жекелеген компоненттерінің бірлігі, әдетте, олардың бір-біріне түсі, пішіні, декоры, стилі сәйкес келуімен қамтамасыз етіледі. Сонымен комплект 1970 жылдары бұқаралық сәнде кеңінен тарай бастады. Комплекті құрайтын элементтер бірегейлі бір-біріне түсі, формасы, сұлбасы, сәнделу стилі бойынша сәйкес келуі арқылы қамтамаыз етіледі. Қазіргі заманғы адамдардың киімі көбіне комплектілерден тұрады. Ол адамдарға даралыққа қол жеткізуге мүмкіндік береді. Комплекті киімдер-заттардың тұлғаға кең отыруымен, ассимметриясымен тіпті жеңдерінің ұзындығының әр түрлі болуымен ерекшеленеді. Ал енді киім композициясында костюмді дайындау барысында киім *жобалаудың* орны ерекше.

Киімді жобалау тәсілі - кез келген жаңа киім құру барысында: эскиз жасау, макет үлгісі, түрлі нобайлар дайындау барысы жатады. Киімді жобалау үлгісікелесі: жобаның алдынала сараптау; анықталған форманы біріктіру;- шығармашылық концепцияны нақты жоба міндеттерімен байланыстырып, басты даму тенденцияларын талап ету; негізгі мақсатты анықтау; жобалауда әр түрлі тәсілдерді қолдана отырып,соның ішінде керектісін табу. Алдын ала жағдайды сараптау: керекті заттарды сәйкестендіру, бұйымның түрі өңделу әдісі. Дизайн синтезі-ойша біріктірілген процесс, дизайнердің сараптауы арқылы жобалық бейнені біріктіру. Осыған орай киім композициясында жобалау *дизайнердің үлгілеу* процесі арқылы іске асады.

Киім композициясында ең маңызды процесс *дизайндағы үлгілеу*-объектіні сипаттау және көз алдына елестету арқылы көрінеді. Соған орай үлгілеу түрлері келесі: *ретроспективалық үлгілеу*, бұл үлгілеудің кең тараған түрі, бұл әдіс сараптау арқылы негізделген; *құрастырып үлгілеу*, іс-әрекеттің түрінің өзгеруі мен зат морфологиясы; *перспективалық үлгілеу*, қоғамның даму перспективасы мен жобалармен жұмыстану; *техникалық үлгілеу*, сызба жұмыстарының процесі, киім үлгісін базалық үлгі бойынша дайындау;

компьютерлік үлгілеу, қазіргі кездегі ең маңызды қарқынды перспективалық көзқарас; Ал осы тұста айта кетсек үлгілеу барысында *жобалық сызба* модельдеудің маңызы зор.

Жобалық-сызбалық модельдеуді келесі графикалық дизайн түрлеріне бөлуге болады, олар: нобай-бастапқы графикалық үлгі; графикалық нұсқаларды немесе сәндеу бөлшектерді әзірлеу арқылы іздену-сызбасы; эскиздік дизайн - жоба идеясының жиынтығын, бейнелі шешімді табу арқылы, маталарды және толықтыруларды таңдау арқылы әзірлеу; Мұндағы нобай жасау үлгісі түрлі графикалық тәсілдерден тұрады: нобай –жобасы- идеяларының эскиздерін іздестіру;

1. нобай –көрсету- баспа графикасының эскиз-арналарын пайдалану;

2. техникалық эскиз - модельдің пропорционалдық қатынасын бұрмаламай, адамның суретін қарапайым графикалық құралдармен орындалатын нақты, айқын сурет.

Ал жобалық графикалық үлгілеуге: -графикалық шешім мазмұнымен жоба міндеттерінің сәйкес келуі; ізденіс жұмыстары және эскиздік жобалардың эксперименттері; жобаның логикалық орындалу жүйелігі;

Әрбір заман талабына сай композициялық айрықша еркіндікке ие бұл *жастар киімдерін жобалау принциптерін* жатқызамыз.

Олар келесі үш топтардан тұрады:

Киімнің функционалдық талабы-ол нақты бір жағдайда белгілі бір уақытта, адамның іс - әрекет жасауына ыңғайлы жеке көлемдердің пайдалануы. Мұнда гигиеналық, эргономикалық талаптар кіреді.

Эстетикалық талаптар - костюм композициясының заңы бойынша жақсы костюм алу мақсатын білдіреді. Мұнда костюмнің ырғақты құрылымы, пластикалық сызықтарының иілгіштігі, түстің символикасы және эмблемалардың үйлесуі қарастырылады. *Экономикалық талаптар*- бұл киімге қойылатын жалпы талап. Кез келген бұйымның болу мүмкіндігін анықтайды.

Қазіргі таңда өнерге деген қызығушылық көркемдік астардың жоғары сатысында. Киім композициясының басқа пәндерден айырмашылығы кез келген көркемдік бейнені ашу. Міне сол үшін кез келген суретшіге, сәнге көркемдік үлгі қажет.

Көркемдік үлгі - адамның қоршаған ортаға деген шындықты ұғыну формасы [25,- 79 б.]. Мысалы; ежелгі египет пирамидалары, свинкстері, антикалық кентарвлар міне бұлардың бәрі адамға шығармашылық үлгі. Әрбір модельер киім дайындау барысында шығармашылық *көркемдік шабыт көздерін үлгі* етіп алады. Міне бұл жаңа киім ізденіс барысында маңызды. Кез келген киімнің шынайы үлгісі қоршаған ортаға бейімделу үйлесімділігі өзіне ыңғайлы ортаны туындатады. Ал киімнің сызба үлгісі-сәнгердің ойына, суретшінің үлгісіне шынайы өмірге көркемдік форма ретінде ой салады. Осыған орай киім композициясында кез келген киім үлгілеу барысында функцияның міндетінерекше атауға болады.

Функция (лат. *Functio*- орындау, іске асыру) – қатынастарының жүйесінде кез келген объектілердің қасиеттері, қызметі, міндеті, сыртқы түрін қамтиды [26,- 57 б.]. Функцияның бейнесі бойынша тапсырмалар мен жаттығулар кәсіби қиялды дамытуға, виртуоздық және парадоксикалық ойлауды үйрету, жаңа комбинацияларды ойлап табу, шығармашылық үдерісті жеделдетуге көмектеседі. Кез келген шығармашылық жұмыс жасау барысында, әсіресе киім композициясында тұлға формаларын *стилизацияда* көрсету ерекше орын алады.

Стилизация ұғымы көркем әдістердің бірі болып табылады, оларды шығармашылық өңдеу процесінде шынайы объектілерді көрсету тәсілі және барынша аз немесе ең аз қажетті көркемдік қорытумен модификациялау. Жалпыға бірдейлендіру - стилизация процесінде анықтайтын фактор. Философиялық әдебиетте «жалпылау» арқылы адамның жалпыдан ортақтыққа ауысудың логикалық процесі. Осылайша, *стилизациялық* - шығармашылық өңдеуге, объектілер мен құбылыстарды өзгертуге негізделген, қоршаған ортаның шындықты құбылыстарын көркемдеп, әсерлеп қорыту арқылы қалыптастыру процесі жатады. Мұндағы стилизациялық шығармашылық әдіс «қорыту» процесі кестесі нысандары және элементтері арқылы туындайтын негізгі жалпы сипаттамалар мен олардың қарапайымдылығы, жалпылама және символдық, геометриялық, түрлі-түсті, сезімтал ойлардың жиынтығы. Бірінші кезекте фигуралардың жалпылама стильдендірілген символизм түрлері сипатталады. Бұл көркемдік әдіс толық сенімділігі бейнеленген және оның ауқымы егжей-тегжейлі саналы түрде шынайылықтан бас тарту тұлғаларды стилизация сұлулық әдісі арқылы көрерменнің назарын тарту. Стилизациялаудың барлық түрлері мен әдістері негізінде көрнекі құралдардың тәсілдердің көмегімен нақты табиғи объектілердің көркемдік трансформациясының - бірыңғай бейнелеу принципі шығады. Мұндай стилизация формалары арқылы нақты нысандарының пішінін өзгерту, жеңілдету, олардың сипаттамалық бөліктерін кеңейту немесе азайту, санын өзгерту және табиғи түстерін өзгертуге мүмкіндік береді.

Стилизация әсіресе модельерлер үшін тұлғаларды салу барысында таптырмайтын әдіс түрі.

Қазіргі таңда сән үлгілерінде ұлтаралық белгілермен қоса, әр елдің өзіне тән интернационалдық тұрмыс –салттық ерекшеліктер, ұлттық мәдениет түрі, дәстүрлері кең көрініс тапқан.

Ұлттық киімдер халықтық өнер сияқты қазіргі модельдеу үлгісін дамытып және байыта отырып онымен сіңісіп кететін уақытты көрсетеді. Мұндай костюмдер ғасырлар бойы жиналған халықтар мәдениетінің бағаланбас байлығы. Жаңалыққа ұмтылушылық мәдениет пен техника дамуында негізгі қозғаушы күш болып саналады. Бүгінгі таңда киім дизайнерлері ұлттық киімдердің эмоционалдық, көркемдік, бейнесінде өндірістің жаңа технологиясын жаңа әдісін, жаңа матасын пайдалана отырып бүгінгі күн талабына сай костюмдердің түрлі модельдерін жасауға ұмтылуда. Ұлттық киімдер- интерпретация объектісі бола отырып онда келесі талаптар: қазіргі костюмдердің көркемдік шешімдеріне эмоционалдық сезімдердің артуы мақсатында бұл киімдердің басты белгілері тұтасымен енуі қажет. Ең басты міндет жаңа модель құруда ұлттық киімдердің рациональдық принципін, құрылымдық ерекшелігін сақтау. Кез келген адамның жаңашылдыққа ұмтылысы әрдайым киім сәнгерлерін жаңа формалармен құрылымдар іздеуге ынталандырады. Осыған орай ұлттық киімдерде әсіресе *ою-өрнек* ерекше орын алуда.

Ең маңызды киім композициясында ерекше орын алатын этностық стиль, ондағы сәнді бұйым безендірудің бір түрі – *ою-өрнек*. Ою-өрнекті зерттеу – көркем өнер оқуының ерекше бөлімі, бұйымды көркемдеп безендіретін немесе бұйымның көркем бейнесін жасайтындардың барлығына қажет.

Ою-өрнек (лат. *ornamentum*) деп – элементтердің ырғақты түрде орналасуын сипаттайтын үлгі. Ою-өрнектің негізгі заңдылығына түрлі мотивтің кезекті қайталануы жатады. Арнайы құралдардың көмегімен ою-өрнек объектінің бетін тек безендіріп қоймай, өнімнің көркемдік кескінін қалыптастыруға қатысқан бір эмоционалды көріністерден тұрады. Ал енді қазақтың ұлттық өрнектері мен атаулары өте көп.

Ежелгі адам әлемнің құрылымы туралы өз идеяларын бір белгілермен байланыстырған. Мысалы, шеңбер – күн, квадрат – жер, үшбұрыш – тау, свастика – күн қозғалысы, спираль – даму, қимыл және т.б. Бірте-бірте бұл белгілер эстетикалық құндылық ретінде қарастырыла бастады. Ою-өрнектің мақсаты анықталды ол әшекейлеу.

Осылайша ою-өрнек ұлттық қолөнерде үлкен орын алды. Халық мәдениетінің ең ірі чех зерттеушілерінің бірі – Иосиф Выдра ою-өрнектің төрт функциясын анықтаған:

-*конструктивті* – объектінің тектоникасын қолдап, оның кеңістікқабылдауына әсер етуі;

-*ксплуатациялық* – бұйымды қолдануды жеңілдетеді;

-*репрезентациялық* – объект құнының әсерін арттырады;

-*психикалық* – адамға өзінің символикасымен әсер етуі, адамдықозғайды немесе тыныштандырады [27,- 54 б.].

Ою-өрнек объективті немесе объективті емес мотивтерден тұруы мүмкін, ол адамның, жануарлар әлемінің және мифологиялық жаратылыстардың, өрнектің стильдендірілген, геометриялық үлгілермен біріктірілген, натуралистік элементтерінен тұруын айтамыз.

Ою-өрнектің негізгі түрлеріне келсек олар келесі:

- геометриялық; (төртбұрыш, үшбұрыш және шеңберден құралған)элементтер үлгісі;

- өсімдік әлемі; (өсімдік тектес, көкөніс өрнектерінде; өсімдіктердің гүлі, жапырағы, сабағы дәні т.б)элементтері кіреді.

- зооморфты;(жануарлар, аң құс, жәндіктердің және т.б. олардың мүшелерінбейнелейді)

- космогониялық; (дөңгелек иректер, шимай торкөз т.б. жатады).

Міне жоғарыда аталған өрнек түрлерінен бөлек қазақ шеберлері көпқолданылатын ою-өрнек элементтерінің келесі мынадай атаулары бар:

1) аспан әлеміндегі құбылыстаға байланысты өрнектер: ай, күн, жұлдыз, айшық, аймүйіз, құс жолы, жұлдызша, кемпірқосақ т.б.

2) заттардың атауына байланысты өрнектер:балға, балта, тарак, балдақ, күмбез, табак, қармақ т.б.

3) эпиграфиялық өрнектер: жазуды өрнек тәріздендіріп, белгілі заттың бейнесіне келтіріп, реттеп, астарлап жазу.

4) ру таңбалары мен ел таңбалары және малға салынатын ен таңбаларға байланысты ою-өрнек элементтері: тұмар, айшық, босаға, тарак, шөміш, шылбыр, көсеу, ашамай т.б.

Ою-өрнектер тұрмыста белгілі бір бұйымның бетін әшекейлеу үшін қолданылатын нақыш өрнек. Заттардың бетін өрнектеу үшін шеберлер әр түрлі тәсілдер қолданған. Әр өрнек белгілі бір бөлшектен құралады. Ғалымдар ою- өрнектердің 200 ден аса түрлерін анықтаған. Соның ішінде әсіресе қазақ халқының ою- өрнегінің төркіні мүйіз тектес оюды айтсақ болады. Олардың тек атаулары ғана өзгеріп отырған. Мысалы: арқар мүйіз, қошқар мүйіз, бұғы мүйіз, сыңар мүйіз, түйе табан, сығар өкше, қос алқа, құс қанаты сияқты бірнеше негізгі атаулары бар. Міне осы ою-өрнектерден бірнеше түрлі ою композициялары жасалады. Мүйіз тектес ою өрнектер кейде ұсақ немесе ірі болып келеді. Жалпы халық шеберлері мүйіз өрнегінен сан қилы мәнерлермен құбылта бір элементке қосып қызықты композициялар құрған.

2. Этникалық стиль қазіргі сәндегі көркем шығармашылықтың түрі ретінде

Этникалық стильге қатысты заманауи киімдер әртүрлі халықтар мен дәуірлердің ұлттық киімдерінің рухында тігіледі және олардан өзінің негізгі белгілерін алады: қарапайымдылық және киюдың ұтымдылығы, пішіннің ыңғайлылығы мен функционалдығы, қабат-қабаттылығы және декоративтілігін жоғарылату.

Этникалық стильдегі костюм халық киімі үшін дәстүрлі аксессуарларды - жарқын зергерлік бұйымдарды, шарфтарды және орамалдарды, белдіктерді, әртүрлі бас киімдер мен аяқ киімдерді, тоқылған шұлық. Этникалық стильдегі киімдер әдетте ыңғайлы, онда адам өзін еркін, жайлы және еркін сезінеді. Ол қазіргі қалалық мәдениетте шектелген табиғатқа жақындықты білдіреді. Бұл қасиеттер оның еркін атмосферада қолданылуын анықтайды.

Этникалық киім әсіресе жастар арасында жиі кездеседі. Этникалық стиль заманауи сәнде 20 ғасырдың басынан бастап, халықтық ұлттық мәдениетке деген жалпы қызығушылық пен онымен бірге халық өнерін зерттеу, сақтау, оның ең жақсы бейнелерін мұражайларға орналастыру керек деген түсінік қалыптасқан кезден қалыптаса бастады.

Фольклорлық (этникалық, фольклорлық, ұлттық) стиль, халықтық киіммен байланысты образ жасауды көздейді. немесе киім дизайны, элементтерді, бөлшектерді, техниканы, дизайн шешімдерін, ұлттық киімді безендіру.

Таңдалған халық костюміне байланысты орыс, үнді, скандинавтық стильдер туралы айтуға болады. Көбінесе сән журналдарында сіз жалпы, мысалы, шығыс стилі туралы оқи аласыз. Бұл жағдайда халықтық стиль белгілі бір аумақта тұратын халықтардың киімінің ең типтік белгілерін жалпылауды болжайды. Бұл Шығыс, Африка, Латын Америкасы халықтарының стильдендірілген элементтері болуы мүмкін.

Фольклорлық стильдің алуан түрі - белгілі бір әлеуметтік топтың костюмінің рухында стильдену, мысалы, рустикалық стиль (дөрекі киім мен маталар) . Бұл атау тек ұлттық киім емес, әсіресе ауыл тұрғындарының киімі екенін айтады. Батыс стилі – жабайы Батыс индеец стиліндегі киім (аз тозған, тері жамылғылары бар, ұзын жиегі бар).

Фольклорлық стиль туралы шексіз айтуға болады. Қаншама халық киімдері бар (және оның ерекшелігі әр ұлт пен ұлт үшін тарихи түрде болған), сондықтан халықтық стильдегі стилизацияның көптеген бейнелерін сән арқылы жасауға болады. Халық костюмі – сәнгерлердің шығармашылық қиялының тұрақты көзі.

Стильдік сипаттамалар: халықтық, патриоттық, ұлттық, алғашқы, демократиялық, ностальгиялық, сентименталды.

Халықтық стильдегі силуэттер, ең алдымен, түзу және трапеция тәрізді. Тікелей силуэт әртүрлі толықтықта болуы мүмкін, оған ыңғайлы, ол сіздің толықтығыңызды немесе керісінше, жіңішкелігіңізді жасырады.

Трапеция пішіні, тіктөртбұрыш, сопақ.

Көлемдері орташа.

Жеңнің қиюы функционалды, халық дәстүрінде.

Киім түрлері (орыс халық ауыз әдебиеті мысалында) - сарафандар, жиылған белдемшелер, түкті немесе түкті, кестелі блузкалар, кеудешелер, жемпірлер, қой терісінен жасалған пальтолар, түрлі-түсті орамалдар және т.б..

Фольклорлық киім үлгісі, әдетте, қарапайымдылық пен ыңғайлылыққа негізделген тарихи ұлттық киімнің стильдендірілген кесіндісі. Фольклорлық стиль сәнде болуы мүмкін, немесе сырттан көрінуі мүмкін. Егер стиль сәнде болса - мүмкін оны іскерлік костюм үшін пайдалану (мысалы, халықтық стильдегі блузка). Күнделікті өмірде фольклорлық стильді пайдалану демалыс киімінде, жазғы киімдерде барынша орынды.

Халықтық стильдегі костюм өнер туындысы ретінде қабылданады. Әдетте, мұндай стильдегі киімдерді өте ұзақ уақыт киюге болады, олар уақыттан тыс, жағдайлардан тыс болып көрінеді.

Этникалық тақырыпқа қызығушылық қазіргі мәдениеттің алуан түрлі салаларына тән. . Дизайндағы ұлттық мотивтердің тарихы – ХХ ғасырдан да асып түсетін тақырып. Керісінше, мәселе - этникалық - өткен ғасырдағы жаңалық. Сонымен қатар, ХХ ғасырдың бірінші жартысындағы экзотикалық елдер мен стильдерге деген сүйіспеншілікке қарамастан, этникалық костюм, интерьер сияқты, соғыстан кейінгі кезеңнің ашылуы деп санауға болады. Дизайн теориясы тұрғысынан этникалық бағыт тек сән подиумдарының ғана емес, сонымен қатар көше сәнінің тренді болып табылады. Жалпы дизайндағы қазіргі тенденция.

Этникалық тенденция, шын мәнінде, этникалық стильге қарағанда кеңірек құбылыс. Стиль дегеніміз белгілі бір көркем шығармада бейнеленген элементтердің белгілі бір екпіні, композициялық, техникалық әдістердің жиынтығы болса, онда бағыт – керісінше көркем ойлау категориясы.

Этникалық ойлаудың ерекшелігі осымен байланысты. Тек халық шығармашылығымен ғана емес, ұлттық ерекшеліктерімен де, экологиялық ойлаумен де фольклорлық стильді этникалық бағыттың бір бөлігі деп атауға болады.

Дизайндағы этникалық тенденцияларды зерттей отырып, анықтамаларда айырмашылықтар жасау қажет. : этникалық тенденциялар, ұлттық стиль және фольклор. Теориялық тұрғыдан алғанда ұлттық нақыштағы киім мен этникалық киім арасында белгілі бір айырмашылық бар. Біріншісі дәстүрлерге жүгінуді, оларды жалпылауды және түсіндіруді болжайды.

Екіншісі ұлттық дәмге, этнографиялық ортаның экологиясына және белгілі бір елдің стилінің нюанстарына көбірек көңіл бөледі. Этникалық стиль ұлттық киімнің тарихи қалыптасқан формаларын қайта құруды емес, адам мен табиғат арасындағы үйлесімділік идеясын бекітуді білдіреді.

Этникалық бағытта ерекше маңызға ие маталар мен материалдарды жасаудың, өңдеудің және бояудың дәстүрлі технологияларын пайдалану табиғатта іс жүзінде игерілмейді және олардың өндірісі қоршаған ортаға зиян тигізеді. Қолдан жасалған бұйымдар нышаны саналды буржуазиялық құндылықтардан бас тарту, ал этникалық ою-өрнек пен өндіріс технологиясы – табиғатқа оралудың бір бөлігі. Жалпы заманауи сәнге тән, бірегейі жоғары сәнде тез қолданылды, машина тоқу және кестелеу көмегімен модельдерді жаппай көшіруге ыңғайлы етті. Қолмен кесте тігу, қолдан жасалған шілтер, моншак бұйымдары оларды сәнді бұйымға айналдырды және бұл, әрине, жоғары кутюрде бірден көрініс тапты.

Сән дизайнерлерінің сәнге этникалық компоненттерді енгізуін жарықтандыру өзектілікті негіздейді. жұмыстың. Бірқатар шет елдердің (мысалы, Франция, Италия, Жапония, т.б.) стилистерінің шығармашылығына «этникалық әсерлер» деп аталатын халықтық дәстүрдің әсері сөзсіз. Сән тарихшысы М.Н. Мерцалова былай деп жазды: «Суретшінің тарихи немесе халықтық костюмнің белгілі бір түрінен көркем идеяны абстракциялау және бұл идеяға жаңа өмір беру, өткен мен қазіргі арасындағы мүмкін болатын байланыс нүктелерін ұстап алу және бейнелеу қабілеті. заманауи өнер тілінде замандас костюмінің бейнелі шешімінен табылған – бұл сирек қабілет тек нағыз дарындарға ғана тән» [28,- 32 б.].

XX ғасырдағы халық киімдерінің сақталуы дәстүрдің қазіргі механизміне ықпал етеді, ал заманауи киімдегі этникалық элементтерді пайдалану жастар сәнін ынталандырады, бұл дербес бағыт – халықтық стильді тудырды. 60-шы жылдар сән әлеміндегі ерекше онжылдық болды. Бұл әдеттен тыс, ең алдымен, жаңа идеялар мен тенденциялар «көшеде» пайда болды, бірақ біз өкілдері инновацияларды бірден қабылдап, оны дамытып, оларға жаңа реңк берген жоғары сәнге құрмет көрсетуіміз керек. Көше киімінің ерекше белгілерін түсіріп, оны жоғары сәнге шеберлікпен ауыстырған алғашқылардың бірі - данышпан Ив Сен Лоран. 1960 жылы ол подиумға былғары блузкалар мен қара тасбақа киген «рокер қалыңдықтарды» әкелді және консервативті сән дизайнерлері, жоғары қоғам өкілдері мен журналистердің сынына ұшырады. Мұндай еркіндік үшін төлем сол кезде Ив басқарған Dior сән үйінен мәжбүрлі түрде кету болды. Диордың үйімен қоштасу сән маэстрасына әрекет еркіндігі мен тәуелсіздік берді. Жылдан жылға Ив Сен Лоран стиль мен сұлулықты білушілерге қала көшелері туралы көбірек идеяларды ұсынып келеді. Ұлы кутюрье болашаққа қарады және уақыт өте келе шебердің толық берілгендігі мен таланты өз жұмысын жасады. Оның хиппилердің шабыттандырған шығыс мотивтері топтамасы лайықты бағасын алды.

Егер сол кездегі хиппилердің киімдері көпшіліктің наразылығын тудырса (көпшілігі оларды жай ғана тозығы жеткен, тозығы жеткен дүниелер деп қабылдаған), онда Ив Сен-Лоран талғампаз салон көрінісін алды. YSL-де хиппилердің сүйікті «барахолка стилі» патчворк және өрнектердің араласуы хиппи ақсүйектері үшін романтикалық жібек пен органикалық киімдерге айналды. Ерекше этникалық киімдерді енді байлығы миллиондаған және нағыз «бүлікшілерге» ұқсағысы келетін ауқатты клиенттер кие алады. Шебердің қолынан ретро элементтері бар ерекше этникалық костюмдер шықты. Ежелгі Қытай, Марокко, Перу, Африка мотивтері кутюрье топтамаларында сүйікті мотивтер болды.

Ресейлік киім стилі Африкалық кутюрье топтамалары ашық түстерге және жоғары сән үшін әдеттен тыс арзан материалдарға толы болды: сабан, зығыр, ағаш және шыны аксессуарлар. Қытайлық топтама театрлық сән-салтанатпен және сол кездегі сиреньдің сары, қызғылт сары және қызғылт түстермен үйлесімімен жарқырап тұрды. Үнді мотивтері олардың әуестігімен таң қалдырды. Бірақ этникалық стильдегі ең әдемі топтама, дизайнердің айтуынша, оның Еуропадағы орыс маусымдарынан шабыттанған ресейлік топтамасы болды. Ив Сен-Лоранның орыс стиліндегі «шаруа» киімі таңданыс тудырды. Сыншылар «Бұл революция: ол бүкіл әлемде сәннің дамуын өзгертеді» деп жазды [29,- 82 б.]. Әрине, орыс төңкерісі жүзеге аспады, бірақ Ив Сен-Лоран тудырған қызығушылық Еуропадағы орыстардың барлығына арналған сәнге себеп болды, ол бүгінде де бар. Дамуға айтарлықтай әсер еткен тағы бір сәнгер этникалық стильдің көрнекті жапондық кутюрье - Кензо болды. Оның қуанышты реңкімен ерекшеленетін дәстүрлі емес фольклорлық стилі сән әлемінің өкілдерін бірден жаулап алды. Кензо өз елінен қарапайым және қарапайым кимоно кесіндісін әкелді, бірақ оны оңтүстік американдық, шығыстық және скандинавиялық элементтермен біріктірді. Ол өз коллекцияларында түстер мен пішіндердің мүлдем жаңа комбинацияларына ұмтылды. Гүлді маталардың алуан түрі серпілген плаидпен және ақ мақтадан жасалған ел стиліндегі бүйрегі бар қытайлық тік күртемен қатар өмір сүрді. Жапондық сәнгердің этникалық топтамаларында үнділік «пижама», үнді шашағы, бедуиндік аба, испан болеросы, орыс блузкасы мен үлбіреген қалпақтарын көруге болады. Кензо фольклорлық стильді классикалық немесе спорттық стильмен бір модельде біріктіріп, тәжірибе жасады. Бұдан былай кең «шаруа» юбкасын жемпірмен, ал классикалық пиджакты - шілтерлі романтикалық блузкамен киюге болады.

Халықтық элементтер әрқашан көрнекті Жан-Полдың шығармаларында орын тапты. Gaultier. '76 жылғы дебюттік жинақта алғаш рет пайда болған олар әлі де автордың уақыт пен кеңістіктегі саяхатында бірге жүреді. Готьеңі жылқысы әртүрлі ұлттардың ұлттық киімдерінің стильдері мен элементтерінің қоспасы, ал дизайнер жаңа топтамалар үшін идеяларды өз айналасына салады.

Осылайша, 90-шы жылдардың басында Нью-Йорк көшелерінде хасидтік раввиндерді көрген дизайнер жилеттері, үлкен көйлектер, кипа шляпалары және ұзын қара түсті киімдері бар «Рабби-шик» киімдер топтамасын жасауды ұйғарды. Ал Оңтүстік-Шығыс Азия мен Африка мәдениетінің мотивтері әсерінен жасалған «Тату» топтамасы онжылдық бойы жастар сәнін айқындайтын болды, оның негізгі ерекшеліктері француз дизайнерінің ұсынысымен тесілген, татуировкаға еліктеу және граффитиді пайдалану. «Моңғолдар», «Ұлы саяхат», «Африка дастандары» басқа жинақтарындағы Готье шығармашылығында да этникалық тақырыптар басым болды. Жан-Полдың өзі айтқандай: «Этнос барлық жаңа сән үрдістеріне жаңа өмір сыйлайтын жаңа қанға айналуы керек» [30,- 63 б.].

Қазіргі заманғы дизайн шығармашылығының ең жақсы үлгілері халық костюмінің формасы қазіргі заманғы костюмде жалпыланған түрде өзгеретінін көрсетеді, т. белгілі бір халықтық форманың силуэті ішкі конструктивті сызықтарды жаңғыртпай көрсетіледі. Бұл сәннің кез келген кезеңінде болады, пішіннің силуэті қандай басым болса да - бос, іргелес, жартылай іргелес немесе трапеция. Халықтық костюм формаларының арсеналында барлық силуэттер бар. Халық костюмін өз заманының дизайнының өнімі деп атауға болады. Оның барлық алуан түрлілігі, барлық кесілген нұсқалары антропология, функционалдылық және сұлулық идеалдары осы киімдер жататын уақыт пен орын тұрғысынан қисынды. Бұл оның формаларын оңай шығару және түрлендіру мүмкіндігімен дәлелденеді. Костюм саласындағы халықтық дәстүрлер оның пішініне, сұлбасына, пропорцияларына, бөлшектеріне бағынып, заманауи үрдіске немесе сән талаптарына бейімделеді. Шығармашылықтың қайнар көзі тек халықтық киім ғана емес, сонымен қатар жалпы барлық халық өнері болуы мүмкін - өрнекті тоқу және тоқыма, Иваново каликосының және Павлово Посад орамалдарының алуан түрлілігі.

Тарихи сипаттағы қасиеттер мен ерекшеліктерді шығармашылық түрлендіру. ал халық киімдері ақпарат жинаудан басталады. Костюмнің және оның фрагменттерінің көшірмелері мен эскиздерін жасай отырып, форманың пластикасы мен оның даму заңдылықтарын, форманың жеке бөліктерінің бір-бірімен және тұтасымен пропорционалды байланыстарын, ырғақтық принциптерін анықтау қажет. ұйымдастыру, түс схемасының сипаты, текстуралар мен декорлардың әртүрлілігі. Осы ерекшеліктердің бірін негізге ала отырып, дизайнер тұрғысынан ең өзіне тән және қызықты етіп, сән талаптарына сай жаңа мәнерлілікке қол жеткізе отырып, заманауи костюм жасайды.

Қазақ халқының ұлттық символикасын пайдалана отырып, заманауи костюм жасайды. Костюмде қазақ халқының тұрмысы мен тұрмыс-тіршілігінің ерекшеліктерін барынша айқын көрсететін адамзаттың материалдық мәдениетінің маңызды құбылыстарының бірі болып табылады.

Костюм - бұл тек іш киім мен сырт киім, бас киім мен аяқ киім ғана емес, сонымен қатар бірқатар ілеспе элементтерді қамтитын біртұтас көркем кешен: шаш үлгісі, макияж, зергерлік бұйымдар және әртүрлі аксессуарлар.

Қазақтың ұлттық киімінің қалыптасуы туралы айтқанда оның екі негізгі негізін атап өту керек: тарихи-материалдық және рухани-эстетикалық. Біріншісі, біздің ойымызша, әртүрлі тарихи кезеңдердегі киімнің негізгі формаларының эволюциясын технологиялық прогрес және материалдар өндірісі, кесудің күрделенуі, функционалдық қасиеттерінің жақсаруы, соның ішінде қарыз алу және сыртқы әсерлер арқылы анықтайды. Рухани-эстетикалық алғышарттар костюмнің көркемдік құрылымын оған тән мағына, оның семиотикасы, ұлттың дүниетанымымен, жалпы мәдени-эстетикалық талғамымен, діни сенімімен тікелей байланысты жеке құрамдас бөліктердің символизмі тұрғысынан түбегейлі анықтайды. Әлемдік сәндегі этникалық стиль ұзақ және заманауи киімге бейімделген халық костюміне ие, «үшінші әлем елдерінің» костюмдерінен үлгілерді алады: сарилер, саронгтар, пончолар және т.б. Жапондық дизайнерлер еуропалық дизайнмен ерекше тартымды эксперименттер жасауда. Қазіргі заманғы киім үлгілеудегі этномәдени бірегейлік мәселесінің өзектілігін ескере отырып, ұлттық мәдениеттерді, әсіресе қолданбалы өнер мен костюмді, еліміздің этностарының да, әлемдік мәдениеттердің де зерттелуін тереңдету қажет екені анық.

3. Костюм пішінінің элементтері және этникалық стильдегі киімді жобалау

Халықтық киім үлгілеріне сілтеме жасау, тұрмыстық киім үлгілері мен үлгілері арасында байланыс орнату, қиюда ұқсастық орнату, декорация, түстерді бөлу және т.б. айқын фактілер. Әртүрлі костюмдерді жасау үшін суретшілер келесі бағыттарды іздейді. Атап айтқанда, костюмнің декоративтілігі, батылдығы, түрлі-түсті шешімі кей жағдайда кесте тігу арқылы ғана емес, сонымен қатар түрлі түсті және өрнекті маталарды біріктіру арқылы да қол жеткізіледі.

Этникалық стильде сәнді костюм жасау - бұл киімнің жаңа формалары мен дизайнын, оның түсі мен сәндік шешімдерін және нәтижесінде жаңа бейнені үнемі іздестіру. Адам өмірінің кез келген құбылысы осы ізденістегі шығармашылық стимул мен шабыт көзі бола алады.

Ассоциативті бейнелеу сонымен бірге жаңа шешім жасаудың ең маңызды факторы болып табылады, ол әртүрлі нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. көрінетін бейне, жаңалыққа қол жеткізу үшін, атап айтқанда, жаңалық сәннің маңызды белгілерінің бірі ретінде қарастырылады.

Жаңа - ескіні жақсы ұмыту. Бұл сөздің даналығын толықтай костюм жасау саласына жатқызуға болады. Осыған орай, заманауи киім үлгісін жасаушы сәнгер үшін жан-жақты тақырып – тарихи және халықтық киімдер, ғасырлар бойы дамып, қалыптасқан дәстүрлер.

Әрине, заманауи киімдер мен сән трендтерін жасағанда дизайнер толық көшірмеу керек. халықтық және тарихи киімдерді қалыптастырады. Оның міндеті – ассоциативті ойлау арқылы шығармашылықтың қайнар көзін түрлендіру арқылы мәнерлілік пен бейнелілікке қол жеткізу. Тарихи материалмен жұмыс істегенде күрделі детальдарды, костюм пішінінің дәлдігін, қиюдың шеберлігін және костюмді безендіру шеберлігін елемей мүмкін емес. Костюмді жеткіліксіз стильдеу және өңдеу кезінде осы қасиеттердің барлығын іс жүзінде өзгеріссіз жобаланған бұйымға беруге болады.

Дегенмен, қазіргі заманғы костюмде ескі формаларды қазіргі заманғы көзқарас тұрғысынан қайта ойламай механикалық түрде жаңғырту. адам сәнгердің жұмысын сәтсіздікке ұшыратады. Өйткені, өз дәуіріне үйлесімді сәйкес келетін тарихи киім бүгінгі өмір жағдайында жарамсыз болып, мақсатқа сай болуымен бірге өзінің маңызын жоғалтады.

Өткен ғасырлар костюмінің өзіне тән қасиеттері мен ерекшеліктерін шығармашылық түрлендіру, қазіргі заманғы киімнің жаңа түрлерін жасауға серпін ретінде қызмет етеді, ақпараттық материалды жинаудан басталады. Костюмдердің көшірмелерін, эскиздерін және олардың фрагменттерін жасай отырып, форманың пластикасы мен оның даму заңдылықтарын, форманың жеке бөліктерінің пропорционалды байланыстарының сұлулығын, оның ырғақты ұйымдастырылу принципін, табиғатын ашу қажет. Түс схемасы, текстуралардың әртүрлілігі және сәндік дизайн, сондай-ақ басқа параметрлер.

Осы ерекшеліктердің бірін негізге ала отырып, сәнгердің көзқарасы бойынша ең өзіне тән және қызықты, ол қазіргі заман талабына сай этникалық стильде заманауи костюм жасайды.

Дизайнерлер халықтық өнерге ерекше қызығушылық танытады. костюмдер шығармашылық көзі ретінде. Халықтық костюмнің басты құндылығы оның соңғы функционалдығында, пішіндер мен дизайн логикасында, ұтымдылығы мен мақсаттылығында, сонымен бірге әр түрлі сәндік әдістерге байланысты сыртқы көріністің алуан түрлі нұсқаларында.

Зерттеу және шығармашылық өңдеу. Халық өнері заманауи киім үлгісін байытып, жаңартып, ондағы ерекше ұлттық нақышты қалыптастырады. Алайда, бұл ретте ұлттық ерекшеліктерді екіпін түсірмей, тек болжау керек.

Мәдени көзқарас тұрғысынан алғанда дизайн алдыңғы дәуірлер мәдениеті дамуының табиғи өнімі болып табылады, сондықтан дәстүрлерді сақтау дизайнның үйлесімді дамуының қажетті шарты болып көрінеді. Оның міндеттерінің бірі – пәндік ортаның этникалық өзіндік ерекшелігін сақтау және одан әрі дамыту. Ол екі бағытта жүреді: бір жағынан, өзіндік ұлттық мәдениеттің негізіне енуге, оның ең маңызды архетиптерін пәндік ортада жаңғыртуға ұмтылу. Екінші жағынан, қазіргі адамның объективті әлемін рухани байытуға мүмкіндік беретін басқа мәдениеттердің құндылықтарына қызығушылық артуда.

« Костюм - бұл этностың дүниетанымын көрсететін дәстүрлі өмір салтының аса маңызды элементі, сондықтан қазіргі заманғы киім дизайнерлері ұлттық бейнелерді дәстүрге де, дәстүрге де сәйкес келетін жаңа деңгейде жаңғыртуға тырысуда. қазіргі адамның жаңа өмір салты » [31,- 85 б.]. Әртүрлі елдердегі кәсіби дизайнерлер де, кәсіпқой емес қолөнершілер де дәстүрлі қолөнерді жаңғырту үрдісі осымен байланысты. Біздің елде қолөнер дәстүрлері халықтық қолөнер түрінде де, көркемөнерпаздар шығармашылығының әр алуан түрлерінде де сақталған. Нақтырақ қарасақ, киімдегі ұлттық дәстүрлерді белгілі бір аймақтар тұрғындарының қарапайым заманауи киімдерінен де кездестіруге болады: мысалы, бас киім ретінде үлбіреген қалпақ пен орамал, киіз етік, сондай-ақ безендірілген пішіндерге деген сүйіспеншілік.

Қазіргі заманғы киім дизайнында ұлттық дәстүрлерді пайдалану ерекшеліктері постмодернизмнің эстетикасымен, атап айтқанда, цитата әдісімен байланысты - костюмнің бір бөлігін өзгертпей және әртүрлі шығармашылық көздерден элементтерді бір модельде араластырмай алу. Дәйексөз ұлттық киімнің детальдары, декор элементі, үлкейтілген немесе деформацияланған сәндік мотив, киімнің қиюы немесе түс схемасы болуы мүмкін. Әртүрлі тырнақшаларды біріктіру, әртүрлі ұлттардың костюмдерінің элементтерін араластыру арқылы дизайнер нақты және белгілі шығармашылық көзбен байланыспаған мүлде жаңа бейнені жасайды. Осылайша Дж.-П. Голье, Г.Гальяно, Р.Джилль және т.б. жұмыстанды.

Киімді модельдеудегі ерекше сала ұлттық киім үлгілерін пайдалану болып табылады. Этникалық стиль әлдеқашан әлемнің әртүрлі халықтарының костюм формаларын заманауи киімдерге бейімдеген. Әдетте, бұл қарапайым пішіндегі құрылымсыз киімдер, көбінесе тігілмеген: сари, саронг, пончо, понева және т.б. Пішіндерге, түстерге (көптеген сәнді түстер Шығыс елдерінің түс мәдениетінен алынған – индиго, «дәмдеуіш түстер», «қытайлық сары», «буддистік апельсин»), аксессуарларға, басқа аймақтардың қолданбалы өнеріне тартымдылық жоқ. Шығыс дәстүрінің батыс дизайнына әсерін сарқып тастау. Заманауи киімдер мен сән трендтерін жасаумен айналысатын дизайнер өз қызметінде халықтық және тарихи киім формаларын көшірмеу керек. Бұл заманауи костюмнің этнографиялық сипатына әкелуі мүмкін. Заманауи костюмдегі ескі формаларды механикалық түрде жаңғырту дизайнердің жұмысын сәтсіздікке ұшыратады. Өз дәуіріне сәйкес келетін тарихи костюм бүгінгі өмір жағдайында жарамсыз болып, өзінің тартымдылығын жоғалтады. Оның міндеті – ассоциативті ойлау арқылы шығармашылықтың қайнар көзін түрлендіру арқылы мәнерлілік пен бейнелілікке қол жеткізу. Дизайнер жеке сипаттамалық элементтерді қабылдай алады: пішін, кесу, ою-өрнек және оның костюмдегі орналасуы, декорация.

Халықтық костюмнің басты құндылығы - оның соңғы функционалдығы, формалар мен дизайн логикасы, ұтымдылығы мен орындылығы және әртүрлі декор әдістеріне байланысты сыртқы көріністің әртүрлі нұсқаларында бір уақытта.

Заманауи костюм жасау кезінде халықтық киім тігілген материалдың текстурасын қолдануға болады: жүн, түйіндер, ілмектер, қалыңдатылған жіптерден жасалған тегіс емес бет.

Сақталған дәстүрлерді терең зерттемей-ақ, халық өнері, заманауи костюмнің прогрессивті дамуы мүмкін емес. Осы факторды түсінген суретші-модельер өзінің ұлттық тамырына бей-жай қарай алмайды. Осы тұрғыдан алғанда қазақтың ұлттық киімі бізді қызықтырады.

Еліміздің мұражайларында сақталған ұлттық киімдер топтамалары қазақ халқының қиялын айқын көрсетеді.

Қазақтың халық киімі жазы ызғарлы, ызғарлы желмен, қысы аязды, күндізгі ауа температурасының үлкен құбылуымен даладағы тіршілік жағдайларының әсерінен жасалған. Ол халықтың эстетикалық мұратын, тұрмыс-тіршілігін, әлеуметтік баламасын көрсетеді. Ол айқын өзіндік ерекшелігімен ерекшеленеді және халықтың этникалық өзіндік санасын сақтауда және нығайтуда белгілі рөл атқарды, ауызекі сөйлеу, антропологиялық көрсеткіштермен қатар, олардың өзін бейтаныс адамдардан ажырататын тұрақты анықтауыш қызметін атқарды. Ол белгілі бір жас реттеуі бар халықтың барлық қабаттары үшін формалардың ортақтығымен сипатталады.

А.А. Диваев алғашқылардың бірі болып Қазақстан тарих ғылымының бастауында тұрып, этнографиялық материал жинай отырып, оның «Қазақтардың этнографиялық өмірбаяны» атты еңбегінде қазақ халқының мәдениетін зерттеуге негіз жасады, құрылымы: табиғи-климаттық жағдайлар; субъектінің утилитарлық мақсаты; оның күнделікті өмірдегі рөлі мен қолданылуы; бұйымды жасау тәсілі; өндіріс процесінде қолданылатын құралдар мен материалдардың сипаты; дәстүрлі, ғасырлар бойы қалыптасқан эстетикалық идеялар мен канондар; объектінің өзінің немесе оның жеке құрамдас бөліктерінің ғұрыптық және діни, ғұрыптық қызметтері; осы затты өндіру бағытталған өндірушінің немесе тұтынушының әлеуметтік-экономикалық жағдайы; басқа мәдениеттердің әсер ету дәрежесі [32,- 46 б.].

Киімнің қарапайым түрлері біздің дәуірімізге дейінгі екінші мыңжылдықта қалыптаса бастады., және ғасырлар бойы даму барысында кесу және технология саласында да, көркемдік және сәндік дизайн саласында да елеулі өзгерістерге ұшырады. 15 – 19 ғасыр басындағы қазақ ұлттық киіміне тән жалпы белгілерге мыналар жатады: бұйымның статикалық, түзу, ұзартылған сұлбасы, массивтілігі, әдетте, төмен қарай өсу; костюмнің «жоғарғы – орта – төменгі дүние» принципі бойынша үш бөліктен тұруы; жалпы композициялық симметрия, оның ішінде бөлшектерде, безендіруде, толықтыруларда; кесте үлгісін қалыптастыруда метрикалық қатар принципінің басым болуы; үйден жасалған, кейінірек фабрикалық матаны, кесте тігуді, шілтерлерді, үлбірді пайдалану; костюм композициясын шешуде бас киімнің үлкен маңызы.

1920 жылдары Қазақстанның КСРО құрамына кіруі ұлттық киім үлгілерінің толықтай дерлік қалалық киіммен, әсіресе жастар арасында алмастырылуына, 1950 жылдарға қарай ұлттық киім өзінің бастапқы қалпында ұлттық киім үлгісіне ие болды. мұражай экспонаты.

Костюмнің ырғақты құрылымы адам денесінің бойлық осі бойымен салынған. Ерлердің де, әйелдердің де костюмдеріндегі бел сызығы өзінің табиғи орнын алады. Массалардың қатынасы көбінесе теңсіздік принципіне бағынады: пропорционалды эквиваленттік сирек кездеседі, 4: 3, 8: 5 қатынасы басым, кейбір жағдайларда - 1: 2, 1: 1. Костюмнің тоналды және түс схемасының нұсқалары әртүрлі, бірақ сонымен бірге олардың арасында ең көп таралғандары бар. Біріншіден, әйелдер костюмінде «ашық үстіңгі - қараңғы түбі» тональды шешімі дәстүрлі болып табылады, ал ақшыл - міндетті түрде ақ емес. Кейбір жағдайларда бұл принциптен ауытқу мүмкін. Жас әйелдердің костюмінде қызыл, сирек жасыл түстер мен олардың әртүрлі комбинациялары басым болатын ашық түстерге артықшылық беріледі. Қазақтың ұлттық киімінің бояуы мен тондық шешімі көбінесе қарама-қайшы келеді. Бұл түстердің, ашық пен күңгірттің, күңгірт пен жылтырдың қарама-қарсылығында көрінеді. Костюмнің алдыңғы жағының, оның арқасының және профилінің композициялық шешімі әртүрлі. Қасбет, әдетте, декормен және конструктивті элементтермен толтырылған акцентті. Күрделі түрдегі сәндік композициялар әртүрлі симметрия категорияларын қолдану арқылы жасалады. Таспалы әшекейлер (жиектер, фриз және т.б.) бұйымның бүйірінде, етегінде немесе құрылымдық артикуляцияның әртүрлі сызықтарына параллель орналасқан кең таралған. Костюмде сонымен қатар бүкіл безендірілген жазықты толтыратын торлы ою-өрнек композициялары бар - раппорттық маталарда да, күрделі кестеде де.

Қазақ ұлттық киім үлгілерінің композициялық құрылымындағы типтік белгілерін анықтау арқылы жіктелуі туралы айтуға мүмкіндік береді. мынадай костюмдер-бейнелердің болуы: қыз костюмі; үйлену костюмі; некенің бірінші жылындағы әйелдердің костюмі; жас әйелдерге арналған костюм, босанғаннан кейінгі әйелдерге арналған костюм; қарт әйелдің костюмі. Жасы бойынша ерекшеленбеген ерлер костюмі жас жігітке, жетілген адамға және қарт адамға арналған костюмнің үш негізгі нұсқасын ұсынады. Кейбір әлеуметтік категориялардың костюмі бөлек тұрады, мысалы, діни қызметкерлер, бақсылар, жауынгерлер. Әрбір костюм-бейненің өзіне тән көркем композициялық құрылымы болады. Костюм-бейнелердің айырмашылығы пропорционалдық арақатынаста, толықтықта, бас киімде, шаш үлгісінде, ою-өрнекте, түсті және тондық шешімдерінде көрінеді.

Қазақтың ұлттық киімінің бір ерекшелігі - бас киімдердің алуан түрлілігі, олар бас киімдерді ерекшелендірді. жасына, жынысына және тіпті әлеуметтік жағынан киетін. Костюмнің композициялық құрылымында бас киім, аяқ киім және басқа да толықтырулар, әдетте, композициялық орталық немесе тірек екпін рөлін атқарады.

Зерттеу нәтижесінде қазіргі және көне ұлттық қазақ киімдерінің ұқсастық ерекшеліктері анықталды: костюм стилі өзгеріссіз қалды (тік ось пен көлденең ярустардың болуы), ою-өрнек пен оның стильдік формалары сақталды, бас киімдер. (үш қолды, қалыңдықтың бас киімі) заманауи киімдер, мата таңдауы және костюм түстері (әсіресе егде жастағы адамдар үшін) сақталған

Айырмашылықтары:

1. әйелдерден көптеген шляпалар жоғалып кетті
2. дәстүрлі жұмсақ аяқ киімдер жоғалып кетті немесе аз тозған
3. ұзын ерлер киімі сирек киіледі
4. киімнің ашық түрлері пайда болды.

Жоғарыда айтылғандардың негізінде әйелдер киімінің жаңа үлгілерін көркемдік безендіруде этникалық формаларды қолданудың негізгі принциптері қалыптасты:

- ұлттық киім үлгісіне еліктеу. заманауи костюмнің жеке элементтері;
- силуэт шешімдерінің ұқсастығы және костюмнің этноформаларының жалпы формасы;
- дизайн - костюмнің функционалдығын және бейнелі - ассоциативті экспрессивтілігін анықтай отырып дизайн. Этно аналогтарды қолдану арқылы ассоциативті фигурацияға негізделген көркем дизайн әрекетінің алгоритмі төрт негізгі кезеңнен тұрады:

- 1) бастапқы элементті анықтау;
- 2) пішін құрылымын құру. ;
- 3) бастапқы элементтердің кеңістіктік түрленуі;
- 4) фигурациялық қатарды алу

Шығармашылық көздің костюмнің белгілі бір формасына айналу жолын көрсетуге болады: бастапқы түрлендірудің болуы, оның қосылуы және жаңа т түрлендіру.

Трансформация теориясының принциптеріне негізделген әдістердің негізгі идеясы - жаңа нысандағы объектілерді немесе жаңа, жақсартылған қасиеттері бар объектілерді, бірқатар бастапқы объектілерден, оларды дәйекті түрлендіру арқылы әзірлеу. Этноформалардың жаңа киім пішініне айналуының негізгі кезеңдері төмендегідей анықталады.

- этноформаның сыртқы формасы мен функционалдық ерекшеліктеріне баға беру;
- этноформаның жобаланған формамен ұқсастығын анықтау;
- этноформаның жалпы контуры мен ішкі элементтерін белгілі силуэт формаларымен және тектоникалық құрылымдармен салыстыру;
- жобаланатын объектінің жалпы силуэт пішіні мен тектоникалық құрылысын анықтау жеңіл әйелдер киімінің жаңа, сәнді және үйлесімді формасының композициясын шығармашылық ізденіс пропорционалды - ырғақты құрылысты талдаудан бастау ұсынылады.

Оның негізі визуалды талдау болып табылады. Халық костюмінің хроматикалық немесе ахроматикалық нобайы формальді түрде пропорционалды құрылымның эскиздері мен көлденең және тік декор жолақтарының ырғағы, пішін фрагменттері, түрлі-түсті жолақтар және декор дақтары болып бөлінеді.

Қазіргі заманғы сәнді форманы қалыптастыру. түзу кесу принципі әдетте екі бағытта жүреді Біріншісі - халық киімдерін пішіні мен пішімі бойынша көшіру. Екінші әдіс – ассоциативті шығармашылық – халықтық форманың ең өзіне тән белгілерін тұтастай немесе үзінділермен пайдаланып, жаңа форма құру.

Күнделікті заманауи сәнде ұзын, үнді, түрлі-түсті белдемшелер, зуав сияқты этно киімдер, (аладдин шалбары) өзекті болып табылады. , сондай-ақ әртүрлі кестелермен безендірілген бос туникалар. Үндістандық сари, үнді әйелдерінің әйелдер ұлттық киімін сүйетіндер де аз емес. Қиыр Шығыстың ұлттық киімдерінің идеялары әртүрлі иероглифтермен немесе айдаһарлармен, сондай-ақ жібек көйлектермен және кимонолармен безендірілген кең көйлектерді жасау үшін пайдаланылды. Жағажайда демалу үшін немесе үй киімі ретінде Тайланд халқының ұлттық киімі болып табылатын пареолар жасалды. Сондай-ақ этно стильде киім жасау кезінде Египет пен Африка халықтарынан идеялар алынды. Олардың киімдері қарама-қарсы ою-өрнектермен, жарқын баспалармен, түстермен және т.б. Этникалық киімдер тек шет елдердің ұлттық киімдерінің элементтерін ғана емес, сонымен қатар біздің ресейлік, әрине, шілтер (кружевные көйлектер бірінші маусымда сәнде емес) және тіпті бүгінгі күні, әсіресе ресейлік қыста өте өзекті болып табылатын киіз етіктерді пайдаланады.

Этникалық стильдің басқа стильдерден ерекшелігі - мұндай киімдерді жасағанда, әдетте, тек табиғи маталар қолданылады, мысалы, зығыр, жібек, жүн және т.б. Сондай-ақ қолдан жасалған шілтер және моншақтармен, моншақтармен, тоғалармен және т.б. безендірілген элемент қолданылады. Бүгінгі күні этникалық стильде киім жасау кезінде олар табиғи маталарды табиғи емес заттармен алмастыра бастады, алайда зергерлік бұйымдар табиғи емес материалдардан қолданыла бастады. Мұндай киімдердің стильдеріне келетін болсақ, олардың барлығы еркін кесіндіде жасалған. Онда сіз өзіңізді өте ыңғайлы және жайлы сезінесіз. Түс схемасы өзінің жарқын түстерімен таң қалдырады, сонымен қатар әртүрлі баспалармен, оюлармен және т.б.

Халық киімінің шығу тарихына талдау жасап, оны қазіргі заманғы киіммен салыстыра отырып, кез келген сән бағытында халықтық, ұлттық, дәстүрлі белгілер көрініс тауып, киімді органикалық және ерекше етеді, қызығушылықты төмендетпейді деп қорытынды жасауға болады. Соңғы уақытта сәнгерлер халықтық дәстүрлерге көбірек бет бұруда. Олар ұлттық киімді көшірмей, одан түс үйлесімінің байлығын, әр түрлі сәндік композицияларды, форманың мәнерлілігін алады.

Қазіргі заманғы дизайнерлердің халықтық костюм элементтерін пайдалануы олар жасаған киімдерге жанды, талғампаздық береді, бейнелеу. Қазіргі уақытта заманауи үлгілеуде фольклорлық материалды пайдалану тәсілі толығымен қалыптасты: киім жасаудағы басты рөл түпнұсқалық бейнелеу мен эмоционалды экспрессивтілікті іздеуге жатады.

4. Этникалық стильде киім жобалаудағы дизайн әдістері мен тәсілдері

Сәнді болатын және сонымен бірге ұлттық киімнің бірегейлігін сақтайтын топтама жасау дизайнерлерден заманауи сән үрдістері саласындағы білімді және оларды дамыту мәселелерінде түйсігі ғана емес, сонымен қатар кәсіби стильдеу дағдыларын талап етеді. Киімдегі заманауи сән тенденцияларының дамуын байқау соңғы 5 жылда этникалық стильдегі топтамалар дизайнерлердің жұмысында ерекше орын алғаны туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұл тенденцияны кәсіби дизайнерлер арасында ғана емес, сонымен қатар жаңадан бастағандар арасында да байқауға болады.

Өздеріңіз білетіндей, сәндегі белгілі бір тенденциялардың пайда болуы қоғамда болып жатқан әлеуметтік, экономикалық және басқа да процестермен тығыз байланысты. Мегалополистердегі өмірдің қарбалас қарқыны, жұмыстағы тұрақты күйзеліс, кептелістер мен нашар экология адамдарды табиғатты одан сайын бағалайды. Заманауи адам енді қалалық өмірдің әдеттегі артықшылықтарынан бас тарта алмайды және табиғатпен байланыс сезімін тудыратын сыртқы атрибуттарды пайдаланады. Халық киімінің кез келген белгілеріне негізделетін «этно» стилі тыныштық пен жеңілдікті білдіретін қандай да бір алғашқылықты, табиғатқа жақындықты сезінуге мүмкіндік береді. Стиль «этно» ұжымдық ұғым, көбінесе оған қатысы жоқ, кез келген - белгілі бір мәдениетке немесе ұлтқа қатысты, ол көбінесе халық костюмінің элементтерінің стилизациясына ұқсайды. Этникалық стильді пайдалану заманауи сәнге өзіндік ерекшелігін, бірегейлігін және жарықтығын сақтауға мүмкіндік береді. Оның көмегімен дизайнерлер жарқын немесе жұмбақ, жұмсақ немесе батыл бейнелер жасайды, өйткені этностиль - шабыттың сарқылмас көзі. Фольклор тұрмыстық бейнені байыта алады, оны мәнерлі ете алады және бұл қоспа негізгі жаңалық болып табылады. Этникалық заттар заманауи қалалық қыздың бейнесіне органикалық түрде сәйкес келеді, мұндай нәрселерде ол ескі сәнді болып көрінбейді, өйткені дизайнерлер тарих берген нәрсені шебер пайдаланады.

Өнімді жобалау кезінде оны ескеру өте маңызды. қазіргі заманғы стиль тенденциялары мен сәнін ескеріңіз, өйткені бұл жобаланған модельді өзекті және сұранысқа ие етуге мүмкіндік береді. Бұл жұмыста әйелдер этникалық киім топтамасының үлгісі әзірленіп жатқандықтан, әйелдер сәнінің бағыттары қарастырылады.

Заманауи сән трендтерінің әсерінен дизайнерлер киім элементтерінен шабыт іздейді. өткен ғасырдан алпысыншы және жетпісінші жылдардан алынған өнер, қазақы нақыштағы этникалық мотивтер, зергерлік бұйымдардың жарқын мотивтері, түрлі түсті ою-өрнектердің мол көрінісі. Өте графикалық араласулар, сонымен қатар конструктордағыдай құрастыруға және кезектесуге мүмкіндік беретін бай қыртыстары, драптары және оригами кесек әсерлері.

Сәнді болатын және сонымен бірге ұлттық киімнің өзіндік ерекшелігін сақтайтын топтама жасау дизайнерлерден заманауи сән үрдістері саласындағы білімді және оларды дамыту мәселелерінде түйсігі ғана емес, сонымен қатар кәсіби стильдеу дағдыларын талап етеді. Ұлттық киімнің ерекшеліктерін көрсете отырып, дизайнер оларды қайта қарастырады және осы негізде заманауи бейнелер жасайды, т.б. сәндеу. Бұл қайта ойлаудың мысалы ретінде этнографиялық мұражайлардың экспозицияларынан жарқын өрнектер, алтын кестелер, атлас тігістері, түрлі-түсті шарфтар, үлбірлер алынған және заманауи формалар мен материалдардың үйлесімде пайдаланылған сән үйлерінің жұмысы, мысалы, Givenchy, Риккардо Тисчи және Оскар де ла Рента. Ұлттық киімнің қазіргі сәнге әсерін бағаламау қиын, ал жұртшылықтың қоршаған ортаны сақтауға барған сайын күш салып жатқанын қорытындылау орынды. : «этно» стилі өзінің танымалдылығының шыңында және оны ұзақ уақыт бойы, атап айтқанда, кемінде 3-5 жыл бойы сақтайды.

Сондықтан фольклор элементтері бар жинақтарды жасау жеткілікті өзекті. шығармашылық процестің тиімділігін арттыратын осындай жинақтармен жұмыс істеудің негізгі әдістерін меңгеру. Көрнекті шеберлер костюм элементтерін заманауи бейнеге енгізу міндетін қалай шешеді және бұл жас дизайнерлер үшін оңай ма?

Жас дизайнерлер кескіндерді шешуде жиі қателеседі, өйткені алдына мақсат қоймау, костюмнің тұтынушылық қасиеттерін қалыптастыру: оның мақсаты, пайдалану сипаты және т.б. Бұл көптеген топтамалардың заманауи талаптарға сай келмейтініне және мұндай модельдердің тұтынушыларын елестетудің қиынға соғуына себеп болады. Көбінесе жас дизайнерлер байқауларында әлем халықтарының өзіндік ерекшелігін көрсететін сәнді заттар емес, театрлық костюмдер, би топтарына арналған киімдер ұсынылады. Олар сахнада жарасымды болады, бірақ өмірде емес.

Осыған сүйене отырып, этникалық стильдегі заманауи киімдерге қойылатын бірқатар талаптарды бөліп көрсетуге болады:

- халық костюмінің қарызға алынған элементтеріне айналмауы керек. дәл көшіру, үлгілер тек ұлттық киімдер негізінде орындалу керек;
- дизайнер стильдеу әдістерін жетік білуі керек;
- заманауи тұлға үшін модельдерде заманауи формаларды қолдану тиімдірек болады, бөлшектер, және материалдар;

- модельдер белгілі бір тұтынушы киімге қоятын талаптарды ескеруі керек, яғни. үлгілердің сипаты мен сапасы «кім?» дегенді көрсетуі керек. және не үшін?» ол құрды.

Дизайнерлер үшін ең үлкен қиындық - мұсылмандар үшін киім жасау, өйткені Шариғат нормалары оларды қатаң шектерде ұстайды. Сонымен, фольклорлық стильді дамытатын дизайнерлерге арналған жалпы ұсыныстарды анықтайық:

1) Өз топтамасының концепциясын әзірлеу кезінде дизайнер келесі жұмыстарды орындауы керек - ұлттық киім элементтерінен ол өзекті емес нәрсені жасауы керек. ұлттық эстрада әншісі кигісі келеді, бірақ қарапайым жас әйел. Киім жасау кезінде костюмнің ұлттық ерекшеліктеріне сүйене отырып, оның тұтынушысын анықтау керек, яғни. киімдерді тұтыну нарығында орналастыру, негізгі модельдеу сұрағына жауап бере отырып: «Кім үшін?»

2) Пішін, кесу, түстер мен материалдарды таңдау костюмнің сипатына сәйкес келуі керек, яғни. «Не үшін?» деген сұраққа жауап беріңіз. Костюмнің утилитарлық қасиеттері осыған байланысты.

3) Топтаманың бейнесі, оның жасалған үлгілер арқылы ашылатын тақырыбы маңызды. Өртүрлі модельдер кейіпкердің пішінінен, көлемінен, түсінен, сипатынан тұратын бір кескінмен біріктірілуі керек.

Бүгінгі күні аксессуарларда және костюм дизайны топтамаларында қолданылатын сәндік композициялардың, медальондардың нұсқаларын кеңейту ұсынылады. Модульдік жүйе ою-өрнек өнерінде негізгі болып табылады. Бұл жүйе өрнектің жеке және бөлінбейтін бірлігі – модульді тізбектей санауға және вариациялауға негізделген. Element Module - ең қарапайым сәндік бірлік. Екі немесе одан да көп элементтердің қосындысы ою-өрнек фигурасын қалыптастыруға әкеледі. Қазақстандық дизайнерлердің шығармашылығының қайнар көзі шеңбер (шеңбер), шимай (сызық сызылған), төртқұлақ (төртқұл - крест), жұлдыз (күн сәулесі), жұлдыз (жұлдыз), айшық (айшық) сияқты қазақтың белгілі космологиялық ою-өрнектері болып табылады.), т.б. Өздеріңіз білетіндей, тарихи түрде екі көзге негізделген ою-өрнектің бірнеше түрлері – табиғи формалар мен геометриялық фигуралар – түзу сызықты (ленталық) ою-өрнек жолақтары, дөңгелек (сақина) сәндік композициялар, центрлік (розеткалар), торлар негізінде дамыды. көпбұрыштардың симметриясы және т.б. Осылайша, ою-өрнектің негізгі түрлері, ою-өрнектің орталық түрі қолданылады. Ортасын (шеңбер - шеңбер) екі немесе одан да көп элементтердің тіркесімімен графикалық мотивтермен толтыру арқылы декор айна симметрия принципін, асимметрия және шахмат тәртібі принципін, түзу сызықты (лента) ою-өрнек принципін пайдаланады. торлы статикалық және динамикалық ою-өрнек принципі. « Модульдік жүйе негізінде космологиялық мотивті қолдану нәтижесінде ою-өрнек спектрі экспоненциалды түрде артады » [33,-29 б.].

Тарихи қалыптасқан ою-өрнек түрі түрленіп, сан алуандығымен және шексіз кемелдігімен қуантады. Мәдени мұраның бастаулары ұмытылмайды және дәстүрлі нұсқалармен бірге олар халық өнерінің симбиозын жаңа жарқыраған түспен жасайды.

Костюмнің композициялық құрылысында түстік безендіру мен ерекше мәнге ие. материалдардың құрылымы, декор ерекшеліктері, зергерлік бұйымдардың болуы, сәнді аксессуарлар. Композицияның тұтастығы мен толықтығы, бейне мен стильдің мәнерлілігі костюмнің біртұтас ансамблін құру кезінде негізгі элементтерді үйлестіру арқылы жүзеге асырылады. Декор - костюмдегі көркемдік мәнерге жетудің негізгі тәсілдерінің бірі. Ою-өрнекті қолдану арқылы сәндік шешімнің жалпылығы костюмнің әртүрлі бөліктерін бірегей бірегей кешенге біріктіруге мүмкіндік береді. Бұл үрдіс әсіресе халық костюмдерінде айқын байқалады, мұнда декор мен оны орналастыру әдістері бүкіл ансамбльдің функционалдығы мен эстетикасымен анықталды.

Модельдеу киімнің әртүрлі формаларын жасаумен айналысады, бұл тігін бұйымдарын көркемдік безендірудегі ең маңызды сәт. Қазіргі уақытта киімді модельдеудің бірнеше әдістері бар. Олардың ішіндегі ең қолайлысы және дәлдігі конструктивті модельдеу әдісі болып табылады.

Бұл шығармашылық процесс киім бөлшектерін (арқа, сөре, жең, юбка немесе шалбардың алдыңғы және артқы бөліктері, т.б.) біріктіру принципіне негізделген.) әр түрлі бекіту нүктелерінде. Негізгі сызбаның негізгі параметрлерін сақтай отырып, қажетті кесу мен дизайндағы бұйымның үлгілерін алу үшін тұрту. Мәселен, мысалы, көкірекше мен жеңнің негізгі негіздерінің бөлшектерін біріктіру арқылы бір бөлікті жеңмен өрнектерді алу өте оңай.

Киімнің әртүрлі түрлерінің негізгі құрылымдық негіздері жеткілікті түрде қамтамасыз етеді. дене пішінінің әртүрлі сәйкестік дәрежесімен дәл сәйкестігі. Конструктивті модельдеу арқылы әртүрлі силуэттерді алу үшін негізгі құрылымдардың сызбаларын түрлендіру сәнді - киімнің көлемді немесе жалындаған формалары. Бұл жағдайда өрнектерді кеңейтудің белгілі әдістері қолданылады.

Костюмдегі пішіндеу процесін зерттеудің өзі өнеркәсіптік өндіріс костюмінің болашақ формаларын оңтайландыру мәселесінің бір бөлігі болып табылады. Костюм пішінінің нақты жағдайын болжау әрқашан өткен оқиғалармен байланысты болғандықтан, белгілі бір алдыңғы уақыт кезеңіндегі формалардың дамуын талдау қажет.

Костюмді жүйе ретінде қарастыру , біз оның үздіксіз даму үстінде екенін айтамыз. Костюмдегі ауыспалы сәнді өзгерістер форманың үздіксіз қозғалысын құрайды. Формалау костюмді жобалау процесінде үлкен рөл атқарады, себебі бұл процесс интуитивті композициялық іздеу мен логикалық пішінді қамтиды.

Қалыптастыру форманың бүтін құрылымының жалпы заңдылықтарына, форма элементтері арасындағы байланыстардың үйлесімділік принциптеріне негізделеді және оңтайлы нұсқаға қол жеткізу үшін құрылым мен форманы кейіннен тексеру мен түзетуді қарастырады. Дизайн әрқашанда оның қалыптастырушы принципі тұрғысынан форманы талдау алдында тұрады. Көркемдік дизайнда пішіндеу процесі күрделі: ол көлемдік-кеңістіктік құрылымды да, пішіннің дизайнын да алдын ала анықтайды. Пішіндеу процесі суреткерден түйсік пен дарындылықты ғана емес, сонымен қатар логикалық ойлау қабілетін де талап етеді.

« Пішіндеу форманың уақыт пен кеңістіктегі сапалық және сандық белгілерінің дәйекті түрде өзгеруімен және жинақталуымен байланысты. Сонымен бірге костюм адамның өзінің даму кезеңдерімен тығыз байланысты» [34,-124 б.]. Адамның өзіндік санасының дамуының әрбір кезеңі оның костюмінен, оны кию тәсілінен, материалдарынан, конструкциясынан, орындау технологиясынан, сайып келгенде сән мен оның заңдылықтарынан көрінетіні белгілі.

Костюм адамды, оның мәдениеті мен даму дәрежесін бейнелейді және білдіреді, сонымен бірге ол адамның өмір сүретін ортасын көрсетеді. Адаммен үнемі бірге жүретін объект болғандықтан, костюм адам басынан өткен барлық өзгерістерге ерекше сезімтал. Пішіндердің элементтерін анықтаудың барлық тұрақтылығымен біз форманың дамуын тоқтата алмаймыз. Бұл элементтер үнемі өзгеріп отыратын процесс. Дамудың осы заңдылықтарын ұстап, оны дұрыс бағытта пайдалану үшін процестің өзіне белсенді түрде қатысу қажет.

Белгілі бір байланыстары бар жүйе болғандықтан, костюм әрқашан өзгертуге бағытталған элементарлы тәртіпті ашып көрсетуі керек. Жүйенің күйі, бірақ жүйенің әрбір күйі де тәртіптің бір түрі болып табылады. Бұл күй костюм бөліктерінің, оның қалыптасу және даму барысындағы әртүрлі формаларының, костюмнің пішіні мен қозғалыстағы адам фигурасы, костюм мен қоршаған орта арасындағы өзара әрекеттесу процесімен сипатталады. Костюмнің жеке бөліктерін немесе элементтерін, жалпы массадан ерекшеленетін, мен негізі табиғаттың жалпы құрылымында аламын. Әдетте бұл бөліктер форманың мазмұны мен дизайнын анықтайтын және оның тұрақтылығын уақыт бойынша анықтайтын құрылымның негізгі, тірек, бөліктері болып табылады.

Костюм құрылымын салу кезінде оның геометриясын функционалды тұрақты элемент анықтайды. Элементтің геометриялық конфигурациясының тұрақтылығы пішінді толық етеді. Анық емес формада әрбір элемент белгілі бір автономияны сақтайды. Нақты көрсетілген форма жағдайында жүйе бөлшектердің максималды толықтығына және бағынуына ұмтылады; өзгертулер бұл жерде мүмкін емес дерлік, костюмнің бүкіл құрылымы ұзақ мерзімді уақытша тұрақтылыққа ие болады.

Тағы бір ерекшелігі, дайын, қалыптасқан құрылым сияқты элементтерден тұрады, мысалы, егер мұндай функционалды элементтерді жең, юбка, бөліктер кеудеше, бас киім, қалта, олардың геометриялық фигуралар негізінде салынғанын байқауға болады. Сонымен қатар, бұл жағдайда пішін элементтерді ауыстыру және ауыстыру болуы мүмкін жүйе ретінде кіреді. Сәнде бір уақытта бірнеше тенденциялар пайда болады, бірақ олардың ең тұрақтысы әлеуметтік немесе экономикалық сипаттағы талаптарға жауап беретін «тірі қалады». Сәнді пішінді тұрақтандыру кезеңінде костюм элементтері бір-бірімен күреске түседі, нәтижесінде олардың дифференциациясы орын алады; ең тұрақты элементтерді таңдау бір уақытта жүріп жатыр. Тұрақсыздық, бұл жағдайда, ең алдымен, байланыстардың бұзылуы нәтижесінде пайда болады. Құрылымдық элементтер біздің қабылдауымызға әртүрлі жолдармен әсер етеді. Пішінде, құрылымдағы сияқты, ырғақты кезектесуді тудыратын екпін мен үзілістер болуы керек. Ұлттық киім формаларының дамуын зерттей отырып, біз костюмнің барлық құрылымдық әртүрлілігін анықтайтын сол бастапқы геометриялық конфигурациялардың тапшылығы туралы қорытындыға келеміз.

Костюмді қалыптастыру процесін геометриялық кристалдану, пішін құрылымы элементтерінің пульсациясы және үйлесімділікті ұйымдастыруға ұмтылу кезеңдері бар динамикалық жүйелі түрлендіру ретінде ұсынуға болады. конструкция сызықтары, бөліктері және элементтері. Күрделі есептеу формулалары мен конструкцияларын қолданудан бас тартқан жағдайда киімнің әртүрлі формаларын жасау кезінде конструктивті модельдеу әдісін қолданған жөн.

5. Қазіргі қазақстандық сәнгерлердің шығармашылығындағы этникалық стильдегі топтамалардың аналогтарын талдау.

Қазақстан костюмінің заманауи дизайнында қазақтың ұлттық киімдерінің рәміздерін пайдалану негізінен бір шеңберде жүреді. тамыры Еуразия даласының ежелгі отырықшыларының көшпелі мәдениетінің ғарышына сіңген өте танымал этникалық ағым. Этникалық мотивтер қазақстандық дизайнерлердің тенденцияларын тануды, өзіндік ерекшелігін, этникалық және аймақтық сәйкестендіруді, сән индустриясының жан-жақты әлеміндегі ерекше орнын қамтамасыз етеді. Бүгінгі таңда этнофольклорлық желілер әрбір дерлік сән топтамасына көне экзотикалық, жарқыраған, жарқыраған шик сыйлайды, сирек бөлшектерімен көңіл-күй тудырады немесе тіпті өмір салтына айналады. Мұндағы мән тек матаның ерекше стильдерінде, текстурасында ғана емес, сонымен қатар үлгілерді басып шығаруда, екпіндердің түсінде және сәнді сызықтар мен силуэттердің рухани кемелдігінде. Этностың тартымды күші кез келген этностың халық киімінің эстетика, функционалдылық, орындылық, қию мен орындаудың ұтымдылығы сияқты таптырмас қағидаларында жатыр.

Оның үстіне этникалық стиль эксперименттің қуанышын, жаңашылдықты ешбір жағдайда жоққа шығармайды, онсыз соңғы ғылыми-техникалық жетістіктерге, технологиялар мен материалдарға, ең заманауи сән трендтеріне, тұтынушылардың ең күрделі қажеттіліктеріне бағытталған дизайн болуы мүмкін емес. Этникалық стиль әдетте фольклор немесе фольклор деп аталады. Халық киімдері өз ішкі кеңістігін жасауға, болмыстың бастауларына қол жеткізуге, еркіндік пен күшті сезінуге көмектеседі. Киімде этникалық дәстүрлерді пайдалану қазақ халқының мәдениеті мен өнеріне тұрақты қызығушылықты қалыптастырады, өзара енуге және халықаралық диалогтың дамуына ықпал етеді, қазақстандық дизайнерлер өз халқының құндылықтарын көрсетуге, сондай-ақ халықаралық ұлттық киімнің заманауи үрдістермен үйлесетін этникалық бірегейлігінің көркемдік синтезін көрсететін жоғары сән «платформалары». Қазіргі қазақстандық дизайнға тән дәстүрлі костюмнің бейнелі сипаттамаларын пайдалану үрдісі өзекті және перспективалы болып табылады, бұл отандық авторлардың көптеген шығармашылық ізденістерімен расталады.

Көркем образ бойынша жұмыс кең ауқымды қамтамасыз етеді. және ассоциативті сипаттағы шығармашылық әдістерді алуан түрлі пайдалану .

Ақкенже Девятко мен Салтанат Баймұхамедова заманауи қазақстандық киім дизайнында осы бағытты дамытуда. Қазақстандық киім дизайнерлерінің еңбектерінде техникалық және ақпараттық прогресс дәуірінің құндылықтарының дәстүрлі, көшпелі мәдениет құндылықтарымен арақатынасы сайып келгенде, үш ықтимал нәтиженің бірін алуға мүмкіндік береді: қарсылық, дифференциация және синтез. Жалпы, қазіргі қазақ киім дизайны аясында бірнеше бағытты бөліп көрсетуге болады. Ең алдымен, олар шығарылатын жинақтардың мақсатымен анықталады: pret-a-porte («TextiLine», «Semiramis»); prêt-a-porte de luxe (Сымбат, Мақпал, Салтанат Баймұхамедова, Ділбар Алшымбаева, Саида Азихан, Сергей Шабунин, Аида Кауменова, Жанара Мирзажанова, Айгүл Қасымова); жоғары сән (Ақкенже Девятко ОКСИ "және"); сахналық және образдық киімдер (Муслим Жұмағалиев, Берік Исмаилов, Светлана Сохорева, «Сымбат», «Ерке Нұр»); спорттық киімдер мен формалар («Кәсіби киімдер»).

Көшпелі мәдениеттің дәстүрлерінің, рухының көрінісі күрделі ассоциациялар арқылы нәзік, жасырын деңгейде жүзеге асады. Өсімдік сипатының элементтері – өркендері, сабақтары, жапырақтары, құлақтары, гүл бүршіктері бір-бірімен үйлесетін филиграндық әшекейленген декормен біркелкі толтырылған ұшақтар біз өмірге толы Ұлы дала бейнесімен сәйкестендіріледі. Қазақ киімінің киіз сияқты дәстүрлі материалдарын тікелей пайдалану да заманауи дизайнға көптеген мүмкіндіктер береді, оның ішінде тігіссіз киімді дамыту, былғары перфорациялау және т.б. Бұл қазіргі заманғы дизайн талаптарына сәйкес келеді және жалпы бағытқа сәйкес келеді. оның дамуы туралы.

Қазақтың ұлттық киімінде кеңінен бейнеленген киіз бұйымдары көшпелілердің материалдық мәдениетінің феномені болып табылады, олар қазіргі заманғы пәндік-кеңістіктік ортаға органикалық түрде сәйкес келеді, шын мәнінде дизайнерлер идеяларының жүзеге асуы болып табылады.

«Этномотивтер жұмысында республиканың жетекші дизайнері, өнер – «Сымбат» сән академиясының директоры Балнұр Асанова. Бұл кездейсоқ кездейсоқтық емес, үлгі, өйткені жұмыс істеп тұрған кәсіпорын – 1947 жылы негізі қаланған Республикалық Модельдер үйі негізінде құрылған «Сымбат» сән академиясы өзінің шығармашылық қызметінің басты ұстанымына әрқашан адал болды. Ұлттық киім дәстүрлерін мұқият сақтау және оларды заманауи сәнге үйлесімді енгізу» [35,-14 б.]. Қазіргі уақытта «Сымбат» - қазақ халқының этникалық ерекшелігі мен мәдениетін көрсететін ұлттық киімдердің дизайны мен өндірісінің көшбасшысы, танымал бренд. Б.Асанова көне өнердің көркем тілінің негіздерін, ою-өрнек пен бояудың өзіндік түсінігін, яғни халықтық бейнелеуді заманауи киім үлгісіне келтіруге мүмкіндік беретін халық өнері туындыларының көркемдік құрылысының негіздерін зерттейді. Ол өз жұмысында пішіндерді, кестелерді, ою-өрнектерді пайдалана отырып, тарихи коллекцияларды заманауи жинақтарға енгізеді. Орталық Азия аймағы мен шығыс халықтарының костюмінің тарихын жақсы білу дизайнерге киім жасауда әртүрлі халықтық мотивтерді пайдалануға мүмкіндік береді. Б.Асанова өзінің әрбір жаңа топтамасында шығыстың дәстүрлі киімінен шабыт алып, оны заманауи силуэттермен, маталармен және әшекейлермен толықтырады. Оның туындыларында көне техникаға еліктеп, метажіппен, моншақтармен, тамбурмен, ринстондармен, жартылай асыл тастармен аппликация және бай кестелер қолмен орындалады.

Қарама-қарсы, қаныққан, көңілді түстерді батыл қолдану - көгілдір, қызғылт, сары, индиго, жасыл, талғампаз әйелдікпен және силуэттің нәзіктігімен үйлеседі, дизайнерге этникалық мәдениеттің кілтінде болуға ұмтылатын адамдарға киім жасауға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, жарқын, жеке. Б.Асанованың топтамалары сән әлемінде теңдесі жоқ өзіндік шығармашылық стилімен, жарқын даралығымен ерекшеленеді.

Дизайнердің көне түркі мәдениетінің космологиялық мотивтерін пайдаланған үлгілерін арнайы қарастырайық. Топтама әйелдер шалбар костюмінің үлгісін ұсынады, оның конструктивті шешімі костюм дизайны саласындағы еуропалық классикадан аспайды. Ою-өрнек композициясының басым элементі – шеңбер, көне түркі философиясы бойынша, қозғалыстың, аспанның айналуының сөзсіз символы болған шеңбер. Күн шеңберіне ертедегі малшылар, кейінірек қазақтар табынған. Кейбір әшекейлер құйынды розеткаға ұқсайды, олар да күннің, яғни өмірдің символы болған.

Ежелгі түркілер мен моңғолдар күн құдайының құдіретіне, өміршеңдігіне табынған. Күннің энергиясы мен әсерінсіз өмірді елестету мүмкін емес.

Күн культiнiң түркілер арасында кең тарағанын Ұлы далада кездесетін Күн таңбаларының белгілері түріндегі күн әшекейлерімен безендірілген көптеген тұрмыстық бұйымдар дәлелдейді. Мұндай белгілер қыш ыдыстар мен әйелдер сырғаларында көптеп бейнеленген.

Сондай-ақ шығарма жинағында күн сәулесінің космогониялық өрнегі – күн сәулесі қолданылған, оның мағыналық жүктемесі жарық көзінің өзі – күнге ұқсас, өрнегі де бар. сегіз сәулелі жұлдыз (жұлдыз немесе сегіз төртқұлақырлы өрнек), ол айқыштан алынған фигура болып табылады, сондықтан күн, жұлдыз, аспан денесі идеясымен байланысты семантикасын сақтайды. Ш.С. Тұрғанбаева; - « дәстүрлі санада қазақтардағы бұл мотив адамның жан дүниесіне сәйкестендіріледі. Аспан денелері әрқашан тазарту күшіне ие болған» дейді [36,-38 б.].

Ою-өрнектердің күрделі желісінде шексіздік идеясымен байланысты «шексіздік» (битпес), «шимамай» үлгісінің элементтері тұрақты түрде кездеседі. жердегі өмір дөңгелегі циклі. Осылайша, Ұлы Ғарыш дөңгелегі көшпелілер үшін Жер дөңгелегі мен Өмір дөңгелегі болды. Бұл элемент сонымен қатар жеке өсімдіктердің дамуының спиральды түріне байланысты «Өмір спиральын» бейнелейді, мысалы, папоротник немесе спиральды мүйіздер - бұл жерлерде әлауқаттың, байлықтың, өмірдің сөзсіз символы. Ою-өрнектің жеке элементтерінің шоғыры ретінде бойлық, сәл дөңгеленген сызықтар пайдаланылады, оны «су» мотивіне жатқызуға болады, бұл ирек, су, ғаламның іргелі элементтерінің бірі. Бұл өмірдің пайда болуының және сонымен бірге оның аяқталуының бейнесі, өмір беретін жаңбырдың бейнесі және жойқын тұңғиықтың символы.

Қазақтардың санасында көне түркі космологиясының дүние тәртібі туралы пайымдауынша, бұл ою-өрнек жыланның, төменгі дүниенің бейнесімен де байланысты.

Коллекцияның бір бөлігі осыған ұқсас ою-өрнек үлгісінде жасалған. Кішкентай фон үлгісі мен ахроматикалық сұр матаға үлкенірек ою-өрнек үйлесіміне салынған күртешенің ерекше бай дизайны бұйымға жарқын сәндік әсер, сәнді және сонымен бірге стильділік пен белгілі бір құпия береді. Шимамай өрнектерінің элементтері коллекция мен шёнбердің сәндік декорына қайтадан тоғысқан. Негізінен қою қызыл және бургундия реңктерінде жасалған юбканың монохромды палитрасы бойлық арналары бар үлкен жарықтандыру түрінде сұйылтылған, олардың семантикасы тек сумен ғана емес, сонымен қатар шаңырақтың құрылымдық элементтерімен де байланысты болуы мүмкін. жоғарғы және төменгі (яғни жердегі) дүниені байланыстыратын қазақтың киіз үйі .

Шығыстағы кесенелердің күмбезіне еліктеп, созылған шатыр түріндегі етектерінің пішіні назар аударарлық. Ежелгі тәңіршілер Аспанды күмбез түрінде де көрді, ол аспанның, аспан сферасының, «ғарыштық жұмыртқаның» ұлы символы ретінде танылды.

Дизайнер костюмінің келесі үлгісі синтезді көрсетеді. көптеген еуропалық халықтарда (украиндер, болгарлар және т. Сәндік өрісті жақтау ретінде кілем декорының элементтері геометриялық фигуралардың ажырамас қатысуымен кеңінен қолданылады, олардың арасында үшбұрыш басым.

Ежелгі дәуірде үшбұрыш (тымақ – амулет) тау бейнесі болған, кейіннен тереңірек семантикалық мағынаға ие болған, оның ішінде үш таңба: су, жер және аспан. Егер үшбұрыштың ішінде басқа белгі, мысалы, қошқар мүйізі бейнеленген болса, онда бұл мал өсірушінің материалдық әл-ауқатының белгісі. Үшбұрыштың үстіңгі жағы төменге бағытталған - әйелдік принцип, жоғары - еркектік принцип. Үшбұрыш сонымен қатар тазарту күші бар және қуатты энергетикалық принцип болып табылатын оттың белгісі. Ұлттық ою-өрнек дәстүріне деген құштарлық топтамаға кіретін шаршылар мен ромбтардың осы композицияға енуін алдын ала айқындап берді. Шеңбердің ортасына орналасқан крест тәрізді төрт құлақты (төртқұлақ ртқұла) өрнегі символизмге ие. Жұлдыздың. Бұл мотивті байырғы көшпенділердің шексіз даладағы белгі қызметін атқаратын түбегейлі нүктелер (солтүстік – оңтүстік, батыс – шығыс) туралы идеяларымен де байланыстыруға болады. Шаршы – статикалық және тұрақты белгі (жер символы) және ромб (немесе бұрышта орналасқан шаршы) – тербелмелі, қозғалатын тіркесім бірлік пен өрнекпен байланысты ассоциацияларды тудырады. қарама-қайшылықтар күресі.

Қазіргі зерттеушілер ромбтағы бейнені – тіршіліктің негізгі көзі, ұрпақ символы ретінде: «ромб тіршіліктің пайда болуының жасырын құпиясы ретінде пайда болады. өмірді қамтитын ыдысты бейнелейтін шаршы элементі бейнесінде» [37,-49 б.].

Балнұр Асанованың келесі екі үлгісі дизайнердің қайталанбас этностилінде сақталған, мұнда әдеттегі еуропалық сән дизайны ерекше декормен, өзіне тән үйлесімді және ашық түстермен шығармашылықпен түсіндіріледі. Әйел костюмінің әрбір ұсынылған үлгісіндегі космологиялық өрнектер жиынтығын автор әдетте қайталайтынына қарамастан, Асанованың шығармашылық қиялы таң қалдырады, ол «оқуға» үлкен зерттеушілік қызығушылық тудыратын күрделі және күрделі композициялар жасайды. Бірінші үлгіде шимай (спиральді бұйра), су (толқынды сызық), үшбұрыштар, ромбтар, шаршылар өрнектері бар. Ортасынан шығып жатқан тік осі бар шеңбер түріндегі ою ерекше, ол Б.Асанованың декорында сирек кездеседі. Бұл үлгіні тұқымның тууы, жаңа өмір, оның ғалам циклінде өнуі, сондай-ақ жоғары және төменгі әлем арасындағы байланыс, Дүниежүзілік ағаш немесе өсімдік бейнесі ретінде түсіндіруге болады. Капюшоны бар талғампаз комбинезон үлгісінде сәндік өрнектердің өлшемі костюмнің силуэтінің көлеміне сәйкес келеді. Олай болса, шалбар-шалбарда ромб түріндегі дөңгелене салынған орасан зор өрнектер, күннің белгісі, оның айналасында алмас тәрізді жұлдыз, от пен қуат белгісі бар.

Ромбқа назар аудара отырып, дизайнердің мақсаты - қазіргі өмірдің динамизмін, оның ұтқырлығын көрсету, мұнда осындай жартылай спорттық, бірақ сонымен бірге талғампаздық пен гламурдан айырылмаған киім қажет.

Сурет Әлемдік тәртіптің әмбебап концепциясын бейнелейтін Дүниежүзілік ағаш дүние жүзіндегі барлық халықтардың мифологияларында бар. Ағаштың тамыры ата-бабалар мен құбыжықтардың көлеңкелері мәңгілік қараңғылықта өмір сүретін «төменгі», жер асты патшалығында. Оның аспанды тесіп өтетін тәжі аспан әлемінің «жоғарғы» әлеміне енеді, ал діңі адамдардың «орташа» деңгейінде орналасқан.

Б.Асанованың сән топтамалары тек ерекше декормен ғана емес, өзін танытты. сонымен қатар құрылымының әдемілігі, ою-өрнекті жасау техникасының сапасы жаңа, заманауи бұйымдардың түріне тамаша сәйкес келеді. Кестенің ұлттық сипатын сақтайтын өрнектердің шебер композициялық орналасуы шеберге байланысты. Бояуды сезіну және ұлттық өнердің ерекшеліктерін түсіну Б.Асанованың кәсіби шеберлік деңгейін анықтайды.

Сонымен, форманың пластикалық нюанстарының нәзіктігі, силуэттің мәнерлілігі, бейнелеу байлығы. түс гаммасы, форма мен декордың арақатынасы – мұның бәрі авторлық жинақтарда кездейсоқ емес, түркі өркениетінің терең мәдени мағыналарының, дәстүрлер, ұлттық болмыс пен заманауи инновация арасындағы шекараны тамаша түсіну негізінде пайда болған. Этникалық-фольклорлық тақырып заманауи қазақстандық сән әлеміне нық еніп, халықаралық сән көрсетілімдерінде өзінің төл келбетін айқындап берді.

Қазақтың ұлттық ою-өрнегінің элементтері костюмнің сәндік құрылымының бір бөлігін, оның ырғақты ұрпақтарын білдіреді; кейде ою-өрнек мотивтері композициялық орталық мәртебесіне ие болады. Шығармашылық түрлендіру мен шындықты бейнелеу жолдары сан алуан.

Қазіргі заманғы дизайнерлер қазақтың ұлттық киімінің құрылымының әртүрлі элементтерімен жұмыс істейді және бұл элементтерге әртүрлі дизайн әдістерін қолданады, оларды келесі түрде көрсетуге болады:

1. Дәстүрлі материалдар мен кесу әдістерін қолдану.
2. Дәстүрлі түстер мен қиықтарды пайдалану.
3. Дәстүрлі материалдарды заманауи қию, силуэт, технологиямен үйлестіру.
4. Дәстүрлі түстерді заманауи қию, силуэт, технологиямен үйлестіру.
5. Дәстүрлі стильдендірілген түстер мен материалдарды пайдалану.
6. Қазақтың ұлттық киімінің дәстүрлі ою-өрнек элементтерін пайдалану.
7. Дәстүрлі қазақ киіміне тән сәндік элементтер мен безендіруді қолдану
8. Қазақтың ұлттық киімінің бейнелі сипатын пайдалану.
9. Бастапқы дереккөзді шамалы түрлендіру немесе стильдеу (құрылымды, киім түрлері мен формаларын, силуэтті сақтау)
10. Эkleктизм (қазақтың дәстүрлі киім элементтерінің басқа мәдениеттердің стильдік ерекшеліктерімен үйлесуі)

11. Киімді үлгілеудің дәстүрлі әдістерін дәстүрлі киімнің негізгі түрлеріне қолдану.

Қазақтың ұлттық киім дәстүрін сақтау, сонымен қатар оны жаңа заман талабына сай бейімдеу және күрделендіру маңызды бағыт болып табылады. Қазақтың ұлттық киімінің көркемдік-композициялық ерекшеліктері өзінің түпкі көрінісін тауып, көркем образ жасауға, смарт, кешкі киімдерді, сахналық киімдерді жобалауға негіз болады.

Бүгінгі таңда Қазақстандағы сәнгерлердің шығармашылығын фольклорсыз және этникалық бағытсыз елестету қиын. Әр халықтың мәдени мұрасы әрқашан сәнгерлердің шабыт көзі болған. Қазіргі костюмдік дизайндағы ежелгі космология элементтерін костюм тектоникасынан байқауға болады, авторлардың шығармашылық әдісінде олардың мәдени-тарихи бейнелерін конструктивті және формальды шешімдер, космологиялық ою-өрнек негізіндегі көркем безендіру, түсті шешімдер арқылы көрсетуге болады. Нәтиже - әрқашан өзекті және үлкен сұранысқа ие қызықты шешімдер. Ою-өрнектің бастапқы түрін және оның қазіргі қолданысын талдай отырып, қазіргі кезде ою-өрнектің ерекшелік қасиеттерін қазіргі киім дизайнындағы қолдану жолдарынан анықтауға болатынын айта кету керек.

Қазақ ою-өрнек өнерінде, космологиялық заңдылықтар аз ғана көлемде берілген, олардың семантикасы теңдірістік, көшпелі және мұсылман мәдениеті қабаттарына еніп, космология элементтерінің символдық философиялық, діни қызметтерін көрсетеді.

6. Костюм дизайнындағы эскиздік графика

Эскиз – дизайнердің киімді көркемдік безендіру бойынша жұмысының графикалық кезеңі, оның визуалды сауаттылығының жеткілікті деңгейін талап етеді. Костюм эскиздерін жасау кезінде суретші әртүрлі құралдар мен бейнелеу экспрессивтілігінің негізгі түрлеріне жүгінеді.

Бұл құралдардың алуан түрлілігі өте үлкен. Эскиздік графика орындалатын техниканы таңдау. Негізінен эскиздің мақсатына және костюмнің немесе коллекцияның сипатына байланысты. Суретшінің - сәнгердің шығармашылық қызметіндегі ең бастысы, әрине, костюмнің жаңа формаларын жасау болып табылады. заманауи сән талаптары және адамның сыртқы келбетін жақсарту. Дегенмен, кәсіпқой сәнгердің бірдей маңызды қасиеті – ойдан шығарылған үлгіні қағазда эскиз түрінде сауатты және мәнерлі бейнелей білу.

Материалмен жұмыс істеу және эскиз жасау – бір процестің екі жағы. Материалдағы бұйымның орындалуы әрқашан графикалық жұмыстан тұрады – эскиздегі костюмнің композициясын табу, ол форма жасау барысында қайта-қайта нақтыланады, шифрланады және нақтыланады. Эскиздегі композиция мен белгілі бір материалды іздестіру бір-бірін жиі ауыстыратын орындарды сүйемелдеп, дизайнердің ниетінің жүзеге асуын бірге қамтамасыз етеді.

Костюм жобасының немесе жасалған модельдің сызбасының эскизінің ерекшеліктері. белгілі бір материалды бейнелейтін оны насихаттау мақсатындағы материал. Оның қасиеттері, экспрессивтік сызықты, эмоционалды мағыналы форманы құра білу. Осыған байланысты дизайнердің сызбасы кәдімгі таңбалар (рельефтік сызықтар) бар эскиз емес. Ойықтар және т.б.). оның мазмұны костюмнің қандай функционалдық дәрежеге жататынына қарамастан, айқындық пен практикалық. Сондықтан суретші жаңа форманың үлгісін салмас бұрын материалды түсінуі, оның пластикасын сезінуі, силуэт қалыптастыру, қатпарлар, құрастыру, безендіруді қабылдау және т.б.

Костюм пішіні болмайды. өздігінен бар және өз алдына мақсат емес. Пішіннің нақты мәні оны түрлендіретін және жаңа көзқарас беретін материалмен байланыстыра отырып қарастырғанда ғана ашылады. Дизайнердің суреті үлгінің тіркеу бейнесі емес, шығармашылық әрекет, оның барысында сызықтың мәнерлілігін іздестіру жүзеге асырылады, материалдың пластикалық көрінісін алуан түрлілігі табылады.

Сызық – конструктор сызбасының негізі, ал сызық мәнерлі. Мәнерлі, суретші жасаған костюм үлгілерінің пішініне назар аудару. Сондықтан дизайнер үшін таза формалды сурет салу техникасын дамытумен қатар формаға экспрессивті көзқарасты дамыту және оны білдіру қабілеті ерекше маңызды. Графика - бұл материалдық объект туралы ойларды сызықтық бейнелеу өнері. Костюм жұмысындағы негізгі және бастапқы форма - эскиз, эскиз. Келесі және одан кем емес маңызды форма – техникалық сызба – болашақ бұйымның дизайны.

Материалдағы форманы орындау графикалық жұмыс – эскиздегі форманың құрамын табу алдында орындалады. Эскиздік жұмыс материалдағы композициялық ізденістерден бұрын болады, дегенмен дизайнердің жұмысын графикалық және материалды деп шартты түрде ғана бөлуге болады, бұл бір процестің әр жағының ерекшеліктерін анықтау үшін - костюмнің пішінін модельдеу. Пішін композициясы бойынша жұмыстың бұл екі бағыты бірін-бірі толықтырып, байытады, бірін-бірі сүйемелдейді, жиі орын ауыстырады. Бейнеленген (мазмұн) және бейнелеу техникасы (жұмыс техникасы мен материалы) бір-біріне тәуелді ғана емес, сонымен бірге өзара әрекеттеседі. Суретші қағаздан іздейді, матаны тексереді, матадан не табылғанын сурет арқылы көрсетеді, т.б.

« Костюм пішінінің идеялары графика арқылы жетілдіріледі, графикалық кескіннің техникасы суретшіні мәнерлі материалды іске асыруды іздеуге итермелейді.» [38,-96 б.]. Қазіргі сән үлгісінің деңгейі суретшіні формамен қатар сызықты да иеленуге міндеттейді. Графикалық шеберлік пен материалды сезіну синтезі қазіргі сәнгер-суретшіге тән қасиет.

Эскиздегі ерікті іздеулер әрқашан тапсырма туралы бастапқы идеяларға сәйкес келеді. Нені және қалай өрнектеу керек, қандай жолдармен, массалармен, қандай пропорцияда? Эскиздердің әртүрлілігі бірнеше болуы мүмкін. Оларда жолдардың қатынасы, конфигурациясы мен мәнерлілігі әртүрлі.

Поэтикалық-музыкалық сөздің сұлулығы танылады, оны ақындар мен күйшілер шығарманың ерекше поэтикалық мәнін тыңдаушыға жеткізу үшін пайдаланады. «Бейнелі сөз бен әуен сияқты суретшінің қолындағы жол – шығарманың поэтикалық тұсы» - атақты кеңес суретшісі К.Юон оны осылай сипаттады [39,-75 б.]. Ол сызыққа үлкен мән беріп, сызықты эмоционалдық «құрылыс» құралы ретінде және форманың үйлесімділігі мен экспрессивтілігін қабылдау құралы ретінде бағалайды.

Дәл осындай көзқараспен адам даққа жақындау керек. Дақ пішіннің сұлбасындағы қара-ақ немесе түрлі-түсті толтырудың белгілі бір аймағы деп аталады. Пішіннің кескінінде басқа дақ аймағы пайдаланылады - пішіннің бүкіл силуэт аймағына тең ең үлкенінен бастап, әр түрлі дәрежедегі кішкентайға дейін, сызыққа біртіндеп жақындайды.

Суретші-модельердің жобаланған костюмнің эскиздері бойынша жұмысы бірнеше кезекті кезендерден тұрады, нәтижесінде эскиз жасалады. Жаңа форманы іздестіру әр түрлі жолдармен жүруі мүмкін, бірақ әрқашанда ең алдымен негізгі ойдан іздеу қажет.

Костюмнің көркемдік дизайнындағы дәстүрлі әдістерге акварель, гуашь, әлдеқайда аз темпера жатады. Олардың көмегімен эскиздер түрлі-түсті етіп жасалады. Бұл әдістердің әрқайсысы бейнеленген костюмдер материалдарының текстурасын жеткізудің өзіндік иллюзорлық әсерін қамтамасыз етеді.

Бұл эскизді жасау кезінде сақталуы керек алғы шарт. Эскиз жасаудың әртүрлі әдістерінің үйлесімі костюм идеясын оны жасаудың бірінші кезеңінде-ақ әртараптандыруға және барынша жақын ашуға мүмкіндік береді.

Костюм жасау әрқашан модель тақырыбын анықтаудан басталады, немесе болашақ бұйымның бейнелілігін анықтайтын коллекция. Келесі қадам осы тақырып бойынша ақпараттық материалды жинақтау болып табылады. Ол үшін жинақтың тақырыбы бойынша ақпарат жинау керек. Әртүрлі бастапқы дереккөздердің нобайлары мен көшірмелерін жасау арқылы талдау.

Алдын ала эскиздер (фор эскиздер) - бұл костюммен жұмыстың негізгі кезеңі, ақпарат жинақтау, жинақталған материалды талдау, тақырыптың бейнелі ашылуына ықпал ету, оның пайда болуы. шығармашылық идеялар, түпнұсқа шешімдерді іздеу. Бұл кезеңдегі эскиздер суретшінің мақсатына байланысты әртүрлі көрнекі құралдардың көмегімен орындалуы мүмкін. Бастапқы эскиздерге қойылатын негізгі талап - дәлірек болу.

Жиналған ақпаратты зерттеу негізінде суретші-модельер жобаланған костюмнің немесе ол эскиздерде бейнелейтін бүкіл топтаманың бейнелі шешіміне ие.

Мазмұны бойынша формалар ажыратылады – эскиздер; жұмысшылар немесе конструктивті; және шығармашылық немесе көркем эскиздер; олардың барлығы өздерінің графикалық тәсіліне, шарттылық дәрежесіне және болашақ костюмнің пішінін, материалын, дизайнын көрсету өлшеміне сәйкес келеді. Бұл эскиздердің әрқайсысының өзіндік міндеті, техникалық шеберлік деңгейі, форма идеясын көркемдік және техникалық тұрғыдан мүмкіндігінше көрсетуге мүмкіндік беретін белгілі бір формальды әдістер жиынтығы бар. Эскиз әрқашан алғы - сызбадан басталады. Алдыңғы – эскиз – силуэт ерітіндісіндегі бүкіл форманы немесе оның фрагментін бейнелейтін пішін идеясының бастапқы нобайы. Әдетте, гандикап - эскиз - бұл костюмнің пішініне силуэт ерітіндісінің сызбасы. Тікелей, айқын, қандай да бір нақты материалға сілтеме жасамай жасалған - эскиз берілген тақырып бойынша суретшінің ойын білдіру қызметін атқарады және костюмнің пішінін тексеру кезінде дизайнер қайтып келетін дәл бастапқы материал болып табылады. Алдыңғы – эскиз графикалық жұмыстың бір түрі ретінде костюмнің формасы мен ұйымы туралы бір эскизді, бір идеяны құру үшін және костюмдер сериясын – коллекцияны бейнелеу үшін қолданылады.

Алдыңғы-эскиздің негізгі міндеті - костюмнің пішіні туралы бастапқы ойды бекіту; ол пішінді құрайтын пропорциялар мен ырғақтардың ақ-қара немесе түсті кескіні. Модель жасаудың бұл кезеңі тек идеяны білдіру ғана емес, сонымен қатар суретшінің көру сезімін тікелей дамыту тәсілі. материалды және форманың дизайнын нақтылау. Эскиздердің бұл түрі коллекцияның көркемдік бейнесінің мәнін өткір, тіпті әсірелеп көрсететін костюмнің тікелей бейнесі болып табылады.

Бастапқы ойларды одан әрі дамыту және нақтылау шығармашылық немесе көркем эскизде, оның тапсырма, автордың негізгі идеясы, сонымен қатар оның нақты материалда орындалуы туралы, костюмнің адамға қалай көрінетіні туралы айту. Бұл өте егжей-тегжейлі сызба, онда суретші барлық пішін түзетін сызықтардың табиғаты мен пластикасын шешеді, дизайнды, жалпы түс күйін және соңында модельдің функционалдық бағдарын анықтайды.

Шығармашылық эскиз. суретшінің ойының материалдануы, оның пішіндегі алғашқы өрнектері – эскиз. Көркем эскиз, әдетте, жобаланған костюмнің өзін ғана емес, оны кию тәсілін, сондай-ақ қажетті аксессуарларды: қалпақ, шарф, аяқ киім, қолғап, сөмке және басқа аксессуарларды бейнелейді.

Шығармашылық Эскиз - бұл костюм пішінінің қағаздағы композициясы. Шығармашылық эскиз пішіннен ерекшеленеді - өлшемі үлкенірек эскиз, олардың мәнерлілігін анықтау үшін пішінді, пропорцияларды егжей-тегжейлі сызу, сызықтар мен пішіндерді анықтау. Шығармашылық эскиз костюмнің түс композициясын, оның материалдық бейнесін өңдеуді қарастырады. Сонымен қатар функционалдық бағдар. Бұл эскизде конструктивті шешім ішінара сипатталған. Бұл костюмнің макети, композициялық ойдың одан арғы барысы үшін сценарийдің бір түрі.

Шығармашылық эскиздер үшін алдыңғы - эскиздер сияқты материалдар қолданылады. Алдыңғы эскиз тірі ойдың қатып қалған сәті болса, шығармашылық эскиз оның материалдануы болып табылады.

Алдын ала эскизге қарағанда үлкенірек қағаз парағында жұмыс істегенде, композиция табиғи түрде болуы керек. өзгертілген, жай ғана үлкейтілген емес ... Экспрессивтілікті сақтау үшін композицияны қайта ойластыру керек. Сонымен қатар, костюмнің пішінінің композициясы идеясы өзгеріссіз қалады.

Шығармашылық эскизбен жұмыс - шығармашылық жұмыстың екінші күрделі кезеңі. Шығармашылық эскиз - жаңа жағдайларды, материалдағы көркем ойды жүзеге асырудың барлық факторларын талдаудың нәтижесі. Негізінде бұл идеяның, материализацияның және графикалық көркемдіктің синтезі. Оның иеленуі бейнелеу құралдары мен техникасында тапқырлықты тудырады.

Шығармашылық нобайдың мақсаты - негізгі ойды білдіру ғана емес, ол туралы, оның материалда бейнеленуі туралы айту. Ал костюм адамға қалай көрінеді. Сондықтан костюмдегі адамның қимыл-қозғалысының шыншылдығы міндеттері – «фигура-костюм» кешенінің қызмет етуінің шыншылдығы, шыншыл және мәнерлі материалдандыру міндеттеріне қосылады. Сонымен қатар сызықпен, дақпен немесе екеуінің комбинациясы арқылы жасалған эскиз қарапайым болуы және дизайнердің идеясын көрсетуі керек.

Бір үлгіні емес, тұтас топтаманы жасағанда көркемдік жасау керек. барлық костюмдерге жеке-жеке эскиздер және оған қоса, көп фигуралы композиция түріндегі топтаманың соңғы жалпы эскизі. Мұндай композицияда киім үлгілерінің өз бейнесінен басқа, шартты ортаны көрсететін фон, сондай-ақ түсіндірме және жарнамалық мәтін болуы мүмкін.

Суретші біздікі болғаннан кейін және шығармашылық эскизде түпнұсқаны көрсетеді. Болашақ өнім туралы идея, ол өз идеясын заманауи өндіріс жағдайында қалай жүзеге асыруға болатынын көрсетуі керек. Осы мақсатта әзірленетін пішіннің композициясы мен дизайнының толық бейнесін беретін жұмыс эскизі жүргізілуде. Бұл бейнелеуді неғұрлым толық ету үшін жұмыс эскизіндегі үлгі әдетте әртүрлі бұрыштарда бейнеленеді: алдыңғы, бүйірлік, артқы көріністер, жеке фрагменттері жиі көрсетіледі.

Жоғарыда көрсетілген эскиз түрлерінен айырмашылығы, мұнда әрқашан киім көрсетіледі. суретте конструктивті эскиздегі адамның бейнесі болмауы мүмкін және костюм көрерменге сызықтық конструктивті схема түрінде ұсынылады. Мұндай эскиз форманың конструктивтік ерекшеліктері, оның пропорциялары, бөлінулері мен бөлшектері, үлгілері сызбаға жиі ілінетін белгілі бір матаның пластикалық қасиеттеріне байланысты сызықтардың пластикасы туралы жан-жақты ақпарат береді. Кейде жұмыс эскиздерінде жеке құрылымдық бірліктердің, сәндік әрлеудің егжей-тегжейлерін көрсететін түсіндірме мәтіндер болады. Жұмыс эскизі әдетте бір жолда аяқталады.

Әрбір графикалық техника текстураны жеткізудің өзіндік иллюзорлық әсерін қамтамасыз етеді. бейнеленген костюмдердің материалдары. Эскиз жасаудың әртүрлі әдістерінің үйлесімі костюм идеясын оны жасаудың бастапқы кезеңінде-ақ әртараптандыруға және толық ашуға мүмкіндік береді.

Эскиздегі костюм әрқашан дерлік суретте бейнеленген. адам фигурасы, соның арқасында суретші көрерменге костюм пішінінің табиғаты туралы және оның пропорциялары, масштабы және кері экспрессивтілігі туралы, тіпті адамның осы киімдегі өзін ұстау мәнері туралы толық ақпарат береді.

Эскиздегі фигураға костюм салу эскиздегі киінген адамды бейнелеуден түбегейлі ерекшеленеді. Соңғы жағдайда суретшінің міндеті – белгілі бір адамның өзіне тән ерекшеліктеріне назар аудару, оның қимыл-қозғалысының, қалпысының пластикасын білдіру; сонымен бірге костюмнің осы тапсырма үшін жұмыс істейтін бөліктері ғана бейнеленген, барлық қосалқылары жойылады. Эскиз, ең алдымен, көрерменге костюм туралы айтуы керек, белгілі бір сән желісін көрсетуі керек, сондықтан адамның анатомиялық құрылымының кейбір бөлшектері бұл жерде екінші реттік болып табылады.

Модель бейнесін мәнерлі ету үшін эскизде және дизайн неғұрлым анық, сәнгерлер көбінесе адам фигурасын салады, оның пропорцияларын өзгертеді, оның анатомиялық дұрыстығын құрбан етеді. Сонымен қатар, фигураның эскизі барлық жерде табиғаттан орындалады, ал костюм эскизі суретшінің презентациядағы жұмысының нәтижесі болып табылады.

Эскиз конвенцияларын пайдалана отырып, сіз мүлдем қызықсыз суретті тиімді көрсете аласыз. костюм, сондықтан модельдің графикалық бейнесі арқылы ғана дизайнердің жұмысын жарамды деп тану мүмкін емес. Суретшінің идеялары лайықты материалдық іске асуы үшін көптеген мамандардың - дизайнерлердің, технологтардың, тігіншілердің жұмысы қажет.

« Костюм бейнесі - жаңа сән желісін насихаттаудың қуатты құралы» [40,- 11 б.]. Сондықтан костюм жасау саласындағы мамандарды даярлауда эскиздік графика негіздерін оқып-үйренуге және киімді бейнелеу дағдыларын меңгеруге жеткілікті көңіл бөлінуі керек.

Адам қоғамының кез келген аспектісі дизайнерді проблеманы шешуге шабыттандырады. шығармашылық мәселе.інспі шешімдерінің көздері. табиғи нысандар мен архитектуралық құрылымдарда дизайнер пластикалық сызықтардың сұлулығын және пропорциялардың үйлесімділігін көреді. Дизайнердің шығармашылық процесі кез келген басқа суретші сияқты үздіксіз бола отырып, қоршаған дүние заттарының желісінде, материалында, бояуында сұлулықты үнемі ашып отырады. Суретшінің санасы, бастапқы сезімдерді түрлендіре отырып, оны жаңа, әдемірек және үйлесімді формалар жасауға итермелейді.

Суретшінің сәнгер ретіндегі қызметінің нәтижесі қазіргі заманғы костюм жасаудың қаншалықты жақсы бақылауына және шеберлігіне байланысты емес. оның бойында қиял дамиды, сонымен қатар оның нақты бұйымдар мен эскиздерде өз идеяларын жүзеге асыру құралдарының барлық арсеналына ие болу дәрежесі бойынша.

7. Этникалық киімдердің эскиздерін әзірлеу

Этникалық стильдегі киімдер топтамасын әзірлеуде топтама бұйымды безендіру ретінде қазақ ою-өрнектерінің мотивтеріне негізделді. Ғасырлар бойы қазақ ою-өрнегі бірқатар айқын қағидаларды . Онда өсімдік өрнектері сирек кездеседі, ал астральды пантеоннан басталған өте көне спиральдық мотивтер кезең-кезеңімен үстемдік етеді. Олар тератология сияқты ою-өрнектің ерекше спецификалық пластикасын анықтайды, бұл өмір туралы динамикалық идеяларды білдіру үшін өте ыңғайлы болып шықты.

Киімдерді, тұрғын үйлерді, ыдыстарды, құралдарды, музыкалық аспаптарды адам қолымен жасаған. мыңдаған жылдар бойы. Объектінің мақсаты, оның утилитарлық қызметі және материалы шебердің шығармашылық ойының бағытын анықтады. Адамның шығармашылық эстетикалық қажеттілігінің арқасында көптеген заттар халық шеберлерінің қолынан өнер туындысы болып шықты.

Халық өнері қашанда шеберлердің жеке шығармашылығымен дамып келеді. Ал жеке қолөнершінің кез келген шығармашылық олжасы, кез келген жаңалығы басқа қолөнершілердің тәжірибесінен көрінетін. «Композиция» сөзі итальяндық композициядан шыққан - қосу. Костюмге қолданғанда, бұл үйлесімді бейнені жасау үшін оның барлық элементтерін біртұтас тұтастыққа дұрыс біріктіру мүмкіндігін білдіреді. Композицияның негізгі заңдылықтарын білу костюмнің пішінін үйлестіруге ықпал етеді.

Қазақстан мәдениетіндегі ою-өрнек ерте заманнан қазақ халқының дүниесін көркем қабылдауына негіз болған. Оның қаталдығы және сонымен бірге жылы көрінетін түсі әлемнің табиғатпен үйлесімді қарым-қатынасын, оның қайталанатын ырғақтары мен заңдарын көрсетеді. Қай заманда да өнер көшпелілер өмірінің ажырамас және ажырамас бөлігі болды. Бұл қазақ халқының дәстүрлі мәдениетінің қасиетті мәнін, рухани құндылықтарын арқау еткен көркем шығармашылық дәстүрлерінің, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан канондардың сабақтастығын айқындады. Кез келген халықтың мәдениетінде ою-өрнек әлемді көркем қабылдауды, халықтың өзін-өзі тану тәсілдерін және халықтың дәстүрлі мәдениетінің нышандарын, оның жан дүниесін бейнелеудегі алғашқы тәжірибелердің бірі болып табылады.

Ою – ырғақты қайталанатын өрнектердің, сызықтардың, формалардың үйлесімі, жалпы, сәндік әсер тудыратын жиынтығы.

Ою-өрнектердің сюжеттік мазмұны мен атауы қазақ халқының тұрмыс-тіршілігінің ерекшеліктеріне сай өзгеріп, жетілдіріліп отырды. Қазіргі таңда ою-өрнек жасау өнері сапалы жаңа бай мазмұн мен жаңашылдық сипатқа ие болып, қазақ халқының рухани және материалдық мұрасына айналды.

Қазақ ою-өрнегінің ғылым тұрғысынан зерттелуіне бір жарым ғасырдан астам уақыт бар. «Қазақтың сәндік-қолданбалы өнері мен ою-өрнектері туралы алғашқы жазбаша деректер 16 ғасырдың басынан басталады» [41,- 131 б.]. 1509 жылы жазған Ибн Рузбиханның куәлігі бойынша қазақтар ерекше өрнектері бар түрлі-түсті киіздерді жасаған. 19 ғасырдың екінші жартысына дейін Қазақстанның әртүрлі аймақтарында болған еуропалық саяхатшылардың еңбектерінде қазақтардың сәндік-қолданбалы өнері туралы жалпы мәліметтер бар. Дегенмен, бұл шығармалардың барлығы дерлік таза этнографиялық сипатта. Күнделікті тұрмысты, тұрғын үйді, киім-кешек, ыдыс-аяқ, тұрмыстық қолөнерді сипаттай отырып, олардың авторлары ою-өрнекке көп орын бермейді. Сонымен, ағылшын саяхатшысы Дженкинсон (XVI ғ.) өзінің Маңғышлақ билеушісі Темір-Сұлтанның қабылдауын сипаттай отырып,- «көшпелілердің тұрғын үйінің кейбір ерекшеліктерін атап өтеді: сырты киізбен, іші кілеммен қапталған қамыстан жасалған шағын дөңгелек үй» [42,- 22 б.].

Ою-өрнек қолданбалы өнер туындыларымен безендірілген. Еліміздің аумағында жүргізілген археологиялық қазба жұмыстары барысында әр дәуірдің даму деңгейіне сәйкес ою-өрнек жасаушылардың стилінің ерекшеліктері де өзгеріп отыратындығы анықталды. Осы уақытқа дейін көптеген ою-өрнектердің тотемдік және магиялық таңбалары мен семантикалық мағыналары ғылыми тұрғыдан дәлелденген жоқ. Қазіргі кезде ғалымдар ою-өрнектің 2000-ға жуық түрін ашты.

Ұлттық ою-өрнек өнері геометриялық, өсімдік, жануар, космогониялық өрнектерден қалыптасты. Қазақ ою-өрнегіндегі негізгі өрнектерді космогониялық, зооморфтық, өсімдік және геометриялық деп бөлуге болады. Табиғаттың символдық бейнесі болып табылатын ою-өрнектер қазақтың космогониялық ою-өрнектерімен тығыз байланысты. Жер мен су негізгі элементтер, олар киелі деп табынған. Қазақ ою-өрнектерінде су деп аталған толқынды қисық сызықтар, ирек сызықтар суды, өзенді, ағысты білдіреді. «Тоғыз төбе» («тоғыз төбе») сияқты өрнек – ғұндар мен сарматтардың зергерлік бұйымдарында табылған көне өрнектердің бірі ағаш оюы мен тері аппликациясында да қолданылған. Сол топқа өрнектер – «өзен аңғарлары» (арна гүл), сәулет құрылыстарының күмбездері (күмбез, төбе, төбе), «суару арналары» (арық) және т.б.

Қазақ ою-өрнегінде зооморфты өрнектер ең көп кездеседі. Олар ежелгі мифология мен алғашқы өнер әлемін көрсетеді. Қазақ ою-өрнегінде аңның бас, мүйіз, тұяқ, құстың қанаты, аяғы түріндегі ою-өрнектер басты орын алады. Олардан көптеген туындылар жасалады.

Сонымен қатар, олардың негізінде көптеген қисық және толқынды сызықтар, спиральдар мен бұйралар әзірленді.

Қазақтың геометриялық ою-өрнегі архитектуралық әшекейлеуде, кілемде, ағаш және тас оюларында, тері бедерінде кеңінен қолданылады. Бұл шаршы, ромб, төртбұрыш, диагональ бойынша бөлінген үшбұрыштар, алтыбұрыштар, сегізбұрыштар, төртбұрыштар мен үшбұрыштардан алынған фигуралар, параллелограмм. Қазақ ою-өрнегіндегі геометриялық өрнектер үшін жеке элементтер арасындағы тепе-теңдік, композицияда жазылған фигуралардың пропорционалды бөлінуі тән. Қазақ ою-өрнектерінің көкөніс үлгілері негізгі және қосалқы болып бөлінеді. Негізгі өрнектерге «ағаш гүл», «алма гүл», «сақтық гүл», «қызғалдақ гүл» және т.б өрнектер жатады.

Дәстүрлі және кең таралған ою-өрнек мотивтерінің ішінде ең көп таралғандары - тrefельдер, пальметтостар. жүрек тәрізді жақтау, одан шығатын жарты паллеттері бар толқынды өзек, күн белгілері, S-тәрізді бұйра және мүйіз тәрізді спираль. Осы мотивтердің көмегімен бай сәндік декор жасалады. Жоғарыда аталған мотивтердің барлығы бір элементтен – мүйіз тәрізді бұйралаудан дамиды. Құрылыс заңы бойынша логарифмдік спиральға жақын бұл элементтің дамуға бейімділігі айқын. Ол контекстке байланысты қошқардың мүйізін, өсімдіктің жапырағын, су ағынын немесе құстың қанатын бейнелей алады.

Симметрияның тік осі бар өсімдік композициялары, ағашты бейнелейді. өмір немесе кейінгі мұсылмандық дәстүрдегі Жәннат бағы, спиральды бұйра, шамрок, жүрек тәрізді белгі - бұл ежелгі және жан-жақты қамтитын белгі-рәміздер ою-өрнектің жеке бөлшектерінде сақталып қана қоймай, негізгі пішінді құрады. - оның құраушы элементтері.Қазақ ою-өрнегіне дүниенің әмбебап суретін жеткізуге тән нақты детальдардан абстракция беретін олардың мағыналы және өте қысқа формаларда бейнеленген символдық табиғаты. Әлемнің космогониялық суретіндегі басты нәрсе қозғалыс идеясы болды. Қозғалыс қарсылықты жеңуді ұйғарады және бұл ою-өрнектің тепе-теңдігі мен фонында заттанған ою-өрнек жүйесінде көрінеді.

Қазақ ою-өрнегінің динамизмі, айқындығын жоғалтпай үлкен жазықтықтарды жабу мүмкіндігі. және құрылымы, оның шекті шеңберінен тыс дамуға деген айқын тенденциясы – бұл қасиеттер оған өзіне тән ерекшеліктерді береді.

Тұрмыстық бұйымдар мен киіз үйдің интерьерін әшекейлеуде халық шеберлерінің киіз үйдің декорациясын үйлестіру қабілеті. пішінімен зат шағылысты. Объектілік форманың оның композициялық және декордың түстік шешіміне бағыну принципі, яғни утилитарлық және эстетикалық қасиеттердің бірлігі барлық қолданбалы өнердің дамуының негізінде жатыр және техникалық және өнердің сабақтастығына негізделген дәстүрлердің тереңдігі туралы айтады. ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан көркемдік тәсілдер мен дағдылар.

Қазақтар үшін интерьердің түстік фоны негізгі, ал тұрмыстық заттар мен бөлшектер екінші орынға шығады. Бұл түркі халықтарының ою-өрнектерінің ерекше белгілерінің біріне айналды.

Көркем кестеде, киім мен ат әбзелдерінің металл әшекейлерінде тамыры ортақ, S және X-тәрізді фигуралар жиі қолданылады. түркі және моңғол халықтарының өнерімен Көптеген ою-өрнектердің бейнелерінде жан-жануарларға, аңдарға немесе құстарға қатысты мағыналы мағына, жасырын, аллегориялық сипаттама бар. Ол композицияның асимметриялылығымен, сызбаның тегістігімен, түс пен ырғақпен біріктірілген үлкен пішіндердің айқындылығымен сипатталады. Бұл ою-өрнектердің бірегей композициясы, қайталанбайтын қайталанбас бояуы мен өзіндік ырғағы бар, сонымен қатар олардың өзіне ғана тән философиялық мазмұны бар.

Ою әр түрлі материалдарда орындалды: киізден жасалған ою-өрнек, түксіз және жартылай талшықтан жасалған ою-өрнек. тоқыма бұйымдары, кілем тоқу ою-өрнектері, кілемшелердің ою-өрнектері, кесте өрнектері, былғарыға ою-өрнектер мен ою-өрнектер, зергерлік бұйымдардың ою-өрнегі, ағашқа ою және кескіндеме ою-өрнектері, сүйек пен сүйектен жасалған ою-өрнек оюы, ою мен кескіндеме тас.

Демек, киіз үйдің ішкі безендіруінде өрнекті киіздер – «текемет» пен «сырмақ» басты рөл атқарған. Текемет – негізінен ақ және қара, сондай-ақ сары, қызғылт және қоңыр (инкура техникасы) тоқылған өрнекті киіз. Бұл киіздерге даланың ортасында ақ және қоңыр түстердің, жиекте қызыл мата мен ақ киіздің үйлесуі тән. Бұл ретте фон мен шекара мотивтері бірін-бірі қайталайды. Түрлі тоқылған кілемдер мен соқпақтардың ою-өрнектерінде кезектесіп ою-өрнек жолақтары қолданылады. Түрлі-түсті өрнекті напалы кілемдер үшін өріс өрнектерінен ерекшеленетін өрнекті жиектің болуы тән. Кілемдердің фоны қызыл, сирек сарғыш және көк түсті, өрнектері түрлі-түсті. Ал ағаштан жасалған бұйымдар (жиһаз, киіз үйдің есігі, ыдыс-аяқ, музыкалық аспаптар) негізінен жалпақ рельефпен, күйдірілген және сырланған ою-өрнектермен, негізінен өсімдік сипаттағы. Ағаштан жасалған бұйымдарды әшекейлеу өсімдік өрнектері бар ашық тоқылған сүйек табақтармен жүзеге асырылды, оларға қошқар мүйіздерінің оюлары тоқылған. Сонымен қатар зергерлік бұйымдар гүлді және геометриялық ою-өрнектермен әшекейленді.

Қазақтың сәндік-қолданбалы өнерінің негізгі түрлері: оюлы киізден әр түрлі үлгідегі өрнекті киіз кілемдер және өрнекті киізден тұрмыстық бұйымдар жасау: жүннен түкті және талшықсыз жасау болды. кілемдер және шағын кілемдер; дала өсімдігі – чиа сабағынан түрлі түске боялған жүнге оралған өрнекті кілемше тоқу; жүн және мақта маталарға, киізге кесте тігу; өрнекті былғары бұйымдарын өндіру; ағаш ою; металдар мен тастарды көркем өңдеу.

Қазақтардың дүниетанымы ахроматикалық шкаламен көрсетілді. Хроматикалық түстер күнделікті киімдерде, хроматикалық түстер салтанатты, мерекелік киімдерде көрініс тапты.

Қазақтарда бір түсті құрайтын түс комбинациясының бүкіл гаммасы бар.

Қазақ этносының көзқарасы қисынсыз шешімге жақынырақ. Бұл діни дүниетанымға байланысты. Қазақ ежелден киіз үйлерін киізден, ағаштан, теріден тоқылған түрлі бұйымдармен безендірген. Қазақтың сәнді киіз үйін, ұлттық киімдерін, әсіресе әйелдер киімдерін зерделеп қарасаңыз, ұлттық ою-өрнектердің сан алуан, көркемдік қасиетімен таң қалдыратын, таңғажайып бояу, ырғақ, бейнелеу композициясын көресіз. Атаусыз халық шеберлері тұрмыстық бұйымдарды әшекейлеудің ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрін жалғастыра отырып, шығармашылық қиялын, қиялын, талғамын өз жұмыстарына салады. Модель таңдауда композициялық құралдарды дұрыс пайдалану - бұл сәтті таңдау. костюмнің пішіні мен сызығы, текстураның ойластырылған үйлесімі, материалдың түстері мен өрнектері жақсы стильдің кілті болып табылады.

Композицияның заңдылықтарының бірі - костюм пішіні арасындағы айқын байланыс. және оның жеке элементтері мен бөлшектерінің сипаты. Костюм пішінінің барлық элементтері ортақ қасиеттерге ие болуы керек, мысалы, өнім анық контурлары бар түзу пішінге ие болса, онда барлық бөлшектерде, түймелерде, әрлеуде бірдей сызықтар болуы керек.

Шығармашылық дереккөзді зерттеу кезінде, стильдің эстетикалық және көркемдік тұжырымдамасын, көркем бейнені және ол үшін қолданылатын құралдарды түсіну керек. Көшірмелер мен эскиздермен жұмыс жасай отырып, эскиздерді жасау кезінде шығармашылық көзді түрлендіру және стильдеу үшін қолдануға болатын көркемдік әдістерді, материалдарды және композициялық шешімдерді таңдау қажет.

Эскиздің графикалық шешімі бейнелі шешімнің стилизациясы сізге қоятын міндеттер. Кескінді жасау нобай композициясына, оның түс схемасына, фигураның және костюмнің кескінінің пішіміне және стилизациясына бағынуы керек. Кескіннің графикалық құралдарын, әдістерін, құралдарын және материалдарын таңдау да көркем бейнені стилизациялаудың таңдалған концепциясына толығымен байланысты.

Бұл жұмысты орындау кезінде қателіктер сөзсіз, сондықтан сынақ нұсқаларын жасау қажет. графикалық құралдар мен композициялық шешімдерді іздеуге арналған.

Киім дизайнындағы этникалық тақырып бүгінде бұрынғыдан да танымал. Қызығушылықтың бағыты маусымнан маусымға өзгертінін ескеріңіз: бүгін бұл Қытай, ал ертең бұл Шығыс Еуропа немесе Скандинавия. Сәнде, әдетте, бір уақытта бірнеше осындай бағыт бар, бірақ бөлек. Тек хиппи ұрпақтары әртүрлі ұлттық мәдениеттерді біріктірді, бірақ хиппи субмәдениетінің үлгісі 1970 жылдардағы бүкіл сәнге әсер етіп қана қоймай, сонымен қатар 1990 жылдардың аяғындағы сәнге қайта-қайта оралды. және ХХІ ғасырдың басы.

Этникалық стиль қалыптаспағанымен, сәндегі этносты көрсету әдістері өзгерді. Араластыру процесі - фьюжн (фьюжн) - ең батыл және тиімді нұсқалардың бірі. Осы немесе басқа мәдениетті (немесе оның қырын) таңдай отырып, оны нақты немен араластыруға болатынын дұрыс шешу маңызды. Бұл қандай нәтиже алуды жоспарлап отырғаныңызға байланысты.

Жоспардың орындалуы өте маңызды. Заманауи технологиялар мен дизайн кесуді модернизациялауға, дәстүрлі емес маталарды және декорды қолдануға көптеген мүмкіндіктер береді. Егер бізде этнографиялық мұражай қоймаларында орыс халық киімін зерттеу мүмкіндігі болса, онда конкистадорлар дәуіріндегі Мексиканың халық киімімен танысу қиынға соғады. Сіз, әрине, иллюстрациялық материал таба аласыз, бірақ сіз оны қолыңызбен әрең ұстай аласыз және олар айтқандай, оны өз көзіңізбен көре аласыз. Шығармашылық дереккөзді сенімді түрде түсіндіру үшін шығу тегі тым алыс. Мұнда көркемдік ниет маңызды.

Қарапайым дәйексөз, яғни, өткен шақ өзгеріссіз қазіргі уақытқа көшкенде, ол да мүмкін. Бірақ бүкіл костюмді толығымен алып жүру оғаш және практикалық емес болар еді, бірақ гардеробты ұлттық киім элементтерін қосу немесе дизайн мен декорда олардың бөлшектерін пайдалану өте орынды. Дәл осымен сәнгерлер жиі айналысады.

Суретшінің интуициясы, қазіргі әлемде болып жатқан өзгерістерге назар аударуы және фактілік материалдарды зерделеу – осының бәрі бірігіп ұлттық киімдерді сәнде қолданудың қызықты жолдарын табуға мүмкіндік береді. Мүмкін, алыс болашақта бұл ұлттық мәдениеттердің бір стильге араласуына әкелетін шығар, бірақ бұл адамдар арасындағы шекара жойылмай тұрып болмайды.

Шығармашылық дереккөздегі жұмыс тізбегі. Ұлттық мәдениет – ерекше көркемдік жүйе. Кез келген өнер стилін стильдендіріп, өзгертуге болады. Шығармашылық қайнар көзі – ұлттық мәдениетті сән контекстінде дамыту тәсілінің ерекшеліктері бұған дейін де қарастырылған.

Ассортимент топтамасы көбінесе бір конструктивті негізде әзірленген модельдердің бірнеше шағын жинақтарынан тұрады. Өнеркәсіптік коллекцияны жобалау кезеңінде іргетастарды, технологиялық тораптар мен бөлшектерді унификациялау және стандарттау қажет - жаңа үлгілерді өндіріске енгізу кезінде уақыт пен ақшаны үнемдейтін киімнің конструктивті және технологиялық элементтерінің каталогын құру. Өнеркәсіптегі ағындарды жиі қайта реттеу жаңа үлгілерді өндіруде қосымша қиындықтарды тудырады. Элементтерді унификациялау және компьютерлік технологияларды пайдалану шығындарды айтарлықтай азайтуға және жаңа үлгілерді енгізу уақытын қысқартуға мүмкіндік береді. Шағын және орта бизнестің ұтқырлығы үнемі өзгеріп отыратын ортада қосымша жеңілдіктер туғызады.

Шағын бизнесте жаңа модельді іске қосу уақыты екі аптадан аспауы мүмкін: әзірлеуге бір апта, бақылау сынағы үшін бір апта (сатып алушылардың жаңа үлгіге реакциясы тексерілгенде).

Ассортимент топтамасы көбінесе бір конструктивті негізде әзірленген модельдердің бірнеше шағын жинақтарынан тұрады. Өнеркәсіптік коллекцияны жобалау кезеңінде іргетастарды, технологиялық тораптар мен бөлшектерді унификациялау және стандарттау қажет - жаңа үлгілерді өндіріске енгізу кезінде уақыт пен ақшаны үнемдейтін киімнің конструктивті және технологиялық элементтерінің каталогын құру. Өнеркәсіптегі ағындарды жиі қайта реттеу жаңа үлгілерді өндіруде қосымша қиындықтарды тудырады. Элементтерді унификациялау және компьютерлік технологияларды пайдалану шығындарды айтарлықтай азайтуға және жаңа үлгілерді енгізу уақытын қысқартуға мүмкіндік береді. Шағын және орта бизнестің ұтқырлығы үнемі өзгеріп отыратын ортада қосымша жеңілдіктер туғызады. Шағын бизнесте жаңа модельді іске қосу уақыты екі аптадан аспауы мүмкін: әзірлеуге бір апта, бақылау сынағы үшін бір апта (сатып алушылардың жаңа үлгіге реакциясы тексерілгенде).

8. Материалдар, фактуралар, әрлеу

Материалды таңдау функционалдық дизайн тапсырмаларымен анықталуы керек. Ал пішіндеу әдісі материалдың қасиеттерін ескеруі керек. Костюм дизайнын жасаушы дизайнер. « Мен тек «материал пішінді анықтайды» ғана емес, сонымен қатар қарама-қарсы тұжырымды да есте ұстауым керек: «форма материалды анықтайды» [43,-19 б.].

Жинақ үшін материалды таңдау критерийлері әр кәсіпорын үшін әртүрлі. Әйелдер және спорттық киімдерді шығаратын кәсіпорындар сәндегі өзгерістерге және нарықтық жаңалықтарға ең сезімтал, өз коллекциялары үшін маталарды таңдағанда, олар түсіне, үлгісіне, материалдардың құрамына ерекше назар аударады. Ерлер киімі, сондай-ақ классикалық әйелдер киімдері өндірісінде материалдың сапасы бірінші орында тұрады, оның бүкіл жұмыс кезеңінде өнімнің жаңа көрінісін сақтау қабілеті, өйткені бұл киімнің ассортименти азырақ сезімтал. сән өзгерістеріне.

Тігін материалдарының сыртқы түрі мен қасиеттерін анықтайтын негізгі сипаттамалары: талшық құрамы, құрылымы, текстурасы.

Материалдың құрамы - материалдың негізгі сапасы, оның қасиеттері, талшықтар мен жіптердің химиялық құрамына тікелей тәуелді. Қазіргі заманғы материалдардың басым көпшілігі әртүрлі құрамдағы жіптер мен талшықтардың қоспасы. Маталар құрамында бір немесе басқа талшықтың болуы материалдың сапасын өзгертеді. Жасанды немесе синтетикалық талшықтарды қосқанда мата қосымша қасиетке ие болады.

Егер матаға лавсан қосылса, одан жасалған киімдер мыжылып қалмайды, пішінін жақсы сақтайды, бірақ аз гигроскопиялық болады. Ацетат қосу серпімділік береді. Егер ол өте тығыз болмаса, онда тігістерде жіптердің таралуы болуы мүмкін. Полиамидті талшықтардан матаны жасағанда, одан тігілген киім ұзақ уақыт бойы киілетініне сенуге болады. Бірақ ол гигроскопиялық болмайды. Полиэстерден жасалған маталар әдетте өте серпімді және ыстыққа төзімді. Полиамид сияқты берік, бірақ олар тезірек сызылады. Полиэстері бар мата берік болады, қыздырғанда пішінін жақсы бекітеді, соның арқасында мұндай матадан тігілген киімде қатпарлар мен бүктемелер жақсы ұсталады.

Құрылым - құрылғы, материалдың құрылымы. Тігін материалының құрылымы жіптердің тоқуымен анықталады. Матадағы жіптердің түйісу реті - тоқыма жіптерінің өру жіптерімен қабаттасуы. Мата өндірісінде әртүрлі тоқыма бұйымдары қолданылады. Олар әдетте төрт класқа бөлінеді: қарапайым (жазық, түкті және атлас), ұсақ өрнекті (қарапайым өрімдерден алынған), күрделі (қос, екі жүзді, екі қабатты, қадалы, лено және ірі өрнекті өрімдер), үлкен. -өрнекті. Барлық тоқылған өрімдер үш негізгі класқа бөлінеді: негізгі (тегіс, ластик, теріс беті, шынжыр, трико және атлас); негізгілерден туындылар; ойлап тапты.

Костюмдік маталар барлық маталар өндірісінде үлкен үлесті алады. Бұл әсіресе жүннен жасалған костюм маталарына қатысты, өйткені олардың қасиеттері костюм матасына қойылатын талаптарға жақсы сәйкес келеді.

Костюм жасау үшін қолданылатын маталар тозуға төзімділігі жоғары болуы керек, сыртқы түрі әдемі болуы керек, әсерге жоғары түс тұрақтылығы болуы керек. жарық пен су, сондай-ақ кию кезінде берілген пішінді сақтау жақсы.

Жыл мезгіліне және жынысына және жасына байланысты костюмдерді жасау үшін әртүрлі маталар қолданылады, оларға қосымша талаптар қойылады. Сонымен, көктемгі-жазғы маусымға арналған костюмдер үшін мақта, зығыр, жібек және жеңіл жүн маталар, ал күзгі-қысқы маусымға арналған костюмдер үшін жүн және азырақ мақта маталар қолданылады. Көктемгі-жазғы маусымның костюм маталары жеңіл, серпімді, жұмсақ, ашық түсті және дем алу қабілеті жоғары болуы керек. Ерлерге арналған костюмдер үшін ең жоғары тығыздықтағы және тозуға төзімді маталар, әйелдер костюмдері үшін - жұмсақтық пен икемділік жоғары, ашық түстер, тығыздығы төмен, балалар костюмдері үшін - әдемі, тығыздығы төмен.

Костюм маталарының маңызды қасиеттері: сондай-ақ олардың қабыршақтанбайтындығы, аз ластануы, аздап жиырылуы мен бүгілуге төзімділігі. Мақтадан тоқылған костюм маталары қыртыстарды және шөгуді азайту үшін арнайы таңғыштармен өңделеді. Жүннен жасалған костюм маталарының бүгілу және тозуға төзімділігін арттыру үшін қоспаға жүн талшықтарына лавсан және нейлон қосады.

Құрамында синтетикалық талшықтары бар жүннен жасалған костюм маталарының электрленуін болдырмау үшін олар антистатикалық заттармен өңделеді.

Соңғы жылдары джинсы маталар, сонымен қатар костюмдер, юбкалар, курткалар және т.б. кең тарады. Олар екі тонды мақта жіптен (жібекте боялған және өрімде қатал) тоқыма тоқылған, нәтижесінде алдыңғы және артқы жақтары әртүрлі реңктерге ие болады. Бұл маталар қаттылығының жоғарылауымен сипатталады, әсіресе иілуге жіптері бағытында және негізгі салмағы 350 - 450 г/м².

Композициялық элементтерге құрылымдық сызықтардан басқа және әрлеудің әртүрлі түрлері кіреді: басқа мата (басқа түсті немесе құрылымды); кестелеу (жіптер, моншақтар, блестки); фитингтер (түймелер, түймелер, сәндік бекіткіштер); басқа материалдар (трикотаж, үлбір, табиғи және жасанды былғары, барқыт); қылшықтар, жиектер, өрулер, жиектер, таспалар, аппликациялар, жасанды гүлдер.

Әрлеуді композициялық қолдануда бір ереже бар: пропорция сезімін сақтау қажет. Заманауи сәндеу әр түрлі әрлеуді ұсынады. Кейде модельдер текстурамен және әрлеумен шамадан тыс жүктеледі, бірақ шамадан тыс жүктеме кезінде де ол өлшемді сақтауға кедергі жасамайды, ерекше композициялық шеберлік қажет.

Фактура - пішіннің беті - өнімнің сыртқы түрін жасайды және анықтайды оның көрнекі бейнесі. Бір модельде әртүрлі текстураның материалдарын пайдалану әр беттің ерекшеліктерін атап өтуге мүмкіндік береді. Мен текстураның контрастты және нюансты комбинацияларын қолданамын, онда композиция бір текстурадан екіншісіне нәзік ауысуларға негізделген. « Фактура (лат. *Factura* - өңдеу, құрылым) бетінің табиғаты » [44,- 23 б.]. Фактура - пішін бетінің сыртқы құрылымын сипаттайтын қасиет (кедір-бұдыр, тегіс, т.б.). материалдың текстурасы бетінің микро бұрмалануларының тығыздығы мен шамасына байланысты. Шектердің бірі тегіс беттермен ұсынылған, оларда текстураның элементтері соншалықты кішкентай, олар көрнекі түрде ерекшеленбейді. Тағы бір шектеу - текстураның элементтері барлық өлшемдерінде форманың тәуелсіз элементтері ретінде қабылданады және олардың саны жеткілікті түрде аз, сондықтан бәрі анық ажыратылады. Бұл жағдайда беттік текстураның элементтері бетті бөлу (рельеф) элементтеріне айналады.

Фактураны қабылдау табиғат ерекшеліктеріне, жарықтандыруға байланысты. Материалдың адекватты бейнесі түстердің үйлесімінің және олардың арасындағы дұрыс пропорционалды қатынастың арқасында алынады.

Костюмді, оның қасиеттерін және визуалды қабылдауды сипаттағанда, бұл костюм тігілген материалдардың текстурасы үлкен маңызы бар. Сондай-ақ текстура тоқыма материалдарының бетінің өңделу сапасын, күн сәулесін шағылыстыру қабілетін білдіреді.

Фактуралар төрт топқа бөлінеді:

- 1) күңгірт - мұндай фактуралар оларға түскен жарықты жайлап шашыратады. (мысалы: жүн, мақта, зығыр және т.б.);

2) жылтыр - бұл топтың фактурасы оларға түсетін жарықты көрсетеді (мысалы: атлас, брака, органза, "лак"); 3) мыжылған - "клокет" эффектісі бар фактуралар; 4) үлпілдек - жүнді (киізден), жүнді және электрофлакпен алынған текстуралар (мысалы: фланель, жүн, ангор жүнінен жасалған материалдар немесе мохер).

Костюмді, оның қасиеттерін және көрнекі қабылдауды сипаттау кезінде материалдардың текстурасы маңызды. Текстура сонымен қатар тоқыма материалдарының бетін өңдеу сапасын, олардың күн сәулесін шағылыстыру қабілетін білдіреді.

Фактура — костюм пішінінің бетінің басқаша көрінісі. Ол тегіс және бедерлі, күңгірт және жылтыр болуы мүмкін. Текстура көркем бейнелеудің белсенді құралы болып табылады және костюмнің тағайындалуында, пішінді қабылдауда, оның декормен байланысында, сән және фигурациямен байланысында маңызды рөл атқарады. Текстуралық шешімдерді іздестіру кезінде пішіннің беттері, ең алдымен, болашақ костюмнің мақсатымен белгіленеді.

Форманы қабылдау кезінде текстура оның құрылымдық байланыстарын ашады, тектоникалық сипаттамалар мен ерекшеліктерге баса назар аударады. жекелеген бөліктердің комбинациясы немесе композициялық техника мен үйлестіру құралдарының дыбысын ұштайды, мәнділік пен жеке бөліктердің немесе элементтердің өлшемдерінің елес өзгерістері. Сонымен, ашық түсті мөлдір маталар пішінді кеңістікте ерітуге, оны фонмен жазуға немесе оны мүлдем көрінбейтін етуге қабілетті, ал барқыт беттер пішінді бетонды, нақты және өте белсенді етеді, әсіресе текстурасы тональды сипаттамалармен күшейтілген болса. . Жарқыраған әсерлері бар жылтыр маталар пішіннің белгілі бір құпиясын, оның контурларының ұстамсыздығын және т.б. сезімін береді. Тегіс беттермен үйлесімде текстураның басты ерекшелігі ретінде рельеф негізгі ырғақты күшейте алады немесе масштаб сипаттамаларын толықтыра алады, сонымен қатар визуалды түрде ұлғайтады. тұтас форманың немесе оның жеке бөліктерінің көлемі.

Материалдардың фактуралық карама-қайшылықтары арқылы таңдалған пішіннің дизайн ерекшеліктерін белсендірек ашуға болады.

Айнаны шағылыстыратын тоқыма материалдары өте сирек кездесетін жағдай. Әдетте, костюм жасау кезінде талшықты құрамы мен тоқу түріне байланысты жарықты шағылыстыру қабілетіне ие болатын күңгірт және жылтыр маталар қолданылады.

Біз тек фактуралардағы айырмашылықты ғана емес қабылдаймыз. көзбен, сонымен қатар жанасу арқылы тегіс, тайғақ беттерді және түйіршікті, кедір-бұдырлы, бедерлілерді ажыратады. Әртүрлі қасиеттері бар текстураларды қабылдау суретші жобаланған костюмнің ең мәнерлілігіне жетуге тырысатын көптеген факторларға байланысты. Олардың ең маңыздысы – көрерменнен қашықтығы және жарықтандыру сипаты.

Бетінің сапасы тоқу түріне байланысты анықталатын маталар, басқа да материалдар, табиғи және жасанды, мысалы. былғары, күдері, үлбірі, әртүрлі пленкалар. Бұл материалдардың әрқайсысының тек өзіне ғана тән бірегей құрылымы бар, ол маталар текстурасымен тамаша үйлеседі.

Фактураның элементтері өте кішкентай болуы мүмкін, визуалды түрде ерекшеленбейді - пассивті текстуралар туралы айтқанда. Басқа жағдайларда олардың үлкендігі сонша, олар форманың тәуелсіз элементтері ретінде қабылданады, мұндай текстуралар белсенді. Біртекті, бейтарап беті бар пассивті текстуралар безендіру және безендіру үшін тиімді фон бола алады. Белсенді текстуралар өз алдына айтарлықтай сәндік болып табылады және қосымша безендіруді қажет етпейді.

Әрбір фактурада белгілі бір бейнелі - эмоционалды дыбыстың белгілері бар. Бір костюмде әртүрлі текстуралы маталар мен материалдарды пайдалану бұйымның сыртқы түріне қосымша экспрессивтілік береді. Әсіресе, костюмді жасауға қатысатын барлық материалдардың түсі бірдей және текстурасы әртүрлі болған кезде қызықты әсер алынады. Өйткені, бір түсті қабылдау бетінің сапасына байланысты айтарлықтай өзгереді, осылайша әртүрлі текстураларды пайдалану нәзік түс нюанстарының әсеріне қол жеткізуге ықпал етеді. Бұл әдісті дизайнерлер жиі қолданады, түпнұсқа және талғампаз костюмді жобалауға тырысады, бірақ сонымен бірге біртұтас түсті ұстайды немесе киімнің түсі символдық мағынаға ие болған кезде, мысалы, қалыңдықтың үйлену көйлегі. Үйлесімсіз фактуралар іс жүзінде жоқ, бірақ кейде текстуралар дауласып қана қоймай, бір-бірін «жойып» бастағанда олардың байланысы жарамсыз болады. Атап айтқанда, егер белсенді беттері бар барлық маталар мен әртүрлі түсті өрнектер жұмысқа алынса, костюмдегі әртүрлі текстураларды сәтсіз пайдалану қаупі бар. Дизайнердің маталармен жұмысындағы негізгі критерий – пропорция сезімі.

« Костюм материалдық мәдениеттің объектісі ретінде эстетикалық функцияны орындауға арналған - адамның табиғи және табиғи тек ойлау және ойлау қажеттіліктерін қанағаттандыру. сұлулықты құру» [45,-29 б.]. Күнделікті киімдегі бұл функция утилитарлыққа қатысты бағынышты позицияда болса да, адамдар оны сонау қарабайырлық дәуірінде де назардан тыс қалдырған емес. Оның сәндік дизайны функционалды тұрмыстық киімдерді көркем костюмге айналдыруға мүмкіндік береді. Костюмдегі декор - бұл көркемдік жүйе, оны безендіретін, практикалық мақсаты жоқ элементтер жиынтығы. Утилитарлық мағынада киімдегі сәндік элементтер конструктивті немесе функционалды (қалталар, бекіткіштер, манжеттер және т.б.) сияқты міндетті емес. Дегенмен, олар адам костюмінде ертеде пайда болған және бүгінгі күні де өзектілігін жоғалтпайды.

Өркениет пен костюмнің мыңжылдық дамуы барысында адамзат киімді сәндік безендірудің сансыз әдістерін ойлап тапты. Олардың ең көне және кең тарағандарына маталарды көркем өңдеудің келесі әдістері жатады:

- Кестелеу – түрлі-түсті жіптерді, алтын және күміс сымдарды, асыл және жартылай асыл тастарды, інжу-маржандарды, моншақтарды, шыны моншақтарды және т.б. пайдалана отырып матаға және басқа материалдарға өрнек салу
 - Аппликация – әртүрлі материалдардан өрнек элементтерін жасау. оларды бұйымға кейіннен бекіту;
 - Көркем тоқу – түрлі-түсті, көбінесе әртүрлі текстуралы жіптерді жалғау арқылы өрнек пен кескін жасау;
 - Пэчворк – әртүрлі кесінділерден өрнекті кенеп салу. мата және басқа материалдар;
 - Көрпе – бұйымның белсенді текстурасын жасау көлемін ұлғайту үшін флизелиндік материалдарды пайдалана отырып, патчворк матаны өрнекті көрпе жабыны (мақта, мат, синтетикалық қыстағыш және т.б.)
 - Бедерлеу – өрнекті жұмсақ материалдың бетіне экструзиялау; әсіресе декордың бұл түрі былғары бұйымдарының дизайнына тән
 - Өкше - баспа формалары - матрицалар арқылы материалға түс үлгісін қолдану, ал матрицалардың саны былғары бұйымдарының түс реңктерінің санымен анықталады.
 - Батик - арнайы тоқыма бояуларының көмегімен матаға өрнек салу; Көптеген батик техникасы бар: еркін бояу, өрнекті матаға тікелей қылқаламмен жағу кезінде; суық батик, сызба алдымен түсті дақ аймағын шектейтін және бояудың оның шекарасынан тыс ағып кетуіне жол бермейтін резервтік сұйықтықпен қолданылған кезде, содан кейін өрнектің түсті дақтары щеткамен толтырылады; ыстық батик, сызба алдымен ыстық резервтік қоспамен жағылған кезде, содан кейін ол қатайғаннан кейін ол щеткамен толықтырылады; осы әдістердің әрқайсысының өзіне тән әсерлері бар
 - Тоқыма - арнайы құрылғылардың - орауыштардың көмегімен өрнекті шілтер матасын жасау әдісі; және басқа да көптеген техникалар.

« Костюмді бүктемелермен, рельефтермен, воландармен, рюштармен, өрмектермен, буфтармен және басқа элементтермен әрлеу арқылы ерекше сәндік әсер жасалады. Бұл әрлеу қосымша материалдарды - бояуларды, жіптерді, әрлеу маталарды және басқаларды пайдалануды қажет етпейді, бірақ бұйымдарды технологиялық өңдеу өнерімен байланысты» [46,- 95 б.].

Мұндай әрлеу қарапайымдылығымен және талғампаздығымен ерекшеленеді, сонымен қатар, ол көбінесе форма жасаудың, оны жеке бөліктерге бөлудің құралы бола отырып, бұйымның дизайнымен ажырамас байланыста болады және елеусіз дәрежеде материалды тұтынуды анықтайды. Сәнді киімдерде мұндай әшекейлеу жиі қолданылады, өйткені ол модельдің өзіндік ерекшелігіне шағын құралдармен қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Киім мен тұрмыстық заттарды кестемен безендіру барлық жерде кең таралған. Оның үстіне адамзат кесте тігудің көптеген әдістерін ойлап тапты.

Қолмен кестелеу барлық таптардың - қарапайым шаруалардың да, бай ақсүйектердің де костюмдерінде кездеседі. Кесте тігуге арналған материалдар түрлі-түсті жүн, мақта және жібек жіптер, алтын және күміс сымдар, інжу-маржандар, асыл тастар, моншақтар, моншақтар және т.б. машинамен орындалады.

Қазіргі сәнде әрлеу матасынан немесе арнайы материалдардан жасалған бөлшектермен безендіру - шілтер, өрім, бау, суташе, жиек, лента және т.б. бұл материалдармен әрлеу өте оңай және ақылды костюмдегі көп еңбекті қажет ететін және қымбат кестені сәтті ауыстыра алады.

Тігін материалдарын әшекейлеуге арналған жоғарыда аталған әдістердің барлық техникалық әртүрлілігін ескере отырып, оларды пайдалану мақсаты бір - тіпті өрескел тоқылған матаны көркем безендірілген өнімге айналдыру, осы безендірілген материалдан жасалған костюм жасау бірегей және оның үстіне белгілі бір ақпаратты көрерменге жеткізу.

Тоқыма безендірудің дәстүрлі әдістері көптеген ғасырлар, тіпті мыңжылдықтар бұрын ойлап табылған, бірақ олар қазіргі сәнде өзектілігін жоғалтқан жоқ. Заманауи костюмде сол немесе басқа сәндік техниканы пайдаланған кезде бірқатар жалпы талаптарды ескеру қажет:

- Декор қалыпты болуы керек, пішінге ерекше мән беруі, оған сәйкес келуі
- декор үлгісі өрнекке қарапайымдылық пен асылдық беру үшін жеткілікті фонға ие болуы керек ;
- Декор түрі киім тігілген материалдың сапасына сәйкес болуы керек, мысалы, ауыр қалың мата, үлкен рельефті қажет етеді кесте, бірақ жұқа - әсем, жеңіл;
- Декор костюмнің композициялық орталығы болуы керек, өзіне назар аударып, бұйымға бейнелі мәнерлілік береді.

Сәндік дизайнды қолдану заманауи сән талаптарына сәйкес келетін тұтас, үйлесімді, ерекше костюм жасауға ықпал еткен жағдайда ғана табысты деп танылуы мүмкін.

9. Тәжірибелік жұмыстар жинағы

Жұмыс №1

Тақырыбы: Силуэттік пішіндерді сызықты, сызықты дақты және дақ түрінде әр түрлі киім формаларымен графикалық нобайлар жасау

Жұмыс мақсаты: Киімде сызықты, сызықты дақты және дақ түріндегі графикалық киім формаларын іздеу және дамыту.

Тапсырма: Сызықты, сызықты дақты және дақ түріндегі түрлі киім формаүлгілерінің нобайларын ақ қара графикада көрсету.

Жұмыс мазмұны:

1. Костюм киген адам кейпін таңдау.
2. Түрлі киімдегі адам тұрқынан сызықты, дақтық және сызықты-дақты түрдесилуэттік қатар орындау.
3. Эскиздерді көркемдеп аяқтау

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар, қоңыр және қара түсте тушь, қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Костюм киген адам тұрқы – «абстрактілі силуэт», басы, қолы, аяғы бөлініп көрсетілмей салынады. Бастың орнына үтір немесе нүкте, шеңбер салуға болады. Сонымен жұмысты орындау барысында мынадай талаптар қойылады: танымалды, үйлесімді, көрнекті, жанды болуы керек. Контурдың ішіндегі дақ аралары ашықсыз, таза болуы керек. Бірінші адам силуэтін ойша салу қажет, одан ары қарама-қайшылық заңын қолдану тиіс. Силуэттерді түрлі қозғалыста бейнелеу және түрлі киім формаларының силуэттерін композицияда көрсете білу қажет. Киім формаларына әр түрлі силуэтте айқындылық беріп, бейнелеуде жалғыздық пен бірқалаптылықтан айыра білу.

Басты талап: Адам тұлғасының пропорциясына қарама -қайшы келмеу керек, қағазда композициялық бірлік болуы керек, силуэттік эскиздер топтамасы сызықты, дақты және сызықты-дақты шешімді пайдаланып салынуы керек.

Жұмыс көлемі: Ф - А 4қағазында 2 сызықты, 2 дақтық, 2 сызықты-дақты түрде нобайлар жасау.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А 4 форматында эскиздер дайындау

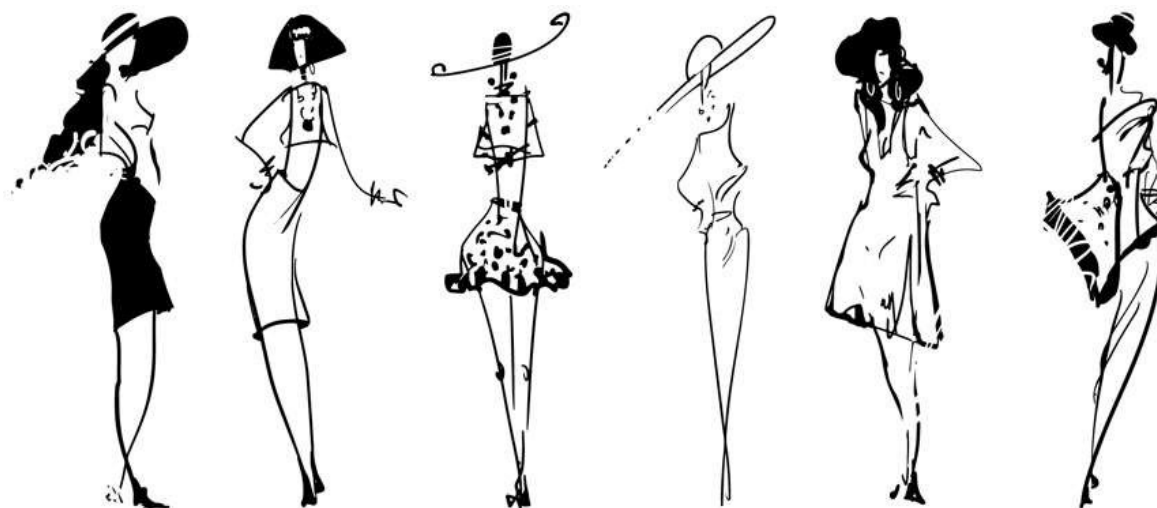
Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Аудиториялық және үй жұмыстарымен қоса 12 қорытынды жұмыс тапсырылады. Тапсырма жұмыс келесі этап бойынша орындалады:

- 1) Сызықты онда жіңішке сызық көлемімен қылқалам немесе перо арқылы түрлі тақырыпқа сәйкес нобайлар жасау;
- 2) Ал сызықты-дақты композицияда жіңішке қалың сызықтармен бірнеше эскиздер дайындау;
- 3) Дақты силуэттерді жасау барысында әрине толығымен костюм пластикасы мен тұлға көлеміне ерекше мән беріледі. Міне осылайша толығымен жұмыстарын аяқтап көрсетеді.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Киімде сызық қандай роль атқарады?
2. Сызықты дақты композиция дегеніміз не?
3. Ақ -қара графика дегеніміз не?

Сурет-1 Киімде сызықты дақты силуэттер көрінісі

Сурет-2 Киімде дақты силуэттер көрінісі

Жұмыс № 2

Тақырыбы: Силуэттердің пластикалық композициясын: тікбұрышты, трапециялық үшбұрышты және сопақша, шаршы квадрат түрлерін эскизде көрсету.

Жұмыс мақсаты: Костюмді силуэттік геометриялық пішіндерде; Х-тәрізді, тікбұрышты, трапециялық үшбұрышты және сопақша, шаршы квадрат түрлерінің конструкциясы мен форма нұсқаларын іздену

Тапсырма: Костюм силуэттерінің түрлі композициясын: тікбұрышты, трапециялық, үшбұрышты және сопақша, шаршы квадрат түрлерінен нобайлар жасау. Сән журналдардан көшірмелер жасап үйрену.

Жұмыс мазмұны:

1. Тұлғаларды сән журналдарынан таңдау
2. Костюмдерді геометриялық пішіндерде көрсету
3. Эскиздерді көркемдеп аяқтау

Құрал – жабдықтар:

Әр түрлі қаттылықтағы қылқаламдар, ұштық, өшіргіш, қара, қоңыр түсті, тушь, кисть, ФА4 қағаз

Әдістемелік нұсқаулар:

Костюмдерді сән журналдарынан тандап алу. Костюмдерді салыстырмалы түрде пішіндерін ажырату.

Студенттерге қойылатын талаптар: Киім силуэтін бейнелегенде таңбалы және контурлы сызықты болу қажет. Әрбір салған силуэттің формасына қарай көрсету: *Қынамалы силуэтті, Овал силуэтті, Тік силуэтті* киім, *үшбұрышты силуэт, трапеция, жартылай қынамалы* киім формаларын көріністерін қағазда дұрыс көрсете білу. Киімдегі силуэт сызықтары арқылы киімнің формасын анықтауға болады. Силуэттерді контурлы немесе таңба күйінде бейнелеу. Үшбұрыштарды әртүрлі масштабта қолдану. Әр формамен екі композиция жасағаннан кейін түрлі фигураларды араластыру арқылы бірнеше эскиз орындау қажет. Костюмдегі фигураға қарапайым геометриялық формаларды қолданып, графиканың кемеліне келтіру. Осылайша әртүрлі қалыңдықтағы сызықтармен және нүктелермен композицияны сәндеп безендіру.

Басты талап: Адам тұлғасының пропорциясына қарама- қайшы келмеу керек, парақта композициялық бірлікті сақтау, танымалды, көрнекті, жанды болуықажет.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4қағазында түрлі силуэттер формасын 6-8 фор эскиздер орындау

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында силуэттерді көрсету. Үй жұмысымен қосып 12 эскиз А4 дайындау;

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Аудиториялық және үй жұмыстарымен қоса 12 қорытынды жұмыс тапсырылады. Қорытынды жұмыстар келесі композициялық талаптар бойынша орындау;

1) *Қынамалы силуэт формасы* :тұлға толығымен пластикалық формада силуэттүрінде көрсету;

2) *Тік силуэтті* киім: мұнда да тік силуэтті тұлғаны таңдап бірнеше варианттарын сызбадакөрсетіп ұғына білу;

3) *Овал және үшбұрышты силуэттер*; талапқа сай осы формаларда киім нұсқаларын дұрыскөрсете білу

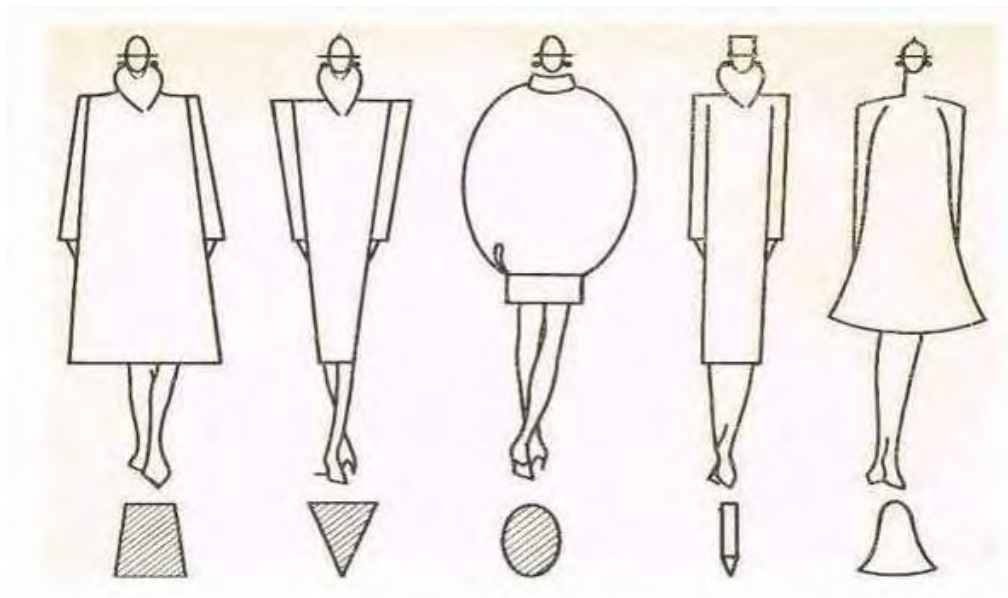
4) *Трапеция және жартылай қынамалы силуэттер*; әрине мұнда да осы формаларға сайкиім үлгілерін журналдардан қарап өз киім нұсқаларын ұсыну; Осылайша қорытып әрбір силуэттік формада киім нұсқаларын көрсету.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Силуэтті форма түрлерін ата

2. Негізгі геометриялық формалардың түрлерін атаңыз.

3. Қынамалы және тік силуэт дегеніміз не.

Сурет -3 Силуэттер формалары

Жұмыс № 3

тақырыбы: Киімдегі пропорционалдық заңдар «алтын бөлініс»

Жұмыс мақсаты: Адам тұлғасының пропорция заңдылықтарын «алтын бөліністің» арақатынасын іздену

Тапсырма: Костюм композициясында түрлі пропорциядағы адам тұлғалар нобайларын жасау.

Жұмыс мазмұны:

1. Пропорционалды заңдылықтарды көрсету
2. Алтын бөлініс заңдылығын сақтау
3. Эскиздерді көркемдеп аяқтау

Құрал – жабдықтар:

Әр түрлі қаттылықтағы қылқаламдар, ұштық, өшіргіш, қара, қоңыр түсті, тушь, кисть, ФА4 қағаз

Әдістемелік нұсқаулар:

Пропорция- бұл есептелініп қалыпқа түсірілген өлшем жүйесі, мұнда пішін элементтерінің арақатынасын аралас кеңістік құрылымын жасау қажет, егер пропорция ойластырылған болса, онда пішіннің тұтастығы да болады. Табиғатта жиі кездесетін, ең үйлесімді бұл «алтын қима». Білімгерлер костюм пропорциялық эскизін жасау барысында, көз жобамен адам пропорциясын біршама ұзартқан дұрыс, себебі ұзын қол аяқ, мойын, кішкентай бас және табан

жеңілдік сәнділік әсер береді. Сондықтан да ұзын бойлы сымбатты адамның үстіндегі киімі әдемі көрінеді. Эскиздегі адам фигурасын арифметикалық, геометриялық және 3:5 қатынасындағы «алтын қима» түрінде көрсету. Костюмдегі көлденең, тік және қиғаш бөлінділері бедер тігістер, қималар арқылы келтіру.

Студенттерге қойылатын талаптар: Киім пропорциясын салу барысында негізгі өлшемдік белгілерге сүйене отырып, дене ұзындығы мен бой және кеуде айналымын жасаған дұрыс. Осылайша пропорция дұрыс ойластырылып салынса композиция да сәнді шығады.

Басты талап: Адам тұлғасын пропорциясының ұзартып тұлғаларды сәнді түрде жобалау, парақта композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 2-4 эскиз орындау

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында тұлға пропорция заңдылықтарын көрсету

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

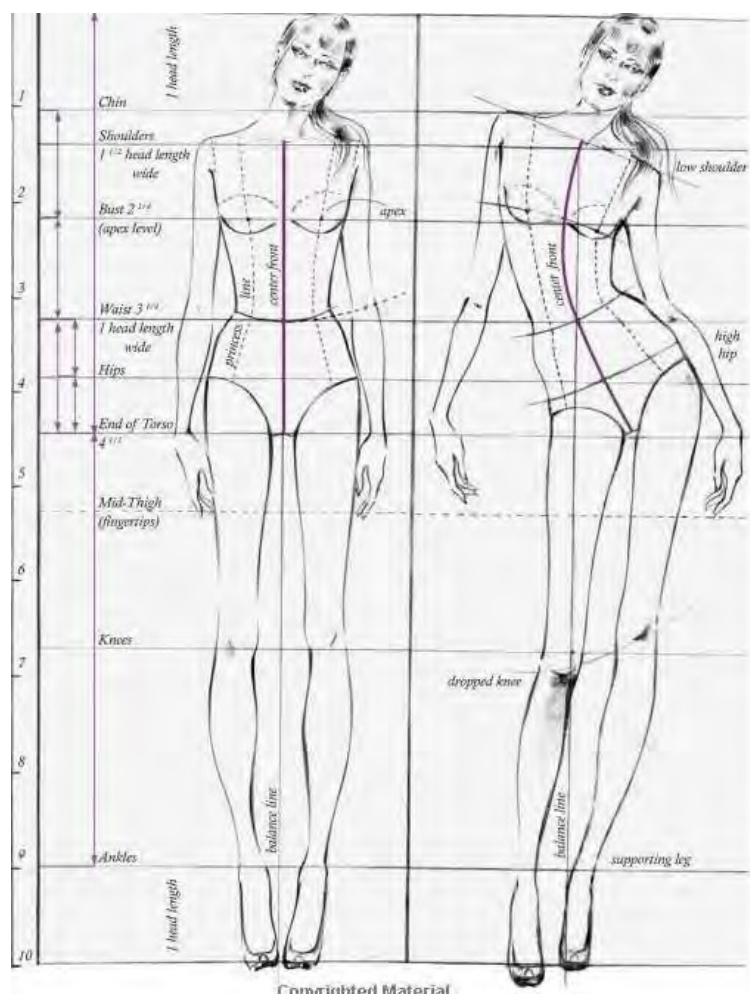
Қорытынды жұмыс бойынша ер адам және әйел адам нобайларының пропорциялық өлшемдерін дұрыс көрсете білу.

- 1) Костюмнің адам тұлғасының пластикамен байланысы;
- 2) Адам дене бітімінің конструктивтік белбеулері;
- 3) «Алтын қима» принципі бойынша;
- 4) Арифметикалық пропорция;

Аудиториялық және үй жұмыстарымен қоса б қорытынды жұмыс тапсырылады

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Пропорция дегеніміз не?
2. Алтын бөліністі тұлғада қалай көрсетеміз.
3. Адам дене өлшемдері мен типтері.

Сурет -4 Тұлғаның пропорциялық көрінісі

Жұмыс № 4

тақырыбы: Костюмде статика мен динамика және симметрия мен ассиметрия заңдылықтарын көрсету

Жұмыс мақсаты: Конструктивті композициялық сызықтар арқылы статика , динамика және симметрия мен ассиметрия әдісін ұғыну

Тапсырма: Киім формасында статика , динамика және симметрия мен ассиметрия заңдылықтарын көрсете отырып әр түрлі нобайлар жасау

Жұмыс мазмұны:

1. Тұлғаларды сән журналдарынан тандап алу
2. Тұлғадағы киімдерде статика мен симметрияны, ассиметрия мен динамиканы байланыстыру

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Таңдаған тұлға киімін статикалық, симметриялық, ассиметриялық және динамикада салыстырмалы түрде сызбада көрсетеміз. Костюмдегі бұл заңдылықтарды салыстырмалы пропорционалдықта болу қажет. Статикалық және симметриялық пішін жағдайын негізгі композициялық құрал ретінде күнделікті-іскерлік костюмдерде көрсетіп пайдаланған тиімді. Ал ассиметриялық және динамикадағы киімдер барлық композициялық құрылысының айқын көрінісін қамтамасыз ететін, мерекелік және демалыстық костюмдерде айқын көрсете аламыз.

Негізгі талап: Тұлғаларды бірегей келісімді бағытта, киімде тапсырма бойынша негізгі статика және динамика заңдылықтарын көрсету, қағаз бетінде композициялық бірліктің болуы, танымалды, ыңғайлы форма сызықтарын көрнекті етіп жүргізу .

Жұмыс көлемі: ФА4қағазында 2-4 тапсырмаға сәйкес нобайлар жасау.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында нобайлар салу

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Аудиториялық және үй жұмыстарының қорытынды жұмысы бойынша 6 жұмыс орындалады.

- 1) Симметрия және статика заңдылықтарын конструктивті сызықтар арқылы композицияда көрсету;
- 2) Ассиметрия және динамика заңдылықтарымен эскиздер топтамасын салу;
- 3) Композициялық тәсілдерді тұлға киім нұсқаларында дұрыс көрсете білу;

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Статика және симметрия дегеніміз не?
2. Динамика және ассиметрия қандай киім түрлерінде көп қолданылады?

Сурет- 5 Статика және динамика костюмде

Жұмыс №5

тақырыбы: Костюм және аяқ киімдердегі ырғақтың құрылымы

Жұмыс мақсаты: Киім композициясындағы ырғақтың түрлерін зерттеу

Тапсырма: Киім композициясы немесе аяқ киімдерді ырғақ түрлерін сызықты, аумақты және сызба көлемінде кеңістігінде көрсете білу

Жұмыс мазмұны:

1. Тапсырма бойынша сән журналдарынан ырғақты композициядағы тұлғаларды қарастыру;
2. Ырғақ заңдылығымен модельдер топтамасы мен аяқ киім түрлерін жасау;
3. Эскиздерді көркемдеп аяқтау;

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз Ф - А4

Әдістемелік нұсқаулар:

Тапсырма бойынша ырғақтың түрлерін костюм мен аяқ киім нобайларында көрсету. Ырғақ - грек тілінен аударғанда - пропорционалдылық, үйлесім, дегендерді білдіреді. Киім композициясында ырғақ силуэт сызықтарынан, конструкциядан, сәндік элементтерден, түстік үйлесімдерден көрінеді. Білімгерлер композицияда ырғақтың бірнеше түрлерін қарастыру қажет. *Қарапайым ырғақ түрі* ретінде бірдей өлшемде және бірдей арақашықтықта орналасқан түймелер, ілмектер; бірдей өлшемдегі және бірдей формадағы жапсырмалы қалталар; симметриялы орналасқан бүрмелер және т.б. *Ырғақтың күрделірек түріне* – композиция элементтері мен олардың арасындағы қашықтықтың пропорционалды түрде үлкейіп немесе кішіреюі жатады. Костюмнің элементтері тік, көлденең, спиральды, радиалды және аралас бағыттардың ритмикалық ұйымдастыруына ұшырауы мүмкін. Сонымен ырғақ қатарындағы тығыздық пен сиректілік элементтерінің үлкендігіне және арасындағы аралықтарына тәуелділікті білімгерлер дұрыс көрсете білу қажет. Ырғақ түрлері: кему, өсу, шапқылама. Ырғақ түрлерінің әрқайсысына екі- екіден эскиз құрай отырып, әрбір элементтерінің үлкендігіне және арасындағы аралықтарына ерекше көңіл бөлген жөн.

Студенттерге қойылатын талаптар: Тұлға эскиздерін көрнекті, киім ырғағына негізделген модельдер топтамасын орындау. Тұлғаларды журналдан немесе кітаптан қарап салып олардағы костюм және аяқ киімдерді ырғақ түріне келтіру. Сонымен;

- 1) Ырғақ көлемді;
- 2) Ырғақ кеңістікте;
- 3) Ырғақ сызық арқылы дұрыс көрсете білу.

Басты талап: Тұлғалардағы киім түрлерінде ырғақты байланыстарды негіз етіп алу, стилизацияда нобайлар үлгісі, қағаз бетінде композициялық бірлік болуы негізі талап, қызықты, көрнекі етіп көрсету.

Жұмыс көлемі: А4 қағазында 4-бшт тапсырмаға сәйкес нобайлар үлгісі.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай ырғақтың бес түрін киім мен аяқ киімдерде А4 форматында эскиздерде жасау.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытынды тапсырма бойынша ақ- қара графикада ырғақтың бес түрін көрсету:

- тік ырғақ;
- спираль ырғақ;
- көлденең ырғақ;
- диогонал ырғақ;
- сәулелі ырғақ;

Әрбір жасалған нобай сызбасы, көлемді, нақты ырғақтың қайталану элементтерімен дұрыс көрсете білу. Костюм мен аяқ киімді байланыстырып салу.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Ырғақты киімде қалай көрсетеміз
2. Ырғақтың түрлерін ата

Сурет -6 Костюмдегі ырғақ түрлері

Жұмыс №6

тақырыбы: Костюмдегі композициялық ортаны анықтау

Жұмыс мақсаты: Киімдегі композициялық ортаны белгілеудің заңдылықтарын үйрену

Тапсырма: Келесі заңдылыққа сәйкес, композициялық ортасы көрсетілген костюм композиция эскиздерін орындау:

- 1) Салмақ сапасы;
- 2) Түр сипатының сапасы
- 3) Орталықта орналасуы
- 4) Мағыналық белгілері

Жұмыс мазмұны:

1. Киім композициясындағы орталықты көрсету;

2. Әрбір жасаған киім түрлі орталықта болу;

3. Эскизді көркемдеп аяқтау;

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь , әдістемелік кестелер , өшіргіш,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Композициялық орталық киімде - бұл бастапқы нүкте, басты стильді құру элементі. Мүмкін, бірыңғай дизайнмен және ортақ стилімен біріктірілген бірнеше композициялық орталықтардың болуы мүмкін. Модельдің композициялық орталығы ол киімдегі басымдық болып табылады, ол бүкіл тұлғаның салынған массасы, дизайнына, түсіне назар аудартады. Костюмнің орталығын білімгерлер әрбір бағытына қарай, киім композициялық орталығын кез- келген жерінде орналасуы (жаға, белдемше етегі немесе көйлек жиегі, бас киім, аяқ киім, белдік және т.б) көрсету.

Композициялық орталықты таңдаудың үлгісі мыналарды қамтиды:

-санының заңы;

-сапа туралы заң;

-орталық жердегі заң;

-семантикалық фактордың заңы;

Білімгерлер сапа ережесінің басты мақсаты композицияда негізгі ережелермен келісуі – саны, орталық орналасуы немесе мағыналық белгілерін таба білу.

1. *Сапа заңдылығын (салмақ).*

Үлкен (өлшеміне, салмағына, бірқалыпты бөлшектердің санына) бөлік басқа бөліктерден озық тұрады.

2. *Сапа заңдылығын (түр сипаты)*

Басымдылықты жүні, шілтері, жылтыр терісі, перделенген бөлшектері, көмкерілген элементті бар сапалы немесе түр сипатты костюм алады.

3. *Орталықты орналасу заңдылығы*

Үлгінің орталығында орналасқан бөлігі басымдылыққа ие.

4. *Мағыналық белгілер заңдылығы*

мағыналық белгісі бар өңделген бүтін бөлшегі, басқа бөлшектерден басым болады.

Әрбір көрсетілген костюм композиция орталығында бір немесе бірнеше заңдылықты бөліп көрсету қажет.

Басты талап: Киімдегі орталықты дұрыс ораналастыру, қағаз бетінде композициялық бірлік болуы негізі талап, танымалды, көрнекі етіп көрсету.

Жұмыс көлемі: ФА4қағазында 4-3шт тапсырмаға сәйкес нобайлар жасау.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында орындалады. Жұмыс талабына сай үй жұмысымен қоса 6 эскиз жобасы дайындалады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Тақырыпқа сай эскиздердің арасынан дұрысы мен дұрыс емесін пікір таласқа салу арқылы: «Костюм немесе аяқ киімде композициялық орталықты» көрсету.

Жұмыстың қорытындысы ретінде келесі заңдылықтарға сәйкес:

- 1) Саны. Өлшемі жағынан үлкен бөлігі костюмнің басқа бөліктерінен басымдылығын көрсету.
- 2) Орталықта орналасуы. Костюмдегі (белдік –көйлектің кеуделік бөлігінде әсерлі әшекейленген жерлерінде)
- 3) Мағыналық белгісі. Мойын ойындысының рельефтертің әрленуі, өзіндік ерекшелігі бар формалды бөлігі.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

- 1.Композициялық орталық дегеніміз не
- 2.Киімде композициялық орталықты қалай көрсетеміз

Сурет-7 Киімдегі композициялық орталық

Жұмыс №7

тақырыбы: Киім композициядағы түс үйлесімінің комбинациясы

Жұмыс мақсаты: Костюм композициясында түстердің үйлесімділігін көрсету

Тапсырма: Киім композициясында ахроматикалық және хроматикалық түстердің гармониялық үйлесімділігін табу

Жұмыс мазмұны:

1. Ахроматикалық түстер байланысы

2. Хроматикалық түстер байланысы

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь , әдістемелік кестелер , өшіргіш, гуашь, акварель және түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Түс костюмдегі күрделі қасиеттің бірі болып саналады. Түс көмегімен кез келген композицияны жөндеуге болады. Негізінен барлық түстер екі топқа бөлінеді: *хроматикалық* және *ахроматикалық* деп. Хроматикалық немесе хромос грек тілінен аударған сөз түсті боялған деген мағынаны білдіреді. Ал ахроматикалық түстер бір-бірінен тек қана жарықтығымен ерекшеленеді. Осыған орай әрбір хроматикалық түстердің өзіне тән үш қасиетін , ерекшелігін түс реңдерін, жарықтығын және түс қанықтығын киім композициясында көрсету.

1) *Түс реңкі* – бұл хроматикалық түстің өзіне жарықтығы жағынан тең келетін ахроматикалық түстен негізгі айырмашылы, негізгі қасиеттері.

2) *жарықтық ұғымы*-хроматикалық түсте қара не ақ пигменттің қаншалықты мөлшері бар болуымен түсіндіріледі

3) *түс қанықтығы*-түстегі таза бояутектің болу дәрежесі. Ең қанық бояу спектр түстері болып саналады.

Мұндағы студенттерге негізгі талап: Композицияда түстік спектрді көрсету, ахроматикалық түстік байланыс және киімдер мен аяқ киімдерде жылы және суық түстерден , үйлесімділігін құрастыра білу.

Жұмыс көлемі: ФА4 қағазында түстік спектр 1 шт және ахроматикалық түстер байланысы хроматикалық жылы және суық түстерден түрлі нобайлар жасау 4шт

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық және үй жұмыс талаптарына сай А4 форматында 12 фор эскиздер орындалады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

тақырып қортындысы бойынша келесі жұмыстар топтамасы орындалады:

1) Түстік спектрдің шкаласы

2) Ахроматикалық түстер шкаласы

3) Күнделікті киімде жылы туысқан түстердің үйлесімділігі

4) Күнделікті киімдерде суық түстердің үйлесімділігі

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Түстік спектр дегеніміз не

2. Хроматикалық және ахроматикалық түстер дегеніміз не

3. Негізгі түстер топтамасын ата

Жұмыс №8

тақырыбы: Костюм композициясындағы қарама-қарсылық және нюанстық шешімдер

Жұмыс мақсаты: Киім композициясында қарама-қарсылық пен нюансты шешімдерді іздену

Тапсырма: Қарама-қарсылық пен нюанстық шешімдерді киімде көрсету

Жұмыс мазмұны:

1. Киімнің түстік қарама-қарсылығы;

2. Киімнің көлемді қарама-қарсылығы;

3. Киімдегі нюансты шешімдер;

Құрал – жабдықтар:

Әр түрлі қаттылықтағы қылқаламдар, ұштық, өшіргіш, кара, қоңыр түсті, тушь, кисть, гуашь, акварель бояуы ФА4 қағаз

Әдістемелік нұсқаулар:

Тапсырма бойынша шығармашылық туындылардан материал жинаудан басталады. Костюмде түстік қарама-қарсылық жасау және нақты бір қызықты киім үлгісін ойлап табу. Қарсыластық модельде де өте қажет, себебі ол толығымен мәнерлік пішінді құрайды. Ерте заманнан бастап бүгінгі күнге дейін түс адам өмірімен тығыз байланыста болып адамға психологиялық, эмоциялық және рухани жақтарымен әсер етуде, аударуға бағыттайтын қасиеттерін басшылыққа алуда. Сондықтан да киімде түстік қарама-қарсылықты көрсету үлкен орынға ие. Тапсырма бойынша студенттер киім композициясында келесі:

1) киімде түстік қарама-қарсылықты көрсету;

2) қарама-қарсылықты заңдылығы арқылы киім формасы немесе көлемімен қызықты композиция силуэттерін құрау;

Бірнеше ерекше тоқтамдар жасау арқылы әр түрлі варианттарда көрсету. Ал енді нюанс - ұқсастық элементтері бар сипаттамалардың елеусіз айырмашылықтары

көп. Композициялық құралдардың ішіндегі ең биязысы, нәзігі – нюанс. Киім композициясында нюанстық байланыстарды келтіре отырып қызықты топтамалар үлгісін құрау.

Негізгі талап: Киімдегі қарсыластықты пен нюанстың түсін салыстырмалы шамалық көлемі арқылы нақты композициялық ізденіс жасау. Тұлғалардың пропорциясын дұрыс орындау, костюмді толығымен заңдылығына сәйкес, оның элементтерін киімде көрсету, дұрыс түсіру.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында түрлі қарсыластық және нюанстық шешімде 8 эскиз орындау

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында нобайларды тұрғызу

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Тапсырма қорытындысы бойынша келесі этап орындалады:

1. Костюмдегі қарама-қарсылықты түсте және киім көлемінде шешу;
 2. Киімнің пішіні толық мінсіз түрде орындап нюансты байланысты көрсету;
 3. Нюансты элементтер арасында қосымша байланыстар туғызып, модельдің үйлесімді шешілуіне ықпал ету;
 4. Қарсыластықтың композицияда өзіндік белсенділігін ерекшелігін айыру;
- Осылайша жұмыстың қорытынды эскиздерін толығымен тапсырмаға сәйкестендіріп орындау.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Киім композициясындағы қарама-қарсылық дегеніміз не?
2. Киім композициясындағы нюансты қалай көрсетеміз?

Жұмыс №9

тақырыбы: **Образды-ассоциативті негізде костюм композициясын орындау**

Жұмыс мақсаты: Образды-ассоциативті негіздегі костюм композициясынан (өсімдік немесе жануарлар әлемі және әр ұлттардың қолданбалы өнерінде) құралған қызықты композициялар іздену

Тапсырма: Киімде образды- ассоциативті композициялық шығармашылық шабыт көздері арқылы қызықты топтама үлгілерін дайындау

Жұмыс мазмұны:

1. Түрлі шабыт көздерін іздену;

2. Көркем әдебиет, цирк, театр, архитектура, қолданбалы өнер бұйымдары;
3. Тақырыпқа сәйкес образды – ассоциативті бейнелер жасау;

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Киімде образды- ассоциативті композициялық шығармашылық туындыларын жасау барысында студент түрлі шабыт көздерін негіз етіп алу қажет. Осылайша костюмнің жаңа типін жасаудағы нақты бір туындыны таңдап алғандағы шығармашылық жұмыс белгілі амалдармен орындалады:

- Тұтас заттан оның бір қасиетін бөлектеп алу;
- Бөлектелген қасиеттерінің бірігуі;
- Қасиеті мен түрлерін күшейту немесе азайту;
- Осы қасиеті мен түрлерін шығармашылық іске айналдыру.

Ескіні көшірмей, оның байлығы мен мағынасын түсініп жаңа қызық туынды жасау. Бастапқы өнер көзі адамға шабыт беріп жаңа өзіндік шешімі бар туынды туғызып, тек кейбір қасиеттері ғана түп нұсқасын еске түсіретін болсын. Бастапқы өнер көзі тағы ерекше конструкцияны, қызықты композицияны, материалдың фактурасы мен әрлеуін жасауға ерекше шабыт береді. Жаңа бұйым жасағанда кейбір сипаттамалары, керек болмайтын қосымша элементтері алынып тасталады. Шығармашылық туындылар материал жинаудан басталады. Бастапқы өнер көзі болмай шығармашылық образ, қиялдау немесе ассоциация туралы сөз қозғауға болмайды. Композицияны бастапқы өнер көзін пайдалану арқылы жасағанда ескі форманы толық қолдануға болмайды. Ескіні түгелдей көшіріп алмай, оның қызықты, сәнді қасиеттерін түсініп жаңа композиция жасау керек. Адам силуэтіне жуықталған силуэттік сәндік қолданбалы өнер негізіндегі сипаттамасы мен қасиеттерін бейнелеу. Студент образды-ассоциациялық қызықты образдардың бірнеше түрлерін нобайда көрсету.

Негізгі талап: Материалдарды жинақтап, шығармашылық туындыны табу. Қызықты көшірмесін жасау, костюмнің бірнеше варианттарда суреттерін салу, әдемі пропорционалдық қасиеттерін көрсету, пластикалық формасы мен оның өсу заңдарын іздеу, рең шешімдерін, ритмикалық үндестігін және әртүрлі образға сай сәндік өзгешілігін табу керек. Міне осы заңдылықтарды толық меңгеріп осы заманның талабына сай костюм жасау.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес ФА4 қағазында образды-ассоциациялық композициялардың бірнеше вариантта 4-6 қызықты нобайларын орындау

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында образды-ассоциациялық композицияларды эскиздерін жасау. Үй жұмыстарымен қоса 10 жұмыс орындалады

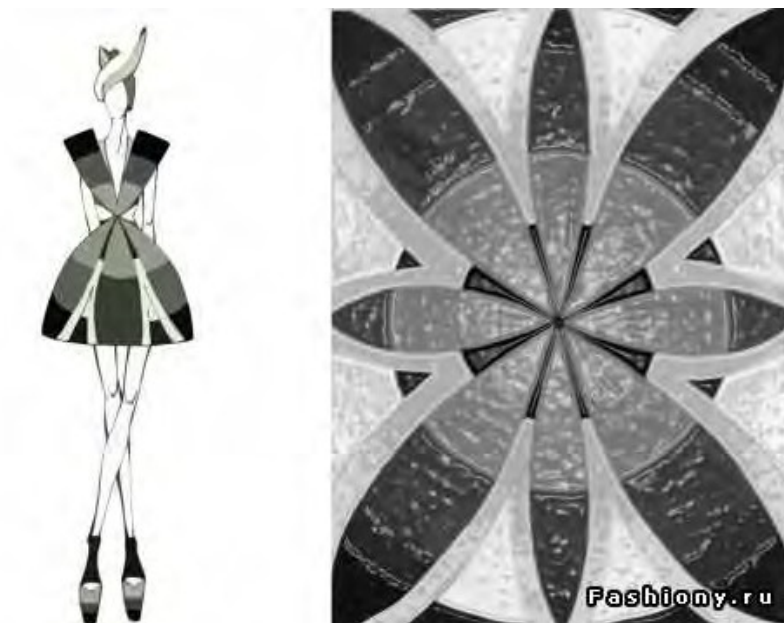
Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Тәжірибие қорытындысы бойынша студенттер келесі мынадай талаптарды орындайды:

1. Әлемдік немесе Қазақстандық сәндік қолданбалы өнерімен немесе өсімдік және жануарлар әлемінен жақынырақ танысып, бір шығармашылық туындыны, бұйымды таңдау;
2. Таңдалған шығармашылық туындының көшірмесін жасау;
3. Көшірмеге, таңдалған бұйымға сай образды-ассоциативті костюм композициясын ойластырып, қызықты обоаздар құрап бейнелеу;
4. Эскиздерін көркемдеп аяқтау;

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Сәндік қолданбалы өнер дегеніміз не?
2. Шығармашылық туынды дегеніміз не?
3. Образды-ассоциативті деген түсінікті қалай түсінесіз

Сурет-7 Образды-ассоциативті бейне көрінісі

Жұмыс №10

тақырыбы: **Костюм композициясындағы көрермен иллюзиясы**

Жұмыс мақсаты: Костюм композициясында көрермен иллюзиясының бірнеше түрлерін қарастыру

Тапсырма: Киім композициясында көрермен иллюзиясын қолдана келіп бірнеше топтама үлгісін дайындау

Жұмыс мазмұны:

1. Контраст иллюзиясы;
2. Горизонтальды және вертикалды иллюзия;
3. Шығармашылық иллюзиялық топтама жасау;

Құрал – жабдықтар:

Әр түрлі қаттылықтағы қылқаламдар, ұштық, өшіргіш, кара, қоңыр түсті, тушь, кисть, А4 қағаз

Әдістемелік нұсқаулар:

Әрбір салған модель киім үлгілерін киімнің көзбояушылық әсерін бірнеше эскиз топтамаларын пайдалана отырып қолдану. Шығармашылық тұрғыда ізденіс жасап қызықты модельдер ұйымдастыру. Ақ қара түсте иллюзиялық көзқараспен қызықты шығармашылық композиция құрау. Мысалы: Етегі кең киімдер адам фигурасын толық етіп әрі кішірейтіп көрсетеді. Егер жолақты матадан көйлек тіккенде жолақтарын көлденең орналастырса, дене толық болып көрінеді. Матаның жолақтарын тігінен етіп орналастырып тіксе, денені ашаң етіп көрсетеді. Міне осы заңдылықтарды сақтау арқылы түрлі иллюзиялық композиция топтамасын киімде жасау.

Негізі міндет: Тұлғалардың нақтылы, көзбояушылық көрермен көзқарасында жасалуы.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында түрлі модельдер тұлғасы 4 эскиз орындау

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында модельдерді көрсету. Аудиториялық және үй жұмыстарымен қоса 8 қорытынды жұмыс тапсырылады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытынды тәжірибелік жұмыстың нәтижесінде студенттер келесі тапсырмаларды орындау:

1. Горизонталь, вертикалды және контрастта иллюзиялық модельдер құрастыру;
2. Шығармашылық иллюзиялық топтама жасау;

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Көзбаяушылық эсер дегеніміз не?
2. Киім композициясындағы иллюзиялық сәндеулер қалай жасалады

Сурет-9 Костюмдегі иллюзиялық көрініс
Жұмыс №11

тақырыбы: Киім және аяқ-киім композициясының мата фактурасымен үйлесімділігін құрастыру

Жұмыс мақсаты: Жалпы киім және аяқ-киім композициясының мата фактурасымен үйлесімділігін құрастыру, әр-түрлі графикалық тәсілдердің, көркемділік және пропорционалды қолдануды оқып үйрену

Тапсырма: Әр-түрлі графикалық тәсілдерді, көркемділікті қолдану арқылы эскиздер орындау. Киім және аяқ-киім композициясының мата фактурасымен үйлесімділігімен пропорционалдылығын пайдалана отырып нобайлар құрастыру.

Жұмыс мазмұны:

1. Әдемі, қызықты силуэтті форма ойластыру.
2. Жазғы киім мен аяқ киім түрлерін фактурамен көрсету.
3. Қысқы киім және аяқ киім түрлерін фактурамен көрсету .

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Жалпы жұмысты орындауда студент графикалық эскизден және мата фактурасынан бастайды: шылт, жібек, былғары, жүн т.б. Фактураны алу жолдарының бірі- қолтаңба. Мата фактурасы – бұл матаның беткі құрылымы. Мата бетінің фактурасына байланысты оларды жылтыр, кедір бұдырлы, рельефті және умажалданған түрге бөлінетін болса, оларды киімді қолдануына сай реттілікпен пайдаланады. Мата бетінің фактурасын бейнелеу техникасы түрліше болуы мүмкін, яғни, «сулы», «графикалық», «құрғақ», «тушьпен», «лессировка» және т.б. Білімгерлер жұмсақ түкті материалдар фактурасын жасау үшін бояуды эскизге губкамен (ұсақ немесе ірі түкті) жағу; аң терісінің әртүрлі фактурасын көрсету үшін (тікенді, қатты т.б.) бояуды эскизге жартылай құрғақ қылқаламмен салу; жартылай құрғақ қатқыл қылқаламмен ылғалданған қағазға дымқылданбаған гуашьпен эскизге бояу салу (ылғалмен) арқылы жұмсақ түкті көрсету. Жүнді жартылай кепкен қыл қаламмен салу арқылы аламыз. Содан кейін суретті инемен немесе басқада үшкір заттармен тырналаймыз.

Ал энкаустика техникасында қағазды алдымен балауызбен өңдеп алынады. Содан кейін бояймыз, бояуға кәдімгі сабынды араласырамыз, себебі ол бояудың қағазға бір қалыпты жатуына ықпал етеді. Содан кейін суретті инемен немесе басқада үшкір заттармен тырналаймыз.

Сулау техникасы : томпон көмегімен қағазды ылғалдандырамыз.

Көшірме қағазының техникасы: көшірме қағазын умаждап оны таза қағазға қойып үстінен үтікпен басу арқылы іздер аламыз.

Монотиптік техника: Кортонға немесе шыныға майлы бояумен бояп, оның үстіне қағаз қою арқылы суретті бастырып алып келесі бір ізді аламыз.

Құрастыру техникасы: журналдардан, газеттерден түрлі түсті қималарды алып оны қағазға құрастыру арқылы жапсырамыз. Құрастыруды өз еркіңізше немесе басқада тәсіл қолдану арылы жасауға болады.

Негізі міндет: Силуэттің формасын іздеп, фактураның әр түрімен толтыру. Қарама қайшылық пен ұқсастықты байланыстыру арқылы, бір фактурадан келесісіне жеңіл өтіп композицияны толықтыру.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4қағазында әр түрлі фактуралы материал қолдану арқылы 4 эскиз орындау.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында фактураны киім мен аяқ киімде көрсету. Аудиториялық және үй жұмыстарымен қоса 6 қорытынды жұмыс тапсырылады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытынды тәжірибелік жұмыстың нәтижесінде студенттер келесі тапсырмаларды орындау:

1. Қысқы және жазғы киім мен аяқ-киім эскизінің анализі;

2. Жұмысты талдау барысында фактураға таза материалды дұрыс көрсетуін және берілген үлгінің ең дұрыс орындалғанын қадағалау;

3. Әр түрлі техникада көрсеткен фактуралық жұмыстары;

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Фактураны киімдегі ролі?

2. Текстура дегеніміз не?

3. Қандай материалдардың тұрқы графикалық бейнелеу үшін өте сәтті болып келеді?

Жұмыс №12

тақырыбы: **Киім және аяқ-киім композициясында әр түрлі әрлеудің (декор) үйлесімділігін құрастыру**

Жұмыс мақсаты: Киім және аяқ-киім композициясында декордың үйлесімділігін құрастыру, түрлі графикалық тәсілдер, көркемдік және пропорционалды қолдануды оқып үйрену.

Тапсырма: Киім және аяқ-киім композициясын декордың әртүрлі үйлесімділігімен пропорционалдылығын пайдалана отырып эскиздер жасау.

Жұмыс мазмұны:

1. Шығармашылық көзқараспен түрлі формалар ойластыру;

2. Декоративті әрлеу түрлері ;

3. Конструктивті әрлеу түрі;

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Студент жұмысты орындау барысында әрлеудің бірнеше түрлерін көрсету қажет.

Сонымен студент жұмыс жасау кезінде мынадай келесі әрлеу түрлерін қолданады:

1. Фурнитурамен әрлеу; түймелер, ілгектер, қапсырмалар, декоративті кнопкалар, темір тесіктер, декорациялық ілгектер, қапсырма түймелер, сыдырмалар;

2. Кестемен әрлеу (жіппен, пайеткамен, аппликациямен, эмблемамен);

3. Басқа материалдармен өңдеу: былғарымен тері (жасанды, табиғи), трикотаж, барқыт, шілтер, жайма маталар;

4.Бұйым бөліктерін баспалы суреттермен әрлеу;т,б.

5.Арнайы әрлеу материалдарымен өңдеу; шілтер, бай, сутаж, шашақ ,таспа және жасанды гүлдер;

Негізі міндет: Декордың бірнеше әдісін іздеп, сол арқылы әр түрмен толтырып костюм мен аяқ киім эскиздеріне қолдану . Әрлеу арқылы бірнеше қызықты композиция орындау.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес ФА4 қағазында әр түрлі әрлеу түрін қолдануарқылы 4 эскиз дайындау.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында декорды киім мен аяқ киімде көрсету. Студент жұмыстың нәтижесі барысында бірнеше әрлеу түрімен жасалған 8 қорытынды жұмыстарытапсырылады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Тапсырма қортындысы бойынша келесі жұмыстар топтамасы орындалады:

1. Киімде әрлеудің бірнеше түрімен киім мен аяқ-киім

композициясынданобайлар дайындау;

2.Декордың әрбір түріне жеке- жеке композиция құрастыру.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Декор дегеніміз не?

2. Әрлеудің қолдану тәсілдері

Жұмыс №13

тақырыбы: Композиция костюміндегі стильдік шешімдер

Жұмыс мақсаты: Киімдегі стильдің бірыңғай ресми әртүрлілігін жан-жақты зерттеу

Тапсырма: Сән үлгісі негізінде ең танымал стильдердің көркемдік айырмашылығын, маңыздылығын киім композициясында түрлендіріп көрсету

Жұмыс мазмұны:

1. Классикалық стиль;

2. Спорттық стиль;

3. Романтикалық стиль.

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Жұмысты бастау барысында студентер алдымен нақты үш стилдің костюмін тандап, одан түрлі 1-3ФА4 қағазында көшірме жасау. Көшірмелермен жұмыс істеу барысында келесі талаптар қойылады:

- дене бітімінің, костюмнің, оның құрамының пропорцияларын дұрыстүсіру;
- қол сүйектерінің, аяқ киімдегі аяқтың пішіндері мен пропорцияларын, шашының жату мінездемесі мен бас киім формасын дұрыс жеткізе білу;
- әр түрлі амалдар мен графикалық бейнелеу техникасы арқылы материалдың неден жасалғанын дұрыс анықтай білу;
- костюмнің жарықтық және түстік мазмұнын дұрыс анықтап жеткізукөрсету.

Осылайша негізгі стильдерде костюмнің көшірмелерін жасау арқылы студент өзінің әрбір стильде жаңа көзқараспен ерекше айқындап киім композициясында дайындау қажет. Киімді әзірлеу барысында стилдің сәнді бағыттын түрлі элементтерімен байланыстыра отырып, бас киім, аксессуарлар мен аяқ киіммен толық ансамбль құру қажет. Шығармашылық түпнұсқаны зерттей отырып, комплекттік, түстік және сәндік шешімін шығару.

Негізгі талап: Мұндағы негізгі талап пропорциялық шешімдердің нұсқаларын, ансамбльдегі қатпарлар мөлшерін; мезгілі мен арналуына байланысты киімді жобалау үшін силуэт пен форма құрастырудың ең жақсы нұсқаларын, сонымен қатар стильдерге сәнді әшекейлеуді, материалды, колористік шешімерді таңдау.

Жұмыс көлемі: Ф А 4қағазында 6 шт тапсырмаға сәйкес эскиздер дайындау

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында нобайлар салу. Аудиториялық және үй жұмыстарының қорытындыжұмысы бойынша 12 жұмыс орындалады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Тапсырма қортындысы бойынша келесі жұмыстар топтамасы орындалады:

1.Әрбір стилдік қатарда студент қиындатылған міндеттер қоя отырып пропорционалдық қатынастармен қатар киімнің симметриялы ассиметриялыжәне динамикалы статикалы қатынастарын жасау;

2.Классикалық стильдің қарапайымдылығын,рацианалдығын көрсету;3.Романтикалық стильдің әдемілігін, нәзіктігін бейнелеу;

4.Спорттық стильдің шынайылығын икемділігін көрсету.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Форэкизді не үшін орындайды?
2. Шығармашылық түпнұсқаны стилдеу дегеніміз не?
3. Классикалық стилдің өзіндік түстері?
4. Романтикалық стилдің ерекшеліктері?
5. Спорттық стиль дегеніміз?

Жұмыс №14

тақырыбы : **Заманауи сән бағытындағы киім коллекцияларының көркемдік үлгісі**

Жұмыс мақсаты: Жаңа сән үлгісімен киім коллекцияларының қайнар көзініздену

Тапсырма: Қазіргі сән бағытындағы киімнің жаңа тенденцияларын жәнестильдерін ескере отырып қызықты ансамбль құрау

Жұмыс мазмұны:

1. Жаңа сән үлгілерінің топтама көшірмелерін жасау;
2. Жасалған көшірмеге қарай өз жаңа топтамаларын шығару;
3. Қазіргі сән бағытындағы ансамбль құру.

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь , гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз Ф А4

Әдістемелік нұсқаулар:

Жаңа сән үлгі көшірмелерін жасай отырып, шығармашылық эскиздер жасау, әрбір костюм үлгісінің графикалық ізденіс шешіміне айналдыру: мотивті, бөлікті немесе түпнұсқаны түгелдеу. Сонымен көркемдік жүйе ретінде киім үлгілері жиынтығы үшін бірқатар ерекше қасиеттермен сипатталады: тақырыптың көркемдік-пішінді дамуы; студенттің жаңа түр ізденісі; стилистикалық шешімнің анықтығы; жеке модельдердің біртұтас тұтастыққа қосылуы қарастырылады.

Жұмыстың барысы:

- ең перспективті моделді таңдау (оның пропорциясында верикальді және кем дегенде үш горизонтальді бөліктер болу керек);
- Пропорционалдық қатынастарды форманың ішінде немесе жалпы «костюм фигура» жүйесінде түрлендіріп, тұлға бөліктерінің үйлесімді нұсқаларының шешімдерін орындау.

Негізгі талап: Тапсырманы аралас түсті графикада жасау. Тұлғаларды дұрыс пропорционалды, стилизация түрінде қызықты топтамалар жиынтығы.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес ФА4 қағазында 8 нобайлар үлгісін орындау.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында жаңа сән үлгісімен ансамбль мен коллекциялар дайындау. Осылайша білімгер бүкіл аудиториялық және үй жұмыстарының қорытынды жұмысы бойынша 10 жұмыс орындайды.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытындысы бойынша келесі жұмыстар топтамасы орындалады: 1.Заманауи сән үлгісімен модельдер коллекциясы

2.Жаңа сән бағытымен қызықты ансамбль құрау

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Костюм дизайнының объектісі немен байланысты?
2. Ансамблді киміде қалай көрсетеміз?
3. Киім коллекциясы дегеніміз не?

Жұмыс №15

тақырыбы: Ұлттық костюм мен аяқ киімдерде ою-өрнек нақышымен түрлі модельдер жобасын дайындау

Жұмыс мақсаты: Ұлттық костюм мен аяқ киім үлгісінде ою-өрнектерді байланыстыра отырып жаңа сән түрімен жобалау

Тапсырма: Ұлттық киім негізінде костюмнің жаңа тенденцияларын, ерекшеліктерін негіз ете отырып киімге жаңа дизайн дайындау

Жұмыс мазмұны:

1. Ұлттық нақышта костюм мен аяқ киімдерде ою-өрнектер үлгісімен модельдер;
2. Қазақ ұлттық ою-өрнек мотивтерімен өрнектелген киім мен аяқ киім комплектілері;
3. Эскизді көркемдеп аяқтау.

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Қазіргі кезде ұлттық киімге көп көңіл бөлініп жүр. Елдің түпкір-түпкірлеріндегі дизайнерлер сәнді костюммен дәстүрді жаңғыртып келеді. Ұлттық өнерді өзгеше жаңғырту осы заманның костюмін жаңартып, байытып, өзіндік ұлттық нақыш беруде. Халық (ұлттық) киімдер кейде қазіргі костюмнің пайда болуына қайнар көзі бола алады. Сонымен білімгерлер композицияда тұлғаларды өзінің пішіндерімен, пропорцияларымен және жалпы мінездемесін халық костюмдерінің өз халқының рухани байлығымен таныстырып көрсету. Сол себепті, халық костюмін қазіргі кездегі костюмді модельдеу үлгісіне салу барысында сынайы көзқарас болу керек. Студенттер тапсырманы жасау барысында төмендегі келесі талаптарды орындау қажет:

- дене бітімінің, костюмнің, оның құрамының пропорцияларын дұрыс түсіру;
- киім және аяқ киім пішіндері мен пропорцияларын, шаш үлгісі мен бас киім мінездемесін дұрыс жеткізе білу;
- әр түрлі амалдар мен графикалық бейнелеу техникасы арқылы модельдер топтамасын дайындау;
- костюмнің жарықтық және түстік мазмұнын дұрыс анықтап жеткізу.

Осылайша стилдік қатарды орындай отырып сәтті моделдерге қызықты элементтер жасай отырып – пропорционалдық қатынастармен қатар киім және аяқ киім коллекциясын орындау.

Студенттерге қойылатын талаптар: Сурет салу кезеңінде пропорциялық шешімдердің нұсқаларын, ансамбльдегі қатпарлар мөлшерін; мезгілі мен арналуына байланысты киімді жобалау үшін силуэт пен форма құрастырудың ең жақсы нұсқаларын, сонымен қатар сәнді әшекейлеуді, материалды, колористік шешімді таңдау. Композицияның симметрия, ассиметрия және композициялық орталық тәсілдерімен киімдегі өрнекті орналастырып, костюм формасындағы басты өрнектерге ерекше көңіл бөлу.

Басты талап: Мұндағы негізгі талап адам тұлғасының пропорциясына қарама қайшы келмеу, формат бетінде композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу. Өрнектің симметриялы орналасуы тікелей адам денесі мен ұлттық костюмға байланысты.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 4 – коллекция 4-ансамблде эскиз орындау. Эскиздер түсті графикада А4-форматында орындалады.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында тұлға пропорция заңдылықтарын және киімде ою-өрнекті нақты қызықты етіп және түстік шешімдерін дұрыс көрсету. Білімгер бүкіл аудиториялық және үй жұмыстарының қорытынды жұмысы бойынша 12 жұмысорындайды

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытынды жұмыс бойынша:

1 Ою-өрнектерді ритмикалы орналасуын қадағалау және киімде нақты үйлесімін табу;

2. Ұлттық костюм мен аяқ киімдерді түстік шешімдерін дұрыс таба білу;

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Ою-өрнектер түрлерін ата

2. Шығармашылық түпнұсқаны стилдеу дегеніміз не?

3. Киімдегі сызықтың түрлері қалай көрсетіледі?

4. Коллекция мен ансамблдің айырмашылығы

Жұмыс №16

тақырыбы: Костюмдерді жаңа заман талабына сай жобамен әр түрлі жазғы киімдер жиынын дайындау

Жұмыс мақсаты: Костюм композициясында киімдерді жаңа сән үлгісімен әртүрлі жобамен байланыстыра отырып іздену

Тапсырма: Костюмдерді қызықты тенденциялармен ерекшелендіріп жаңа заман талабына сай жазғы киім үлгілерінің жиынын дайындау

Жұмыс мазмұны:

1. Жас ерекшеліктеріне қарай жазғы киім үлгілер;
2. Орта жастағы әйелер киім топтамасы;
3. Жас қыздарға арналған киім үлгілері.

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Заман талабына сай студент тапсырмаға сәйкестендіріп жазғы киімтоптамаларын дайындайды. Осыған орай жаңа үлгімен костюмдердің орта

жастағы және жас қыздарға арналған жазғы киім жинақтарын жан-жақты тұсынан көрсету. Әрине көбіне біз жастарға арнап сәнде киімдер жасауға үйренгенбіз. Қазіргі таңда кез келген орта жастағы әйелдер де замануй киім үлгілерімен киінеді.

Сол себепті орта жастағы костюмдерді модельдеу үлгісінде, салу барысында сынайы көзқарас болу керек.

-дене бітімін, костюмін, оның құрылымын пропорцияларын дұрыс түсіру;

-костюмдерге қызықты ерекшелікті дұрыс анықтап жеткізу;

- әрбір орта жасқа жасаған киім нобайы өзіндік жаңалығымен көріну қажет;

Ал енді жастар киімі өзіндік ритмикасымен, жігерлілігімен ерекшеленіп тұрады. Сән бұйымдарын негізгі тұтынушылар негізінен жастар болғандықтан кез келген сән үлгісі де жастарға қарай бет бұрады.Барлық маусым кешенінде жастар киім жиыны шығып отырады. Осыған орай тапсырма бойынша студенттер жазғы киім топтамасының ыңғайлы, жеңіл түрлерін ұсыну қажет:

-жазғы киім үлгілері мен дене пропорцияларын, шаш үлгілерін аксессуарларын байланыстырып қызықты топтамалар жиынын жасау;

-әр түрлі графикалық бейнелеу техникасымен жазғы киімді ашық түстермен түрлендіріп дайындау;

Нобайларды іздену барысында киімдегі жаңа функционалдық, эстетикалық талаптарды қолдану.

Студенттерге қойылатын талаптар: Мұнда екі ұғым маңызды: *пропорция* және *стилизация*. Студент орындаған нобайда фигура пропорциясы эскиздік шешімге жақындап фигура биіктігі шамадан тыс, әдейі ұзартылады, әсіресе, аяқтары, тұлғасы, басы кішірейтіледі.

Басты талап: Мұндағы негізгі талап адам тұлғасының пропорциясына қарама қайшы келмеу керек, формат бетінде композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес ФА4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 4 – орта жастағы 4-жастар жазғы киім түрлерін салу. Нобайлар түсті графикада А4-форматында орындалады.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында жаңа заман талабына сай жазғы киім топтамасы үй жұмысымен қоса 12 жұмыс тапсырылады.

Орындалған жұмыстың қорытынды

нәтижесі: Қорытынды жұмыс бойынша:

- 1 Жазғы киімдердің қызықты, еркін, киюге икемді түрлерін көрсету;
2. Костюмдердің түстік шешімдерін дұрыс таба білу.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Коллекция түрлерін ата
2. Жазғы киім түстерін эскизде қалай көрсетеміз

Жұмыс №17

тақырыбы: Салт дәстүр киімдерін замануи киім үлгілерімен байланыстырып жаңа жобада киім топтамаларын дайындау

Жұмыс мақсаты: Костюмдерді замануи талабына сай ұлттық ерекшеліктерді байланыстыра отырып жаңа топтамалар жобасын қарастыру

Тапсырма: Костюмдерді жаңа тенденциялармен салт дәстүр элементтерін негізете отырып киімге жаңа дизайн үлгісін дайындау

Жұмыс мазмұны: 1. Костюмде салт дәстүр элементтерімен креативті жобаларын дайындау; 2. Киім үлгілерін дәстүр талабына сай етіп жаңа дизайн үлгісінде коллекциялар орындау; 3. Эскиздерді көркемдеп аяқтау.

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь , гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Қазіргі таңда әрбір жаңа киім үлгісіне ерекше мән беріледі. Сол сияқты мұндағы тапсырма ұлттық нақышты негіз етіп алып күнделікті киім түріне енгізу. Салт дәстүр киімдерін , қызықты үлгімен жаңа модельдер жасап өзгеше түрде жаңғыртып көрсету. Киім пішіндерін, пропорцияларын жалпы халық элементтерін костюмдерге негіз етіп алу. Сонымен студенттер тапсырманы орындау барысында төмендегі келесі талаптарды орындау қажет:

- модель пропорцияларын дұрыс түсіру;
- киіммен бірге сәнді аяқ киім пішіндерін және аксессуарларын құрастыру;
- әр түрлі графикалық тәсілдерді орындау арқылы модельдер топтамасындайындау;

Түрлі нобайларды жасау барысында киімдегі салт- дәстүр бағыттың элементтерін костюмге негіз етіп байланыстыра, ансамбль құру.

Студенттерге қойылатын талаптар: Жұмысты орындау барысында әрбір модельді стилизацияланған түрде қызықты шешімдердің нұсқалардың , колористік түстерін таңдау. Мұнда костюм формасындағы элементтерге ерекше көңіл бөлу.

Басты талап: Негізгі талап адам тұлғасының пропорциясына мән беру, формат бетінде композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 4 –ансамблде эскиз орындау.Эскиздер түсті графикада А4- форматында жасалады.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында стилизацияланған үй жұмысымен қоса 8- жұмыс тұлғалармен киімде салт дәстүрге лайықтап жаңа сән киімдер үлгісін орындау

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытынды жұмыс бойынша:

1 Күнделікті киім түрлерін салт дәстүр негізінде жаңартып көрсету;

1. Костюм мен аяқ киімдерді түстік шешімдерін дұрыс таба білу.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Стиль дегеніміз не

2. Киімді жобалау

екершеліктері3.Киімдегі

силуэт түрлері

4.Салт дәстүр киімдеріне тән ерекшеліктер

жұмыс №18

тақырыбы: Ретро стилінде ансамбль жобасын дайындау

Жұмыс мақсаты: Костюмдерді ретро стиль үлгісінде ансамбль жүйесін іздену

Тапсырма: Костюм композициясында ретроның қарапайым қызықты тұстарыннегіз етіп киімде жаңа образ жасау

Жұмыс мазмұны:

1. Сән журналдарын негіз ету;

2. Ретро стилінде шығармашылық ансамбльдерді дайындау;

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз А4

Әдістемелік нұсқаулар:

Мұндағы негізгі шешім ретро стилін қайта әрлеп жарқын көріністі композициялық шығармалар дайындау. Ретро стилі өзінің ыңғайлылығы мен артық бөлшектерден арылуға ұмтылысы бар стиль түрі. Замануй өмірде көп кездеспейтін, түрлі категорияларды суреттеуге арналған тарихи бейнелеуші стиль. Ретро стилі бірнеше маусым бойы өзекті болып келеді.

Студенттер тапсырманы жасау барысында төмендегі келесі талаптарды орындау қажет:

- Киім жобасын алдын ала сараптау ;
- ретро стилінің характерлік ерекшелігін табу;
- топтамада киімдегі түстерді нюанстық байланыстарда көрсету;
- ретроға тән маусымды киімдер үлгісі;
- композициялық, техникалық, шығармашылық құрылымдарын нақтылау;

Студенттерге қойылатын талаптар: Сурет салу кезеңінде дұрыс пропорциялық шешімдер, ретро стилімен түрлі мезгілге арналған сәнді әшекей киімдер дайындау, қызықты колористік шешімдерді табу.

Басты талап: Талап бойынша адам тұлғасының пропорциясын нақты формат бетінде композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 4 жұмыс-ансамблде нобайлар жасау. Эскиздер түсті графикада А4-форматында орындалады.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында композиция заңдылықтарын сақтай отырып, киімде ерекше табиғи түстік шешімдерін дұрыс табу. Үй жұмысымен бірге 8 жұмыс тапсырылады.

Орындалған жұмыстың қорытынды

нәтижесі: Қорытынды жұмыс бойынша:

1. Ретро стилінің ыңғайлылығын табу;
2. Артық әшекейсіз күнделікті киімдерде көрсету;
3. Ретро стилінде аяқ киімдердің ерекшелігін сараптау.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Ретро стилі дегеніміз не
2. Шанель стилі қай жылы шықты
3. Ретроның өзіндік ерекшелігін ата
4. Ретро стиліне тән түстер

Жұмыс №19

тақырыбы: **Этно стиліндегі қызықты коллекция жиыны**

Жұмыс мақсаты: Этно стиліндегі нысанды өрнектер нақышын ерекше жобалау

Тапсырма: Киім үлгілерінде этноның қызықты кестелеу, өрнектеу қызықты мотивтерін костюмге негіз етіп алып жаңа сән үлгісінде безендіріп көрсету

Жұмыс мазмұны:

1. Этникалық стилдің дәстүрлі құбылмалығын ескеру;
2. Кез келген бір елді шабыт көзі етіп таңдап алу;
3. Эскизді көркемдеп аяқтау.

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь ,гуашь, түрлі түстіқылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Этно стилі - ұлттық киімнің жиынтығынан құралған киімдегі сән стилі болып саналады. Сондықтан да студенттер этникалық киімнің басты артықшылығын - әртүрлі ұлттардың мифтерін, әңгімелері, аңыздары, дәстүрлері, рәсімдері, нанымдары бейнеленген, өткендердің бірегей, сирек және жоғары құбылмалы сұйықтықтарына әкелетінін ерекшелендіріп өз композицияларында түрлендіріп көрсету. Әр халықтың өзіне тән нақышы мен қатар түстік шешім қолдану ерекшеліктері сол халықтың өнер туындысын жазбай тануға септігін тигізеді.

Жалпы этникалық түстерге тоқталатын болсақ - бұл ұлттық дәмді көрсететін жылы түстер. Яғни костюмдерде қызыл, жасыл, көк, сары және басқа да жарқын түстердің ең жарқын көріністері белсенді қолданылады. Бұл халықтың стилді алға еркін ашық көрінісін түстер жиынтығы. Әрине, этностильді киім дизайнда қолдану дәл сол ерте заманғы нақышты тура көшіре салу емес. Бұл жерде стилизация әдісін қолдану қажет.

Сонымен студент этно стилінде киім үлгісін дайындау барысында арнайы

мәдени экзотикалық шабыт көздеріне сүйенеді олар келесі:

- орыс мотивтері
- африкалық мотивтер;
- үнді мотивтері
- египеттік мотивтер;
- жапон мотивтері;

Осылайша стилдік қатарды орындап ,қызықты элементтер жасай – пропорционалдық қатынастармен қатар костюм , аяқ киіммен де киім топтамасын байланыстыру.

Студентерге қойылатын талаптар: Мұнда костюмнің силуэтіне, формасына, бейнелік шешіміне, конструкциясына, қолданылатын материалдарға, дайындау технологиясына, композициялық-бейнелік құрылымын толықтыраа отырып әрине аксессуарларға назар аударған жөн.

Басты талап: Киім модельдерін дайындаған кезде қазіргі таңдағы этно сән бағытына сәйкес тандалған түстік гаммаларды көрсету қажет. Мұндағы негізгі талап адам тұлғасының пропорциясына қарама қайшы келмеу керек, формат бетінде композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу. Әрбір жасаған нобай үлгісі, дене формасы стилизацияланған және этно стилдік костюмға байланысты салынады. Тапсырма бойынша бірнеше нобайлар үлгісі орындалады.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес ФА4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 4 – коллекция эскиз жобасын орындау. Эскиздер түсті графикада А4-форматында орындалады.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында тұлға пропорция заңдылықтарын этно стилде түрлі нобайлар жасап аудиториялық жұмыспен қоса 8 жұмыс орындалады.

Орындалған жұмыстың қорытынды нәтижесі:

Қорытынды жұмыс бойынша:

1. Этно сән бағытына сәйкес таңдалған түстік гаммаларды көрсету;
2. Топтамада киім үлгілерінің ассортименттерін жеке және толықтай таба білу.
3. Этноның еркіндігі мен қызықты өрнекті түрлерін табу;

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Этно дегеніміз не?
2. Этноның шығармашылық көздері?
3. Этноның фольклормен байланысы
4. Этно стиліндегі жұмыс жасаған модельерлер

Жұмыс №20

тақырыбы: Киім композициясында маусымды комплектілер жобасын дайындау

Жұмыс мақсаты: Киімде комплектілерді құрайтын элементтердің бірегейлі түсі, формасы, сұлбасын реттеу.

Тапсырма: Костюмдегі киім комплектілерінің маусымдық бірегей ассортименттерінің композициялық жобасын жасау.

Жұмыс мазмұны:

1. Сән журналдарынан комплектілер үлгілерін жинақтау;
2. Маусымды комплектілер жиынтығын құрастыру;
3. Эскизді көркемдеп аяқтау

Құрал – жабдықтар:

Түрлі ұшта қара қылқаламдар , қоңыр және қара түсте тушь , гуашь, түрлі түсті қылқаламдар қағаз ФА4

Әдістемелік нұсқаулар:

Комплект - бұл біртұтас тұтас бірнеше элементтердің жиынтығы. Киімде бұл белгілі бір атрибуттармен біріктірілген костюмдердің элементтері мен бөліктері: мақсат, түс, материалдар және т.б. көрінеді. Әрбір жұмыс барысында студент комплектті киімдердің бір немесе бірнеше ауыспалы элементтердің шексіз санын пайдаланып көрсету.

Осылайша комплектілердің бірегей бұйымдары өзіне жүктелетін бағытты ауыстырып отыруы мүмкін (күнделікті, іскер киім, жол киімдері т.б.) Міне бұларды комплектіні жобалау кезінде есепке алу қажет.

Ал студенттер тапсырманы жасау барысында төмендегі келесі талаптарды орындау қажет:

- Комплектіні құрайтын элементтер түсі, сұлбасы, формасын дұрыс таңдау;
- Әрбір маусымдық комплектілердің сәйкестіктерін реттеу;
- графикалық бейнелеу техникасы арқылы модельдер топтамасын дайындау;
- комплект костюмдерінгі түстік қатынастарды дұрыс даралап көрсету;

Білімгер әрбір нобайды әзірлеу барысында киімдегі негізгі маусымдық бағыттын костюмде көрсете отырып, қызықты комплектілер топтамасын құру Шығармашылық түпнұсқаны зерттей отырып, комплекттік, түстік және сәндік шешімін шығару. Композицияда киімнің бірегейлік, ыңғайлылық, жарамдылық, еркіндік ережелерін сақтау. Эскиз адамның костюміндегі көркемдік бейнесін көрсетеді, сондықтан оны мәнерлі және тұтас болуын қағаз бетінде дұрыс көрсете білу керек

Студентерге қойылатын талаптар: Мұнда студент киімдегі пропорциялық шешімдерді қатпарлар мөлшерін; мезгілі мен маусымына байланысты арнайы киімдерді жобалап ең жақсы нұсқаларын әшекейлеп, материалды, колористік шешімдерін дұрыс таңдау.

Басты талап: Мұндағы негізгі талап адам тұлғасының пропорциясына қарама қайшы келмеу керек, формат бетінде композициялық бірлік, дұрыс өлшем, танымдылық, көрнекілік және дене бітімді дұрыс құра білу.

Жұмыс көлемі: Тапсырмаға сәйкес А4 қағазында пропорция заңдылықтарын көрсете отырып 4 – комплект нобайын дайындау. Эскиздер түсті графикада А4-форматында орындалады.

Үй жұмысы талаптары: Аудиториялық жұмыс талаптарына сай А4 форматында үй жұмысымен қоса 8 жұмыс орындалады

Орындалған жұмыстың қорытынды

нәтижесі: Қорытынды жұмыс бойынша:

1. Комплектінің қызықты идеялар үйлесімін табу.
2. Маусымдық комплектілер жиынтығы.
3. Комплектілердің түстік гармониясын, колоритін табу.

Жұмысты бекітуге арналған сұрақтар:

1. Киім комплект дегеніміз не?
2. Жылы колориттік түстерге қандай түстерді жатқызамыз
3. Маусымдық киімдер топтамасын ата

10. Түсіндірме сөздік (глоссарий)

А

Ансамбль (фр. ensemble - бірге) - жалпы композициялық дизайнға бағынатын және белгілі бір көркемдік ойды білдіретін үйлесімді ойдың мазмұнын алып жүретін бекітілген көркем шешілген костюм мен киім және аксессуарлар элементтерінің жиынтығы; костюм ансамблінің барлық элементтері бір мезгілде киіледі. Заттық ансамбль – бұл сыртқы кеңістікті байланысы жоқ, бірақ ортақ көркемдік оймен біріккен, мәдениет жүйесіндегі бүтін үлгілеуші кешеннің бар екендігін көрсететін заттар жиынтығы.

Аксессуары (фр. accessoires) - бұл киім емес, киім-кешектің толықтырылуына ықпал ететін бұйымдар құрылымы (мысалы, бас киімдер, аяқ киімдер, сөмкелер, әшекейлер және т.б.)

Апликация (лат. applicatio - қолдану) - бұл әртүрлі материалдардың кескіндерін жазықтықта илеу немесе жапсыру арқылы матаға үлгіні жасау әдісі.

Алтын бөлініс- пропорцияның нағыз екі теңсіз бөлікке бөлінуін көрсететін ең үйлесімді түрі болып табылады; бұл олардың үлкен бөлігі, осы бөлігі бойынша (шамамен 5: 3, дәлірек 8: 5, 13: 8 және т.б.); «алтын бөлік» термин қағидатын алғаш рет ежелгі өнерде қолданған Леонардо да Винчи болды.

Арт-нуво (фр. art nouveau - жаңа өнері) - кейбір еуропалық елдерде және АҚШ- та пайдаланылатын заманауи стильдің атауы; қатаң қарапайымдылықты, функционалдылықты, жаңа материалдар мен технологияларды қолдануды жариялайды.

Ассортимент (фр. assortment) - әртүрлі типтермен біріктірілген объектілердің жиынтығы, атауы, мақсаттары және басқа да сипаттамалары.

Б

Бижутерия (фр. bijouterie -) - қымбат емес тастар мен металдардан жасалған зергерлік бұйымдар.

Г

Гардероб - бір адамға тиесілі киім мен аксессуарлар жиынтығы және оның өмірсалтына жауап беретін әлеуметтік-климаттық жағдайлары

Геометриялық көрініс - оның өлшемдерінің кеңістіктің үш координатына қатынасы арқылы анықталған пішін сипаты.

Гарнитур- топтама белгілі бір мақсаттарға қызмет ететін жалпы стиль және әртүрлі материалдармен біріктірілген объектілердің (өнімдерінің) толық жиынтығы болып табылады. Мысалы, төменгі іш киім жиынтығы, толықтыру жиынтығы: қалпақ - шарф - қолғап, сөмке, қолғап - белдік және т.б.

Д

Дизайн (англ. design - дизайн, жоба, тұжырымдама) - ұтымды ортаны қалыптастырумен айналысатын , индустриялық тұрғыдан тұрмыстық өнімдерді жасаумен айналысатын көркемдік және дизайнерлік қызмет.

Дизайн-пішіні - бұл өнімнің барлық компоненттерінің бірлігіне жету үшін дизайнердің жұмысы нәтижесінде пайда болатын арнайы бұйым

Дипрациялау - теңсіздік, бөліктердің сәйкессіздігі, пропорционалдық болмауы.

Динамика (гр. dinamikos - күшті) - кез келген құбылыстың қозғалысы, дамуы, өзгеруі; жобаланған объектінің жарқын бейнесін жасауға көмектесетін композициялық құралы.

Дизиммеция- бұл оның құрамына енген ұсақ деформацияларға байланысты объектінің симметриясын біршама бұзу.

Драпировка (фр. draper) - құрастыру арқылы матада қалыптастырылған жұмсаққабаттар; адам ағзасына арналған бүктелген мата.

Декор (фр. decor -декорациясы) - әртүрлі объектілерді безендіруге қызмет ететінэлементтер мен әдістер жүйесі.

Деним - джинсіден жасалған киімді пайдалана отырып сән үлгісіндегі спорттықстиль.

Дефиле (фр. defiler) - коллекцияларды көрсету кезінде аудитория алдында киімүлгілерін көрсететін үлгілердің өтуі.

Ж

Жобаның бейнесі - дизайнер жасаған тұрмыстық заттардың көркемдік нысаны, тұтынудың және өндірістің әр түрлі факторларын ескере отырып, осы тақырыпты пайдаланудың мақсаты мен көлеміне байланысты.

Жарықтық - ақ және қарадан айырмашылық дәрежесін анықтайтын хроматикалық және ахроматикалық түстердің негізгі сипаттамаларының бірі.

Н

Набойка - тоқыма бұйымдарының сәндік дизайны түрі , ондағы өрнектердегі бояуларды арнайы үлгілер арқылы қолдануға болады

Нақтылық - бүкіл өнер нысанын тұтастық қабылдау және артығынан бас тарту қабілеті.

Нюанс(фр. nuance - ауытқу) - екі немесе одан да көп бірдей сипаттамалардың арасындағы жіңішке нәзік айырмашылық; композицияны білдіру құралы болыптабылады.

Нобай –жылдам салынатын суреттер нұсқасы

М

Массивтілік (фр. massif - ауыр салмақты) - нысанның негізгі қасиеттерінің бірі, ол пішінді көрермен қабылдайтын зат массасы арқылы толтыру тығыздығын анықтайды.

Масштаб - заттың салыстырмалы шамалық көлемі

Масштабтылық (нем. Masstab) - объектінің өлшемі мен оның бөліктерінің адамденесінің өлшеміне қатынасы.

Метр — қарапайым аралықта тең мәндерді қайталауға негізделген қарапайым композициялық-экспрессивті ритм тәртібі;

Мода (лат. modus кескіні, әдісі, ережесі) - киім мен басқа да тұрмыстық заттарға қатысты белгілі бір талғамдардың бір уақытында үстемдік ету.

Моделдеу- әртүрлі әдістер мен түрлі әдістерді қамтитын киімді қалыптастыру үдерісі.

Модель (латынша моделі _ үлгісі) - оның сериялық өндірісіне қызмет ететін киімүлгісі.

Модуль(лат. moduli® - өлшеусіз) - бұл бүтін және оның бөліктерінің сәйкестігі берілген кезде өлшемдердің бірнеше пропорцияларын білдіретін сан.

Модельер - киім үлгілері, үлгілік бұйымдарды өндіру бойынша маман.

Масса - заттардың негізгі физикалық сипаттамасы

К

Конструкция формасы -тұтынудың талаптарын қанағаттандырады, уақыттың эстетикалық талаптары мен өндірістік мүмкіндіктерін тиімді пайдалану.

Кестелеу - тоқыма бұйымдарының сәндік дизайны, онда алтын , күміс түсті жіптер, бисер, шыны моншақтар және т.б. көмегімен матаға қолданылады.

Кинетизм (грекше *kinetikos* -қозғалыстағы) - пішіннің қозғалысы идеясынанегізделген кез-келген өзгерістегі комбинаторлық дизайн әдісі.

Кокетка (фр. coquette) - киімнің құрылымдық элементі, яғни иықтың жоғарғы бөлігіндегі көлденең бөлік немесе белді киім.

Квилт (англ. quilt тоқылған төсеніш) - тоқыма бұйымдарының сәндік дизайны

Коллекция(лат. collectio коллекциялар) - белгілі бір функциямен (ассортимент, стильді бағдарлау, шығармашылық тақырыптағы және түрлі маусымдағы) біріктірілген бір мезгілде көрсетілетін киімдер жиынтығы.

Колорит (лат. color - түс, бояу) - түрлі-түсті өнер туындыларындағы түстердің үйлесімінің жалпы сипаты.

Комплект (лат. completus - толық *Жиынтық*) - бұл стильдік шешімнің бірлігімен бірлескен бір немесе әртүрлі костюм элементтерінің жиынтығы. Комплектің ансамбльден ерекшелеп тұратыны оны құрайтын заттардың тең мағыналы, бірлесіп ауысып отыратындығы.

Композиция (лат. compositio — - композиция, компиляция, салыстыру) - суретшінің идеологиялық мақсатынан туындаған барлық жеке элементтерді үйлесімді бірлікке жеткізу құралы.

Контраст (фр. contraste) - біртекті ерекшеліктердің айтарлықтай контрастынан тұратын құрама құралы.

Костюм (фр. costume) - жеке тұлғаның немесе халықтың әлеуметтік топтарының бейнесін сипаттайтын киім мен аксессуарлардың элементтерінің жиынтығы және оны киюдің белгілі бір түрін ұсынады.

Киімді модельдеу - киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.

Киім - адам денесіндегі жасанды жамылғы, матадан жасалған және басқа тігін бұйымдарын, қоршаған ортаға жағымсыз әсерден қорғайды, түрлі функцияларды (утилитарлық, эстетикалық, коммуникативті т.б.) жүзеге асырады.

Кутюре - (фр. Haute couture - жоғары тігін) - әлемдегі ең танымал бірнеше сәнді дизайнерлердің (кутюрлердің) ондығына кіретін Париждегі жоғары сән ассоциациясы, күз-қыс, көктемгі-жазғы маусымдарға киім жинауға жылына екі рет дайындық көрсету, ол сән бағытының болашағын анықтайды.

Көркемдік бейне — өнердегі ойлау тәсілі; бір құбылыстың екіншісін ерекше сезімтал түрде ашатын метафоралық ой. Жеке тұлға арқылы бірқатар құбылыстар үшін маңызды.

II

Пішін - материалды мағыналы түрлендіру нәтижесінде туындайтын заттың морфологиялық кең көлемді құрылымдық көрінісі.

Пішінді қалыптастыру - ортақ құндылықтарға сәйкес пішінді қалыптастыру процесін білдіретін көркемдік қызмет, дизайн және техникалық шығармашылық санаты.

Пластика (гр. plastike - модельдеу, мүсін) - бір бағыттан басқа түрге көшірусипаты.

Пропорция (лат. proportio - пропорционал) - форманың мәндері арасындағы, сондай-ақ жеке бөліктердің тұтастай формасы арасындағы тұрақты қатынас.

Қ

Құрылымдық пішіндеу - бұл өнімнің элементтерін кеңістіктік ұйымдастыру процесі және оны адамзатпен байланыстыратын құралдар мен әдістер.

Қалыптастыру - бір объектілерді құрылымдау (бөлу және салу)

Құрылыс - құрылғы, бөлшектердің салыстырмалы орналасуы, бір нәрсе құрамы.

Қауымдастық (лат. associatio - байланыс) - белгілі құбылыстар мен олардың психологиялық қабылдау, түсіну, трансформация арасындағы семантикалық байланыс.

Қанықтылық- хроматикалық түстердің негізгі сипаттамаларының бірі және жарықтықты анықтайтын құбылыс.

Р

Репорт (фр. rapport - қайтару) - ою-өрнектің қайталанатын бөлігі немесе мотиві.

Ритм (гр. rhythmos) - белгілі бір дәйектілікпен, жиілікте және т.б. жүретін элементтердің тұрақты ауысуы.

С

Силуэт —киімнің көрермен көзімен көлемді түрде қабылдауы

Стиль (лат. stilus) - бұл әр түрлі өнер құбылыстарының көркемдік ерекшелігін сипаттайтын бейнелі жүйенің тұрақты бейнесі және басты тарихи дәуір немесе жеке көркемдік бағыт.

Т

Тектоникалық нүктелер- адам нұсқасын салу кезінде және сәулет өнерін анықтайтын , киім дизайнерларының құрылысында оның әртүрлі формаларын модельдеуде қолдау көрсету нүктелері болып табылады.

Трансформация (лат. transformatio) - трансформация, түрлендіру, өзгерту.

Тождество- идентификациялық нысандардың, өлшемдердің, пластмастардың, түстердің, текстураның сипаттамаларының теңдігі.

Түс - жарыққа ұшыраған кезде адам ағзасында пайда болатын сезім; нысанның ең маңызды қасиеті.

Тон- әртүрлі түсті қоспалардың бір түсте болуын білдіреді ,таңғы бір түстің айырмашылығын сипаттайды.

Түстік тон - хроматикалық түстердің негізгі сипаттамаларының бірі, олардың сапасы мен атауын (қызыл, көк, күлгін және т.б.) айқындайды.

Топтама (Коллекция) – бұл бірыңғай стильдік шешім негізінде тұрғызылған, құрастыру байланыстары, базалық формасы және мата құрылымы ақылдасылған, белгілі бір немесе әр-түрлі жағдайға тағайындалған модельдер сериясы.

Ө

Өрнек (лат. ornamentum - әшекейлеу) - ырғақты ретпен қайталанған элементтердің тұрақты үлгісі; архитектуралық құрылымдардың бетін, күнделікті өмірдің әртүрлі нысандарын, соның ішінде киім-кешекті көркем безендіруге арналған.

У

Униформа (фр. uniforme) сән үлгісіндегі спорттық стиль болып табылады, ол тұрмыстық киімдегі (мысалы, комбинезон, көйлектер, алжапқыштар және т.б.) жұмыс киімдерінің формалары мен элементтерін пайдалануға негізделген

Ф

Фактура (лат. factura — өңдеу, тұрғызу) — материалдардың, заттардың сыртқы көрінісін көркемдік өңдеу мәнерлілік құралы ретінде пайдаланылатын объектілердің беттік өңдеу

Форма (лат. forma) - объектінің көлемдік-кеңістіктік сипаттамасы мен оның мәні және геометриялық көрінісі, массалығы, жарық пен көлеңкесі, құрылымы түсі.

Фурнитюра (фр. furniture) - киім элементтерінде қолданылатын қосымшалар - ол өнімнің стиліне байланысты түймелер, молниялар, ілгектер, және т.б.

Э

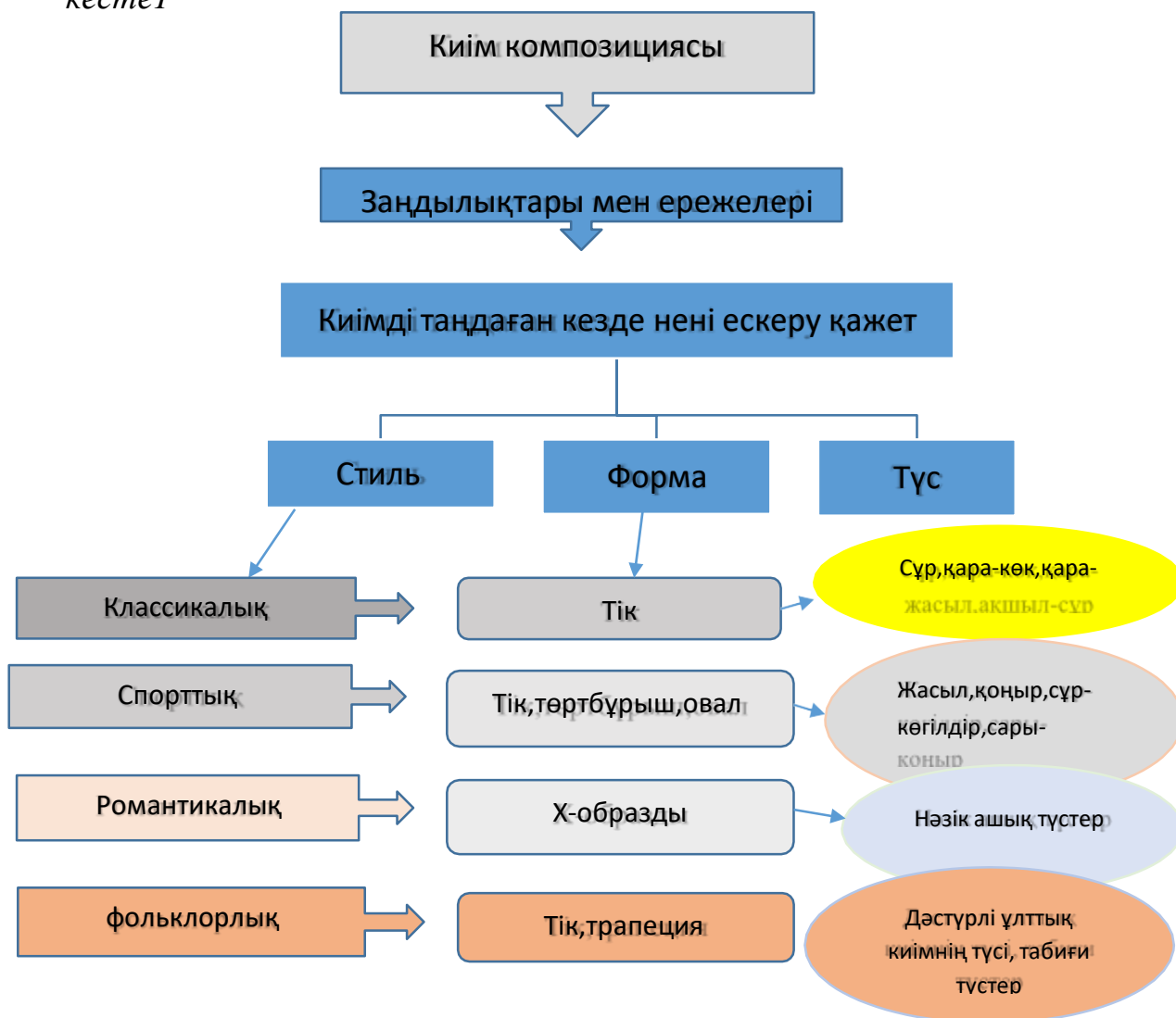
Эклектика (гр. eklektikos - таңдаушы) - әр түрлі (кейде қарама-қарсы) стильдердің бір жұмысында біріктіруді қамтитын өнер құбылысы.

Эскиз (фр. esquisse) - костюмнің графикалық бейнесі; орындалатын тапсырмаларға сәйкес еркін түрде орындалуы (іздістіру эскиздері) немесе егжей-тегжейлі жасалуы мүмкін (қызметкерлер, сонымен қатар жарнама эскиздері).

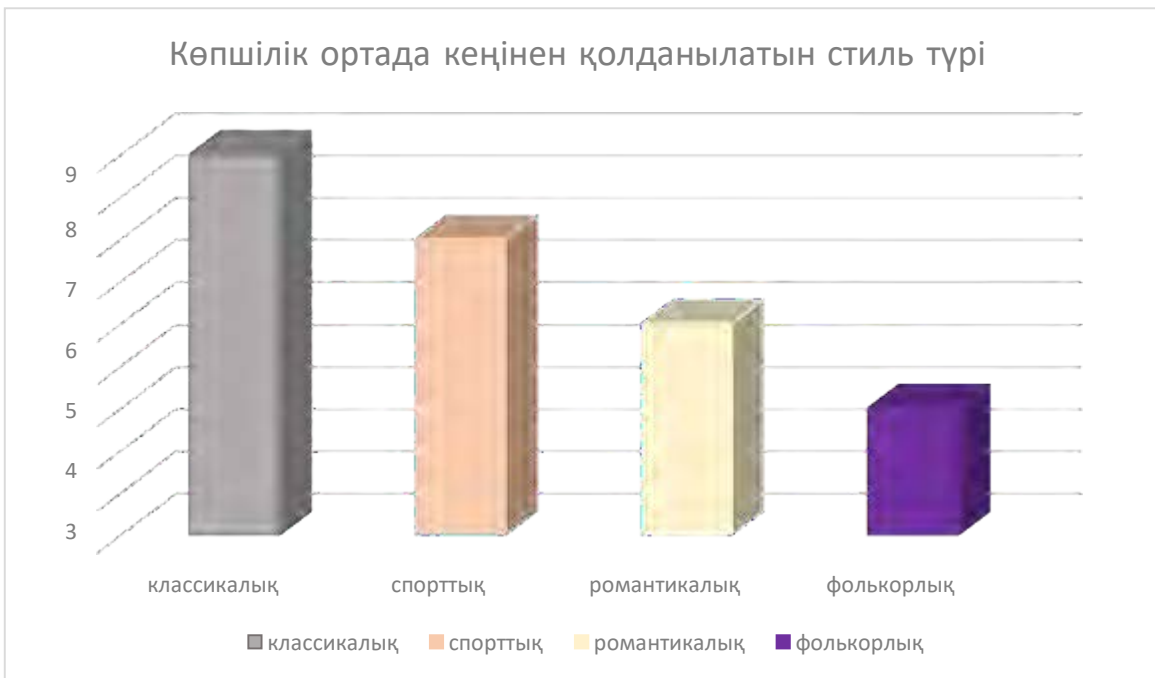
Эскиздеу – киімнің сәнді формасын жобалау кезіндегі дизайнер жұмысының графикалық кезеңі.

11. Студенттерге тәжірбиелік жұмыста қажетті кестелер мен материалдар

кестел

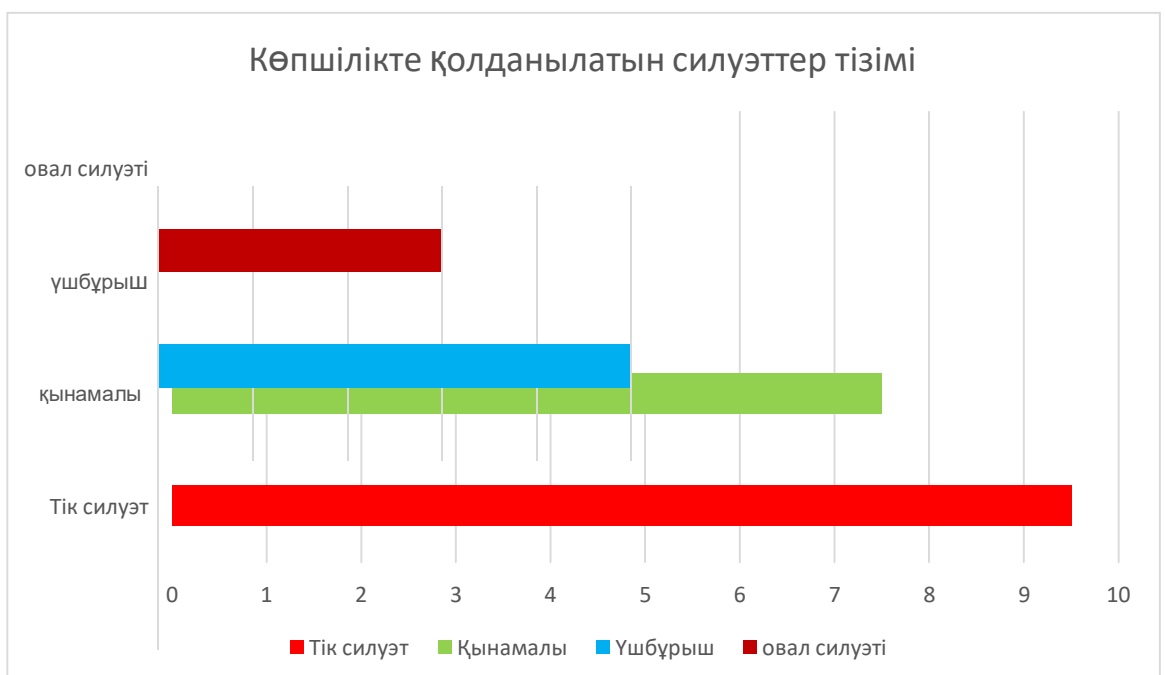

Диограмма1

1	классикалық	90%
2	спорттық	70%
3	романтикалық	50%
4	фольклорлы	30%

Диограмма2

12. Этно стильде киім жобалауда студенттерге нобайлар үлгілерін жасау барысында қосымша материал ретінде келесі эскиз формаларының түрлері:

Кесте 2

1.фор- эскиздер

- *Фор-эскиздер* — бұл кез келген авторлық идеяның басты негізі;

Нәтижелі кескіндердің жылдам эскиздерін әзірлеу, өңдеу және болашақ костюмдердің элементтерін түсіндіру, түрлі шағын кескіндерді орындау.

Фор эскиздер нұсқаларын жасау студенттер үшін нағыз қажетті материал. Әрбір тәжірибелік тапсырма бойынша бірнеше киім заңдылықтарына сәйкес студенттер түрлі *фор-эскиз* нұсқаларын жасайды.

**2. Шығармашылық (авторлық)
эскиздер-бұл автор тақырыбының көрінісі**

Жақсы ойластырылған эскиздер тобы, нағыз табылған кескіндерді көрсетіп, костюмдердің түрлері, пропорциялар, элементтер және бөлшектер туралы ақпаратты киімде шығарады. Мұнда студент киім заңдылықтарының барлық формасын нобай жасау барысында негіз ете алады.

Кесте 4

3. Жұмыс (техникалық) эскиздері

Мұнда нақты құрастырушы формалар, түс беру, тұлға пропорциялары, барлық бөлшектердің, аяқталу түрлерін құрылымы мен конфигурацияларын тұтас және жеке бөліктерін құрастыру

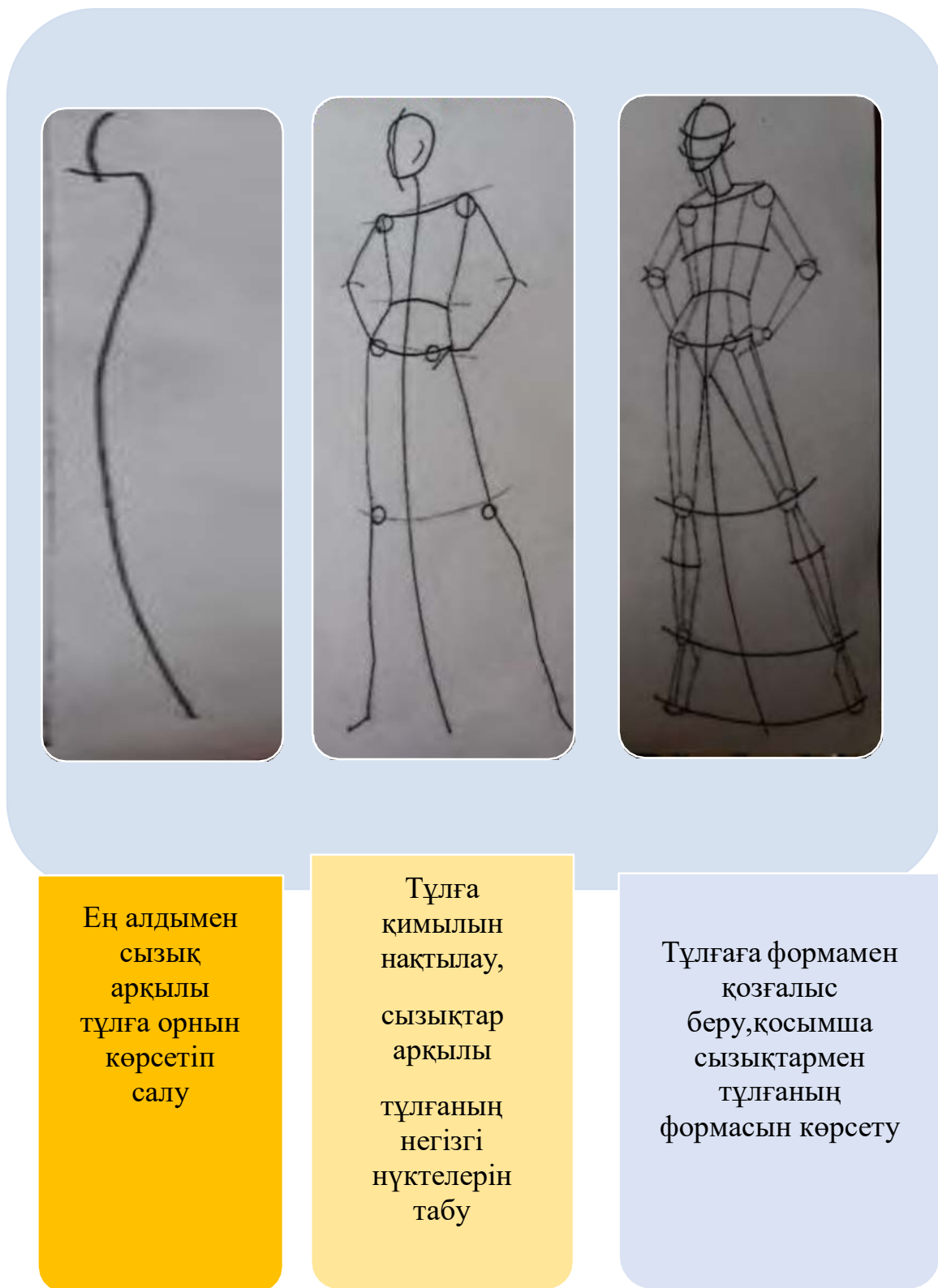

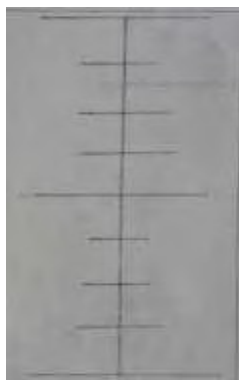
Тапсырмаға қарай кез келген студент өз техникалық эскизін жасап оның тұтастығын реттейді

13. Тұлғаларды салу этаптары

Кесме 5

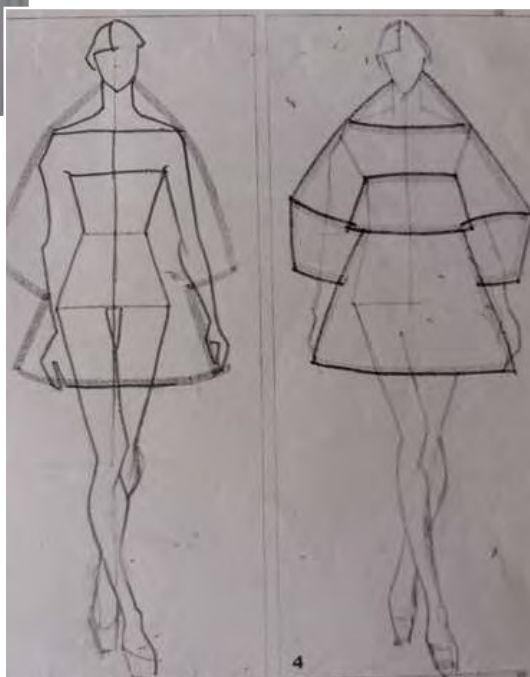

1-ші этап

2-ші этап

3-4 ші этап

Әрбір сән әлеміне терең үңіліп қарайтын болсақ: мода әлемінің шексіз екендігін бағалау қиын.

Осыған орай әр маусымның эскиздері киім үлгісінің жүздеген моделіне айналуға және бұл сән үйлерінің жетекші модельер дизайнерлерінің арқасында. Солардың ішінде аттары еш ұмытылмайтын, белгілі сән дизайнерлерінің қолтаңбалық шығармашылық жұмыстары әрине кез келген адамды таңқалдырмай қоймас. Студенттерге шабыт көзі ретінде атақты модельерлердің келесі өзіндік эскиз жобалары:

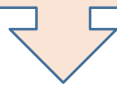
Поль Пуарье «Брендтің өмір салты» тұжырымдамасын
енгізген алғашқы француз кутюресі

Әйел тұлғасын
S образды
шынайы түрде
бейнелеген

Кристиан Диор
«New Look» стилінің негізін қалаушы

«Әрбір жаңа деп аталатын нәрсе стиль - сәнге деген менің көзқарасым. Алайда менің қалауым халықтың қалауымен тұспа-тұс келді, ал сән оның ұранына айналды» Кристиана Диор.

Ив Сен Лоран

Менің барлық көйлектерім қимылдан тұрады. Қимылдың көрінісін көрсетпейтін немесе еске түсірмейтін киім бұл жаман киім – дейді Лорен

Жапон модельері Кензо

Өз елінің ұлттық костюм элементтерін Батыс әлеміне әкеліп, жапондық стильге айналдырған модельер.

Шанель топтамалары

Габриельдің екі сүйікті түсі бар: қара және ақ. Қара түс, ол барлығына негізді деп санайды. Ол талғампаз және практикалықты білдіреді. Ақ - тазалықтың белгісі дейді.

Әрқашан әртүрлі өзімнің жаңалығымды жасауға тырысып, бәсекелестерге қараған емеспіз дейді В. Зайцев

13. Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі бойынша студенттерге арналған тест сұрақтары

1.«Композиция» дегеніміз не?

- А) Көркем туындыны құрастыру
- Б) Көлемдік кеңістікті өлшеу
- В) Формалардың үйлесімділігі
- Д) Киімді пішу

2.Киім композициясындағы пішім сызықтары қалай көрсетіледі

- А) Бұйымның ойластырылған үлгісін жасауға мүмкіндік сызбасы
- Б) Киімдегі костюм силуэттері
- В) Киім композициясындағы мата фактурасы
- Д) Киім композициясындағы үйлесімділік

3. Киім композициясындағы келісімділік заңы

- А) Композициялық құралдардың киім мақсатына бағынылуы
- Б) Тепе- теңдік қарым –қатынас
- В) Костюмдегі стильдік шешімдер
- Г) Сызықтың костюмдегі ролі

4. Киім композициясындағы сәндеу ұғымы

- А) Киімге қосымша әсемдік беру
- Б) Костюмдегі түс және колорит
- В) Костюмнің геометриялық пішіндері
- Г) Киімдегі комплект жиыны

5. Киімді жобалау барысы

- А) Жеке адамның қабылдауы, киім-кию мәнері, киімді сезінуі
- Б) Киім композициясындағы мата фактурасы
- В) Костюм композициясындағы көрермен иллюзиясы
- Г) Костюмдегі ассоциативті образдар

6. Костюм композициясындағы силуэт түсінігі

- А) Костюм формасының сыртқы көрінісі
- Б) Киімдегі қарама қарсылық
- В) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер қатынасы
- Г) Киім классификациясы

7. Киім композициясындағы тектоника

- А) Бұйым формасының бейнесін ойлап көру
- Б) Қарама-қарсы трапециялар
- В) Костюмдегі түс және колорит
- Г) Киімнің бейнелі көрінісі

8. Киім композициясындағы

пропорция ұғымы

- А) Өлшем мен дене бітім бөліктерінің арақатынасы
- Б) Киімдегі комплект жиыны
- В) Киімдегі қарама-қарсылық
- Г) Костюмдегі түс және колорит

9. Киім композициясындағы біртұтастықтың өлшемі-модуль

- А) Дене бітімінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем
- Б) Композиция категориялары бірлігі
- В) Киім сызық өлшемдері
- Г) Киім классификациясы

10. Костюмдегі масштабтылық

- А) Костюм пішіні, элементтерінің адам дене бітіміне өлшемдес шамалылығы
- Б) Композицияның қасиеттері мен элементтері
- В) Костюм композициясындағы стильдік шешімдер
- Г) Түстерді киімде адамның жас ерекшелігіне қарай көрсету

11. Метр түсінігі

- А) Бірдей формалардың белгілі бір арақашықтықта қайталануы
- Б) Костюм композициясындағы стильдік шешімдер
- В) Дене бітімінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем
- Г) Композицияның қасиеттері мен элементтері

12. Киім композициясындағы конструктивті сызықтар

- А) Костюм бөліктері мен жеке көлемдердің қиылысу сызықтары
- Б) Костюм пішіні, элементтерінің адам дене бітіміне өлшемдес сызықтары
- В) Өлшем мен дене бітім бөліктерінің арақатынасындағы сызықтар
- Г) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы

13. Киім композициясындағы қарсыластық ұғымы

- А) Пішіннің, өлшемнің, түстің фактураның күрт айырмашылығы
- Б) Дене бітімінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем
- В) Костюм композициясындағы стильдік шешімдер
- Г) Костюм бөліктері мен жеке көлемдердің қиылысу сызықтары

14. Киім композициясындағы статика түсінігі

- А) Бұл тыныштық, форманың жабық түрде дамуы
- Б) Киім композициясындағы ырғақты байланыстар
- В) Дене бітімінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем
- Г) Өлшем мен дене бітім бөліктерінің арақатынасы

15. Киім композициясындағы динамикалық қатынастар

- А) Нақты қозғалыстың, өсудің, дамудың пайда болуы.
- Б) Костюм композициясындағы стильдік шешімдер
- В) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы
- Г) Костюм бөліктері мен жеке көлемдердің қиылысу реті

16. Киім композициясындағы симметрия әдісі

- А) Костюмде пішін бөліктерінің теңдігі
- Б) Өлшем мен дене бітім бөліктерінің арақатынасы
- В) Киім формасына жалпы сипаттамасы
- Г) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы

17. Киім композициясындағы ассиметрия түсінігі

- А) Симметрияның осі жоқ кезіндегі элементтердің орналасуы
- Б) Дене бітімінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем
- В) Композицияның қасиеттері мен элементтері
- Г) Киім композициясындағы мата фактурасы

18. Киім композициясындағы ырғақ тұжырымдамасы

- А) Элементтердің белгіленген ретпен қайталануы
- Б) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы
- В) Композициялық тепе-теңдіктің сақталуы
- Г) Костюм бөліктері мен жеке көлемдердің қиылысу сызықтары

19. Эмоционалық күй туғызатын түстер ассоциациясы

- А) Позитивті, Негативті, Бейтарап
- Б) Ахроматикалық, Хроматикалық түстер
- В) Түс реңі, жарықтық ұғымы, түс қанықтығы
- Г) Ашық, қанық, суық

20. Киім композициясындағы симметрия әдісі

- А) Костюмде пішін бөліктерінің теңдігі
- Б) Өлшем мен дене бітім бөліктерінің арақатынасы
- В) Киім формасына жалпы сипаттамасы
- Г) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы

21. Киім композициясындағы ассиметрия түсінігі

- А) Симметрияның осі жоқ кезіндегі элементтердің орналасуы
- Б) Дене бітімінің көлем бірлігі ретінде алынатын өлшем
- В) Композицияның қасиеттері мен элементтері
- Г) Киім композициясындағы мата фактурасы

22. Киім композициясындағы ырғақ тұжырымдамасы

- А) Элементтердің белгіленген ретпен қайталануы
- Б) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы
- В) Композициялық тепе-теңдіктің сақталуы
- Г) Костюм бөліктері мен жеке көлемдердің қиылысу сызықтары

23. Эмоционалық күй туғызатын түстер ассоциациясы

- А) Позитивті, Негативті, Бейтарап
- Б) Ахроматикалық, Хроматикалық түстер
- В) Түс реңі, жарықтық ұғымы, түс қанықтығы
- Г) Ашық, қанық, суық

24. Костюм композициясындағы көрермен иллюзиясы

- А) Көрнекі қабылдауды алдау
- Б) Жеңілдетіп көрсету
- В) Композициялық тепе-теңдік
- Г) Костюмнің жеке бөліктері

25. Көзбаяушылық әсердің үш түрі

- А) Физикалық, Физиологиялық, Психологиялық
- Б) Екі өлшемді, Үшінші өлшемді
- В) Түсті қабылдау, сәуле, бұрыш
- Г) Рең өзгермелілігі, пішіннің өзгеруі

26. Киім композициясында –фактура түсінігі

- А) Материалдың сыртқы сипатын көзбен қабылдау
- Б) Рең өзгермелілігі, пішіннің өзгеруі
- В) Үйлесімділікті қабылдау
- Г) Визуалды бағалау

27. Киім композициясындағы декор

- А) Әрлеу киімді сәндеу элементтері
- Б) Түсті қабылдау, сәуле, бұрыш
- В) Үйлесімділікті қабылдау
- Г) Рең өзгермелілігі

28. Декорды өңдеу түрлері

- А) Декоративтік, конструктивтік, улитарлық
- Б) Үйлесімділікті қабылдау
- В) Рең өзгермелілігі, пішіннің өзгеруі
- Г) Костюмнің жеке бөліктері

29. Киім композициясындағы сән әлемі

- А) Киім кию мәдениеті
- Б) Түсті қабылдау
- В) Визуалды бағалау
- Г) Материалдың сыртқы сипатын көзбен қабылдау

30. Костюм композициясында стиль түсінігі

- А) Сұлулық пен қоршаған ортаға қатынасты сипаттайтын көркемдік тіл
- Б) Материалдың сыртқы сипатын көзбен қабылдау
- В) Киім композициясындағы геометриялық пішіндер сызығы
- Г) Элементтердің белгіленген ретпен қайталануы

28. Сән әлемінде ешқашан өзектілігін жоғалтпаған стиль

- А) Классикалық;
- Б) Романтикалық;
- В) Спорттық;
- Г) Фольклорлық стильдер;

30. Біріктірілген бір мезгілде көрсетілетін киімдер жиынтығы.

- А) Коллекция
- Б) Комплект
- В) Ансамбль
- Г) Стильдік киім

31. Бірегей бұйымдардан тұратын киім топтамасы

- А) Ансамбль
- Б) Комплект
- В) Стильдік киім
- Г) Коллекция

32. Бір немесе әртүрлі костюм элементтерінің жиынтығы

- А) Комплект
- Б) Ансамбль
- В) Коллекция
- Г) Стильдік киім

33. Костюм композициясындағы киімді модельдеу

- А) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.
- Б) Киімді үйлесімді бірлікке жеткізу
- В) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- Г) Киімнің бірлесіп ауысуы

34. Киім өнердегі ойлау тәсілі

- А) Көркемдік бейне
- Б) Құрылымдық көрініс
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Объектілерді құрылымдау

35. Киім композициясындағы раппорт түсінігі

- А) Ою-өрнектің қайталанатын бөлігі
- Б) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.

36. Киім композициясындағы трансформация әдісі

- А) Киімді түрлендіру, өзгерту әдісі
- Б) Текстураның сипаттамалары
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Техникалық шығармашылық

37. Киім элементтерінде қолданылатын қосымшалар

- А) Фурнитура
- Б) Форма
- В) Фактура
- Г) Түс

38. Костюмнің графикалық бейнесі

- А) Эскиз
- Б) Түс
- В) Фурнитура
- Г) Фактура

39. Киім композициясында тепе- теңдіктің екі жақты қарым-қатынасы

- А) Үйлесім
- Б) Түс
- В) Фактура
- Г) Форма

40. Қарама-қарсы трапециялы киімдер силуэті

- А) Қынамалы силуэтті
- Б) Овал силуэтті
- В) Тік силуэтті киім
- Г) Үшбұрышты силуэтті

41. Бұйымның енділігін көрсететін сызықтар

- А) Көлденең сызықтар
- Б) Тік сызықтар
- В) Декоративті- конструктивті
- Г) Конструктивтік сызықтар

42. Ақ, қара және сұрдың ақтан қараға дейінгі түстер градациясы.

- А) Ахроматикалық түстер
- Б) Хроматикалық түстер
- В) Ашық түстер
- Г) Суық түстер

43. Екі өлшемді пішінді қабылдаудың өрнектері

- А) Иллюзия классификациясы
- Б) Сән және костюм түсінігі
- В) Ұлттық киімнің жіктелімі
- Г) Түстің көзбаяушылық әсері

44. Барлық бедерлі бүкпе тегістері

- А) Декор
- Б) Сән
- В) Өрнек
- Г) Фактура

45. Ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер

- А) Фольклорлық стильдер
- Б) Романтикалық;
- В) Спорттық;
- Г) Классикалық

46. Қазақ халқының кең тараған ою- өрнек төркіні

- А) Мүйіз тектес
- Б) Эпиграфиялық өрнектер
- В) Жұлдызша
- Г) Ру таңбалары

47. Киімде өлшемдердің, түстердің, текстураның сипаттамаларының теңдігі

- А) Тожество
- Б) Трансформация
- В) Түстік тон
- Г) Тон

48. Киім композициясында әр түрлі формаларды көрсету нүктелері

- А) Тектоникалық нүктелер
- Б) Трансформация
- В) Түстік тон
- Г) Конструктивтік сызықтар

49. Киімде бір бағыттан басқа түрге көшіру сипаты.

- А) Пластика
- Б) Пропорция
- В) Трансформация
- Г) Тектоникалық нүктелер

50. Кутюре сөзі қай елде пайда болған

- А) Француз
- Б) Италия
- В) Ағылшын
- Г) Испан

51. Киім бөліктерінің көркем тұтастығын біріктіретін

- А) Киім композициясы
- Б) Тектоникалық нүктелер
- В) Трансформация
- Г) Конструктивтік сызықтар

52. Форма элементтерінің өзара және кеңістіктегі байланысы.

- А) Көлемдік-кеңістікті құрылым
- Б) Декоративті- конструктивті
- В) Трансформация
- Г) Тектоникалық нүктелер

53. Киімде форманың жабық түрде дамуы.

- А) Статикалық композиция
- Б) Динамикалық композиция
- В) Ассиметриялық композиция
- Г) Симметриялық композиция

54. Киімде нақты қозғалыстың, өсудің, дамудың болуы.

- А) Динамикалық композиция
- Б) Ассиметриялық композиция
- В) Симметриялық композиция
- Г) Статикалық композиция

55. Киімдегі тепе-теңдік

- А) Симметриялық композиция
- Б) Ассиметриялық композиция
- В) Динамикалық композиция
- Г) Статикалық композиция

56. Киімдегі тепе-теңдіктің бұзылуы

- А) Ассиметриялық композиция
- Б) Симметриялық композиция
- В) Динамикалық композиция
- Г) Статикалық композиция

57. Қысқа мерзімде салынатын суреттер тобы

- А) Нобай
- Б) Сызық
- В) Тектоникалық нүктелер
- Г) Трансформация

58. Пластика бойынша үш негізгі түрге бөлінетін сызықтар

- А) Тік, тұрақты, тұрақты емес
- Б) Овал, шеңбер
- В) Төртбұрыш
- Г) Көлбеу

59. Киімдегі «алтын қима» пропорциясы

- А) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- Б) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы
- В) Композициялық ортаны белгілеу
- Г) Тектоникалық нүктелер

60. Киімде композициялық орталық қалай көрсетіледі

- А) Сапа, түр, орталық, мағына
- Б) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы
- В) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- Г) Көлемдік-кеңістікті құрылым

61. Киімде динамикалық композиция құру кезінде пайдаланылатын

- А) Ритм
- Б) Статика
- В) Динамика
- Г) Ассиметрия

62. Статикалық қайталанатын композиция қандай тұрақты белгілермен анықталады?

- А) Мотивтердің мөлшері, мотивтердің айналуы, мотивтер арасындағы қашықтық
- Б) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы

63. Түс композициясы, бір немесе бірнеше түстердің болуына қарамастан, мыналарға сілтеме жасайды:

- А) Хроматикалық
- Б) Ахроматикалық
- В) Аралас
- Г) Түрлі түсті

64. «Спираль» ою-өрнектің қандай түріне жатады

- А) Геометриялық
- Б) Космогониялық
- В) Эпиграфиялық өрнектер
- Г) Жұлдызша

65. Масштаб дегеніміз не

- А) Сызба ұзындығының нақтылығына қатынасы
- Б) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы
- В) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- Г) Көлемдік-кеңістікті құрылым

66. Көркем бейне бұл

- А) Өнердегі көркем ойлау тәсілі
- Б) Көлемдік-кеңістікті құрылым
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Композициялық ортаны белгілеу

67. Асимметриялық нысандардың тұтастығы қалай жүзеге асады?

- А) Визуалды балансты құру
- Б) Техникалық шығармашылық
- В) Сызба ұзындығының нақтылығына қатынасы
- Г) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы

68. Жазықтықта құрастырушы элементтерді білдіретін құралы

- А) Нүкте, сызық, дақ, түс, фактура
- Б) Эпиграфиялық өрнектер
- В) Мотивтердің мөлшері, мотивтердің айналуы, мотивтер арасындағы қашықтық
- Г) Сапа, түр, орталық, мағына

69. Егер өлшемдердің біреуі осы өлшеу бағыты бойынша көрнекі қозғалысты көрсете отырып, пішінде басымдылыққа ие болса, онда бұл ...

- А) Динамикалық
- Б) Сызба ұзындығының нақтылығына қатынасы
- В) Симметриялық
- Г) Нүкте, сызық, дақ, түс, фактура

70. Қандай түстер ахроматикалық деп аталады

- А) Түстік тондар жоқ түстер: қара, ақ және сұр реңдер
- Б) Қызыл, жасыл, сары
- В) Көк, қызыл, ақ
- Г) Сары, қызыл, жасыл

71. Біріктірілген бір мезгілде көрсетілетін киімдер жиынтығы.

- А) Коллекция
- Б) Комплект
- В) Ансамбль
- Г) Стильдік киім

72. Бірегей бұйымдардан тұратын киім топтамасы

- А) Ансамбль
- Б) Комплект
- В) Стильдік киім
- Г) Коллекция

73. Бір немесе әртүрлі костюм элементтерінің жиынтығы

- А) Комплект
- Б) Ансамбль
- В) Коллекция
- Г) Стильдік киім

74. Костюм композициясындағы киімді модельдеу

- А) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.
- Б) Киімді үйлесімді бірлікке жеткізу
- В) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- Г) Киімнің бірлесіп ауысуы

75. Киім өнердегі ойлау тәсілі

- А) Көркемдік бейне
- Б) Құрылымдық көрініс
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Объектілерді құрылымдау

76. Киім композициясындағы раппорт түсінігі

- А) Ою-өрнектің қайталанатын бөлігі
- Б) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.

77. Киім композициясындағы трансформация әдісі

- А) Киімді түрлендіру, өзгерту әдісі
- Б) Текстураның сипаттамалары
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Техникалық шығармашылық

78. Киім элементтерінде қолданылатын қосымшалар

- А) Фурнитура
- Б) Форма
- В) Фактура
- Г) Түс

79. Бір немесе әртүрлі костюм элементтерінің жиынтығы

- А) Комплект
- Б) Ансамбль
- В) Коллекция
- Г) Стильдік киім

80. Костюм композициясындағы киімді модельдеу

- А) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.
- Б) Киімді үйлесімді бірлікке жеткізу
- В) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- Г) Киімнің бірлесіп ауысуы

81. Киім өнердегі ойлау тәсілі

- А) Көркемдік бейне
- Б) Құрылымдық көрініс
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Объектілерді құрылымдау

82. Киім композициясындағы раппорт түсінігі

- А) Ою-өрнектің қайталанатын бөлігі
- Б) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.

83. Киім композициясындағы трансформация әдісі

- А) Киімді түрлендіру, өзгерту әдісі
- Б) Текстураның сипаттамалары
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Техникалық шығармашылық

84. Киім элементтерінде қолданылатын қосымшалар

- А) Фурнитура
- Б) Форма
- В) Фактура
- Г) Түс

85. Бір немесе әртүрлі костюм элементтерінің жиынтығы

- А) Комплект
- Б) Ансамбль
- В) Коллекция
- Г) Стильдік киім

86. Костюм композициясындағы киімді модельдеу

- А) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.
- Б) Киімді үйлесімді бірлікке жеткізу
- В) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- Г) Киімнің бірлесіп ауысуы

87. Киім өнердегі ойлау тәсілі

- А) Көркемдік бейне
- Б) Құрылымдық көрініс
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Объектілерді құрылымдау

88. Киім композициясындағы раппорт түсінігі

- А) Ою-өрнектің қайталанатын бөлігі
- Б) Киім кию элементтерінің жиынтығы
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Киімнің жаңа үлгісін жасау үдерісі.

89. Киім композициясындағы трансформация әдісі

- А) Киімді түрлендіру, өзгерту әдісі
- Б) Текстураның сипаттамалары
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Техникалық шығармашылық

90. Киім композициясындағы трансформация әдісі

- А) Киімді түрлендіру, өзгерту әдісі
- Б) Текстураның сипаттамалары
- В) Киімнің бірлесіп ауысуы
- Г) Техникалық шығармашылық

91. Киім элементтерінде қолданылатын қосымшалар

- А) Фурнитура
- Б) Форма
- В) Фактура
- Г) Түс

92. Костюмнің графикалық бейнесі

- А) Эскиз
- Б) Түс
- В) Фурнитура
- Г) Фактура

93. Киім композициясында тепе- теңдіктің екі жақты қарым-қатынасы

- А) Үйлесім
- Б) Түс
- В) Фактура
- Г) Форма

94. Қарама-қарсы трапецияллы киімдер силуэтi

- А) Қынамалы силуэтті
- Б) Овал силуэтті
- В) Тік силуэтті киім
- Г) Үшбұрышты силуэтті

95. Бұйымның енділігін көрсететін сызықтар

- А) Көлденең сызықтар
- Б) Тік сызықтар
- В) Декоративті- конструктивті
- Г) Конструктивтік сызықтар

96. Ақ, қара және сұрдың ақтан қараға дейінiнгі түстер градациясы.

- А) Ахроматикалық түстер
- Б) Хроматикалық түстер
- В) Ашық түстер
- Г) Суық түстер

97. Екі өлшемді пішінді қабылдаудың өрнектері

- А) Иллюзия классификациясы
- Б) Сән және костюм түсінігі
- В) Ұлттық киімнің жіктелімі
- Г) Түстің көзбояушылық әсері

98. Қарама-қарсы трапецияллы киімдер силуэті

- А) Қынамалы силуэтті
- Б) Овал силуэтті
- В) Тік силуэтті киім
- Г) Үшбұрышты силуэтті

99. Бұйымның енділігін көрсететін сызықтар

- А) Көлденең сызықтар
- Б) Тік сызықтар
- В) Декоративті- конструктивті
- Г) Конструктивтік сызықтар

100. Ақ, қара және сұрдың ақтан қараға дейінгі түстер градациясы.

- А) Ахроматикалық түстер
- Б) Хроматикалық түстер
- В) Ашық түстер
- Г) Суық түстер

101. Екі өлшемді пішінді қабылдаудың өрнектері

- А) Иллюзия классификациясы
- Б) Сән және костюм түсінігі
- В) Ұлттық киімнің жіктелімі
- Г) Түстің көзбаяушылық әсері

102. Барлық бедерлі бүкпе тегістері

- А) Декор
- Б) Сән
- В) Өрнек
- Г) Фактура

103. Ұлттық сипаттағы осы заманғы киімдер

- А) Фольклорлық стильдер
- Б) Романтикалық;
- В) Спорттық;
- Г) Классикалық

104. Қазақ халқының кең тараған ою- өрнек төркіні

- А) Мүйіз тектес
- Б) Эпиграфиялық өрнектер
- В) Жұлдызша
- Г) Ру таңбалары

105. Киімде өлшемдердің, түстердің, текстураның сипаттамаларының теңдігі

- А) Тождество
- Б) Трансформация
- В) Түстік тон
- Г) Тон

106. Киім композициясында әр түрлі формаларды көрсету нүктелері

- А) Тектоникалық нүктелер
- Б) Трансформация
- В) Түстік тон
- Г) Конструктивтік сызықтар

107. Киімде бір бағыттан басқа түрге көшіру сипаты.

- А) Пластика
- Б) Пропорция
- В) Трансформация
- Г) Тектоникалық нүктелер

108. Кутюре сөзі қай елде пайда болған

- А) Француз
- Б) Италия
- В) Ағылшын
- Г) Испан

109. Киім бөліктерінің көркем тұтастығын біріктіретін

- А) Киім композициясы
- Б) Тектоникалық нүктелер
- В) Трансформация
- Г) Конструктивтік сызықтар

110. Форма элементтерінің өзара және кеңістіктегі байланысы.

- А) Көлемдік-кеңістікті құрылым
- Б) Декоративті- конструктивті
- В) Трансформация
- Г) Тектоникалық нүктелер

111. Киімде форманың жабық түрде дамуы.

- А) Статикалық композиция
- Б) Динамикалық композиция
- В) Ассиметриялық композиция
- Г) Симметриялық композиция

112. Киімде нақты қозғалыстың, өсудің, дамудың болуы.

- А) Динамикалық композиция
- Б) Ассиметриялық композиция
- В) Симметриялық композиция
- Г) Статикалық композиция

113. Киімдегі тепе-теңдік

- А) Симметриялық композиция
- Б) Ассиметриялық композиция
- В) Динамикалық композиция
- Г) Статикалық композиция

114. Киімдегі тепе-теңдіктің бұзылуы

- А) Ассиметриялық композиция
- Б) Симметриялық композиция
- В) Динамикалық композиция
- Г) Статикалық композиция

115. Қысқа мерзімде салынатын суреттер тобы

- А) Нобай
- Б) Сызық
- В) Тектоникалық нүктелер
- Г) Трансформация

116. Пластика бойынша үш негізгі түрге бөлінетін сызықтар

- А) Тік, тұрақты, тұрақты емес
- Б) Овал, шеңбер
- В) Төртбұрыш
- Г) Көлбеу

117. Киімдегі «алтын қима» пропорциясы

- А) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- Б) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы
- В) Композициялық ортаны белгілеу
- Г) Тектоникалық нүктелер

118. Киімде композициялық орталық қалай көрсетіледі

- А) Сапа, түр, орталық, мағына
- Б) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы
- В) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- Г) Көлемдік-кеңістікті құрылым

119. Киімде динамикалық композиция құру кезінде пайдаланылатын

- А) Ритм
- Б) Статика
- В) Динамика
- Г) Ассиметрия

120. Статикалық қайталанатын композиция қандай тұрақты белгілермен анықталады?

- А) Мотивтердің мөлшері, мотивтердің айналуы, мотивтер арасындағы қашықтық
- Б) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы

121. Түс композициясы, бір немесе бірнеше түстердің болуына қарамастан, мыналарға сілтеме жасайды:

- А) Храматаликалық
- Б) Ахроматикалық
- В) Аралас
- Г) Түрлі түсті

122. «Спираль» ою-өрнектің қандай түріне жатады

- А) Геометриялық
- Б) Космогониялық
- В) Эпиграфиялық өрнектер
- Г) Жұлдызша

123. Масштаб дегеніміз не

- А) Сызба ұзындығының нақтылығына қатынасы
- Б) Нысанның әр түрлі пропорционалдығы
- В) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы
- Г) Көлемдік-кеңістікті құрылым

124. Көркем бейне бұл

- А) Өнердегі көркем ойлау тәсілі
- Б) Көлемдік-кеңістікті құрылым
- В) Техникалық шығармашылық
- Г) Композициялық ортаны белгілеу

125. Асимметриялық нысандардың тұтастығы қалай жүзеге асады?

- А) Визуалды балансты құру
- Б) Техникалық шығармашылық
- В) Сызба ұзындығының нақтылығына қатынасы
- Г) Бүтінді тең емес бөлікке теңестірудің мінсіз нұсқасы

126. Жазықтықта құрастырушы элементтерді білдіретін құралы

- А) Нүкте, сызық, дақ, түс, фактура
- Б) Эпиграфиялық өрнектер
- В) Мотивтердің мөлшері, мотивтердің айналуы, мотивтер арасындағы қашықтық
- Г) Сапа, түр, орталық, мағына

127. Егер өлшемдердің біреуі осы өлшеу бағыты бойынша көрнекі қозғалысты көрсете отырып, пішінде басымдылыққа ие болса, онда бұл ...

- А) Динамикалық
- Б) Сызба ұзындығының нақтылығына қатынасы
- В) Симметриялық
- Г) Нүкте, сызық, дақ, түс, фактура

128. Қандай түстер ахроматикалық деп аталады

- А) Түстік тондар жоқ түстер: қара, ақ және сұр реңдер
- Б) Қызыл, жасыл, сары
- В) Көк, қызыл, ақ
- Г) Сары, қызыл, жасыл

Қорытынды

Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі – бейнелеу шығармаларының бүтіндейшешімдерінің элементтер жинағы.

Сонымен зерделей келіп «Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі» –оқу әдістемелік құралы арқылы «Сән және дизайн» білім беру бағдарламасы студенттері киім жобалау барысындағы заңдылықтарының көркем-идеялық мағынасын, тұтастығын бірыңғайлығын меңгереді.

Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі оқу әдістемелік құралы студенттерге этникалық образды бейнелеу негізі әдістерін, қазіргі заманғы сән ағымын таңдап, зерделеп, белсенді түрде меңгеруге әрі халық дәстүрін қолдана білуге қажетті құрал.

Этникалық дизайн өнері ғасырлық тәжірибесі мол киімнің негізгі заңдылықтарын, сәндік элементтердің әртүрлі детальдарын көркемдік мәнерлілікке нақыштап білімгерлерге шығармашылық ойларын тұжырымдауға үлес қосатын, оның қызықты бейнесін қалыптастыратын , толықтыратын, табиғи түрде қажет екендігін дәлелдейді.

Ал киімнің көркемдік бейнесі модельдің жалпы көрінісі болып табылады, оның нақты мақсаты шындықты бейнелейтін басты идеясы.

Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі арқылы білімгерлер кез-келген бейнені толық және жарқын жариялау тапсырмасын игереді.

Осыған орай білімгерлер «Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі» оқу әдістемелік құралының көмегімен киімнің әрбір үлгісін, адамға әсер ете алатын эмоционалды және әсерлі болуын толығымен қамтиды.

Композиция өнері бұл қызықты және оның маңыздылығын көре білуіне бөлек бөлінбейтін компоненттерді бір тұтастыққа айналдыруға негізделген. Суретші Крамской бұл идеяны былайша білдірді: « Этника ерекшелігін оның құрылымдық композициясын ... үйретуге болмайды, оны қызықты және маңызды екенін суретші өзі байқамайынша».

Сол тұжырыммен студенттер де костюм композициясындағы этникалық дизайн киім жиынтығының образды ассоциативтік негізгі ізденіс эскиздерін – көлем, тепе – теңдік, силуэтті форма, текстура, фактура, коллористикалық шешім туралы көптеген мағлұматтар жинақтап барып жобаларын жасайды.

Әсіресе киімнің түсі мен формасында белгілі бір талғамды сақтай білу қажет. Әринебұлжөнінде костюм композициясындағы білімді талап етеді.

Этникалық дизайн бағытындағы киімді көркем жобалау ерекшелігі оқу әдістемелік оқу құралы арқылы білімгерлер киім заңдылықтарын, қызықты тұлғалар мәнерлілігін, көз бояушылық әсермен киім үлгілерін жасауды және киімдегі гармониялық түстердің сәйкестігін анықтауды меңгереді.

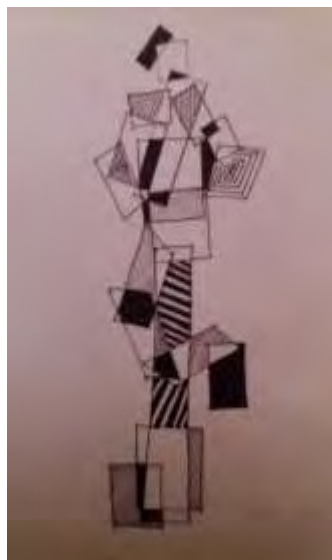
Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Азиева Е.В. Зрительные иллюзии в дизайне костюма [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Азиева Е.В. Филатова Е.В.— Электрон. текстовые данные. — Омск: Омский государственный институт сервиса, Омский государственный технический университет, 2014- 4 б.
2. В.Г Инкижинова. С.В Павлова «Композиция костюма»/учебно-методическое пособие / ВСГТУ-Улан- Удэ 2006 г - 9 б.
3. Г.Ә Тәкішева. Б.Е.Асанова «Жиімді модельдеу және көркемдік безендіру» Астана:Фолиант 2008 ж – 12 б.
4. Г.Мәуленова.Д.Амандықова «Дизайнерлерге арналған практикум» Астана:Фолиант 2008 ж – 14 б.
5. Г.М Гусейнов, В.В Ермилова, Д.Ю. Ермилова и др. «Композиция костюма» Учебное пособие.2 –изд., Москва. «Академия», 2004 г.- 31 б
6. Ермилова В.В. Ермилова Д.Ю. Моделирование и художественное оформление одежды. — М.: «Академия», 2000г. – 54 б.
7. Методика проектирования костюма [Электронный ресурс]: учебное пособие/ В.Ю. Сапугольцев [и др.]— Электрон. текстовые данные— Оренбург: Оренбургский государственный университет, ЭБС АСВ, 2015 г.-56 б..
8. Макленкова С.Ю. Моделирование и конструирование одежды [Электронный ресурс]: практикум/ Макленкова С.Ю., Максимкина И.В.— Электрон. текстовые данные— М.: Московский педагогический государственный университет, 2018 г.- 46 б.
9. Лашина И.В. Проблемные вопросы и совершенствование процесса проектирования женской поясной одежды [Электронный ресурс]/ Лашина И.В.— Электрон. текстовые данные— Омск: Омский государственный институт сервиса, Омский государственный технический университет, 2014 г.- 25 б.
- 10.Никитина Н.П. Цветоведение. Колористика в композиции [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Никитина Н.П.— Электрон. текстовые данные— Екатеринбург: Уральский федеральный университет, 2015 г.- 52 б.

11. Пармон Ф.М. Композиция костюма. Одежда, обувь, аксессуары. М.: Легпромбытиздат, 1997 г.- 23 б.
12. С. Кенжеахметұлы Қазақ халқының салт дәстүрлері. Алматы: Кітап баспасы, 2005 ж – 35 б.
13. Сабило Н.И. Орнаментальная текстильная композиция. Основы построения [Электронный ресурс]: учебное пособие / Н.И. Сабило. — Электрон. текстовые данные. — Самара: Самарский государственный архитектурно-строительный университет, ЭБС АСВ, 2008 г.-45 б.
14. Соснина Н.О. Макетирование костюма [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Соснина Н.О.— Электрон. текстовые данные— Омск: Омский государственный институт сервиса, Омский государственный технический университет, 2012 г. – 12 б.
15. Трофимов В.А. Основы композиции [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Трофимов В.А., Шарок Л.П.— Электрон. текстовые данные— СПб: Университет ИТМО, 2009 г.- 23 б.
16. Упине А.М. Дизайн костюма. Социальный статус. Имидж. М.: РосЗИТЛП, 2009 г.-78 б.
17. Фанайлова Е. Черные костюмы [Электронный ресурс]/ Фанайлова Е.— Электрон. текстовые данные— М.: Новое издательство, 2008 г.- 45 б.
18. Формальная композиция. Творческий практикум по основам дизайна [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Е.В. Жердев [и др.]— Электрон. текстовые данные— Оренбург: Оренбургский государственный университет, ЭБС АСВ, 2014 г.- 48 б.
19. Шлеюк С.Г. Законы композиции. Композиционный центр [Электронный ресурс]: методические указания к курсовой работе № 1 по дисциплине «Пропедевтика» / Шлеюк С.Г.— Электрон. текстовые данные— Оренбург: Оренбургский государственный университет, ЭБС АСВ, 2003 г.- 89 б.
20. Э.М. Андросова Основы художественного проектирования костюма: Учебное пособие – Челябинск: Издательский дом – Челябинск: Издательский дом «Медиа - Принт» 2004 г.- 4 б.
22. Ющенко О.В. Проектная графика в дизайне костюма [Электронный ресурс]: учебное пособие/ Ющенко О.В.— Электрон. текстовые данные— Омск: Омский государственный институт сервиса, Омский государственный технический университет, 2014 г.-123 б.
23. Бадяева Т.А. Роль цвета в эстетическом восприятии орнамента // Эстетические основы народного искусства и художественных промыслов. Сборник научных трудов НИИХП / Отв. ред. Н.В.Черкасова, сост. Т.М. Разина. -М.: 1992 г.- 69 б.
24. Бакушинский А.В. Избранные искусствоведческие труды. Исследования и статьи.- М.: 1981 г.- 85 б.
25. Воронов В.С. «Чистое» и «прикладное» искусство // Искусство в производстве. -М.: 1921 г.- 79 б.

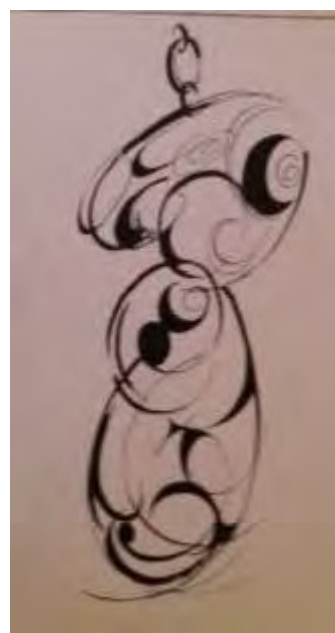
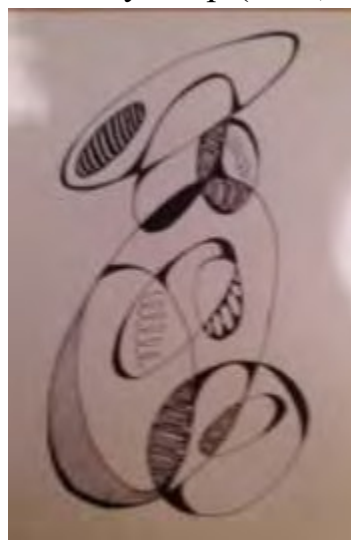
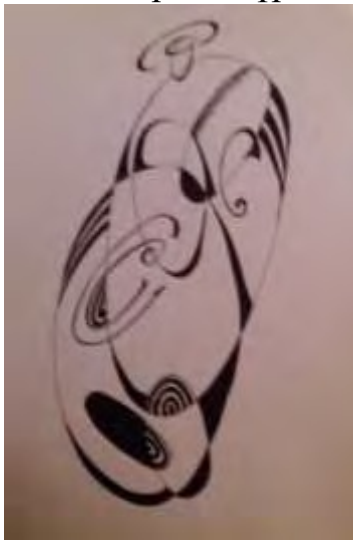
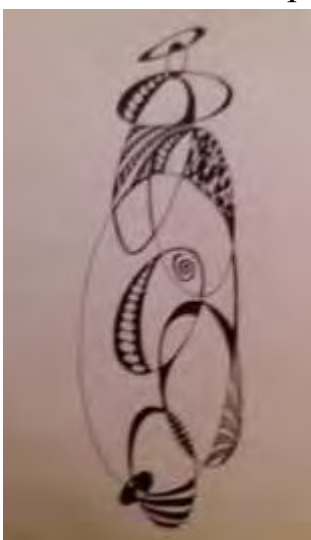
26. Ибраева К.Т. Орнамент мемориальных памятников казахов. Алма-Ата,: КазГУ, диссертация на соискание степени к.и.н., 1984 г. - 57 б.
27. Канцедикас А.С. Искусство и ремесло (К вопросу о природе народного искусства . - М.: 1977 г.- 54 б.
28. Басенов Т.К. Орнамент Казахстана в архитектуре. Изд. Академий наук КазССР., - Алматы: 1957 г. – 32 б.
29. Малаев А.К.ОЮ И ОЙ .-Алматы: 2004 г.- 82 б.
30. Байділдин Ш.Ою ой, өрнек сал.-Екібастұз: 2011ж.-2 кітап,- 63 б.
31. Разина Т.М. О художественных системах в искусстве традиционных промыслов // Эстетические основы народного искусства и художественных промыслов. Сборник научных трудов НИИХП / Отв. ред. Н.В. Черкасова, сост. Т.М. Разина. -М.,: 1992 г.- 85 б.
32. Попова И.А. Из опыта работы по возрождению народного узорного ткачества//Творческие проблемы современных народных художественных промыслов. Сборник статей / Сост. и научн. ред. И.Я. Богуславская.-Ленинград :1981г.-257-276 с.
33. Шевцова А.А. Казахский народный орнамент как этнографический источник:автореф. дис. ...канд. ист. наук. – М: 2004 г. - 46.
34. Өмірбекова М.Ш. Қазақтың ою-өрнектері: Энциклопедия. - Алматы, 2003ж. - 124 б.
35. Шнейдер Е.Р. Казахская орнаментика. — В кн. Казаки. -Л.: 1927 г. - 14 б.
36. Арғынбаев Х., Захарова И.В. 1958 жылы Оңтүстік Қазақстан облысында ұйымдастырылған этнографиялық экспедициясының қорытындысы // ТИИАЭ АН КазССР.- Алматы,1961 ж . - Т. 12.- 38 б.
37. Тәжімұратов Ә.Киіз үй және оның жиһаздарына байланысты сөздер.- Алматы:1974 ж.-49 б.
38. Арғынбаев.Х. Қазақ халқының қол өнері ғылыми зерттеу еңбектері. .-- Алматы. Өнер: 1987 ж.- 96 б.
39. Қасиманов С.Қазақ халқының қолөнері.-Алматы: 1969 ж.- 75 б.
- 40.Буткевич Л.М. История орнамента. -М.: 2004 г.- 11 б.
- 41 Басенов Т.К. Прикладное искусство Казахстана.-Алма-Ата: 1958 г.-131 б.
- 42 Маргулан А.Х.Казахская юрта и ее убранство. -М.: 1964 г. -22 б.
- 43 Каплан Н.И. Митлянская Т.Б. Народные художественные промыслы. -М.: 1980 г. -19.
- 44 Рыбаков Б.А. Происхождение и семантика ромбического орнамента. Сборник трудов НИИХП. Вып. 5. -М.: 1972 г.- 23 б.
- 45 Выготский Л.С. Психология искусства. монография. Москва:Директ-Медиа.2014 г.- 29 б.
- 46 Шойбеков Р.Н. Қазақ тілінің қолөнер лексикасы. фил.ғыл.док. ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация –Алматы: 2006 ж.- 95 б.

Геометриялық пішіндерден құралған киім силуэттері(төртбұрыш, үшбұрыш)

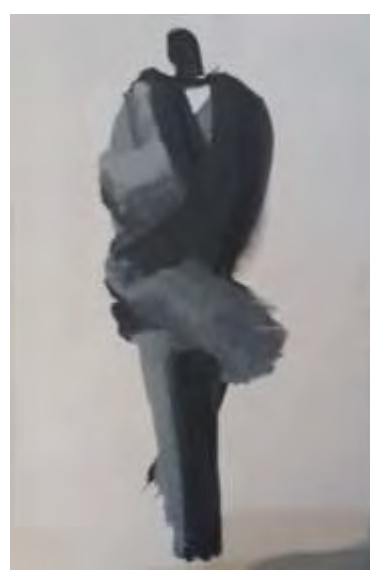
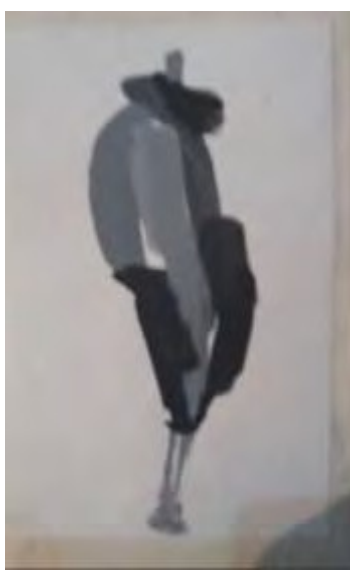

Қосымша 2

Геометриялық пішіндерден құралған киім силуэттері(овал)

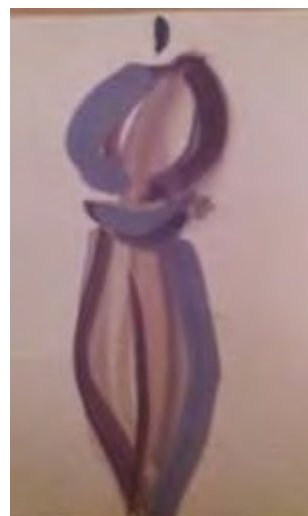

Сызықты және дақ түріндегі әр түрлі киім формаларымен графикалық нобайлар үлгісі

Қосымша 4

Туысқан түстермен костюм силуэттерінің фор-эскиздері

Суық туысқан түстермен костюм силуэттері

Қосымша 5

Симметрия киім үлгісінде

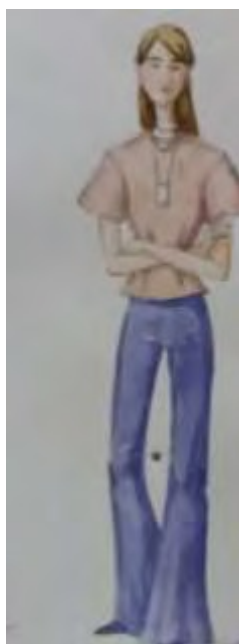

Ассиметрияда киім үлгілері

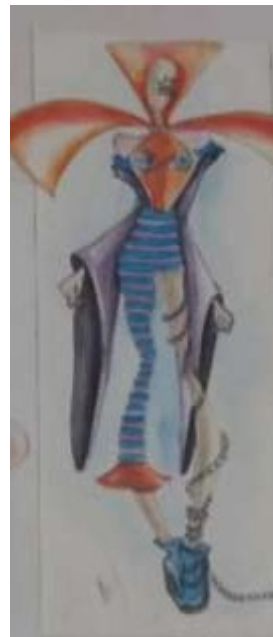
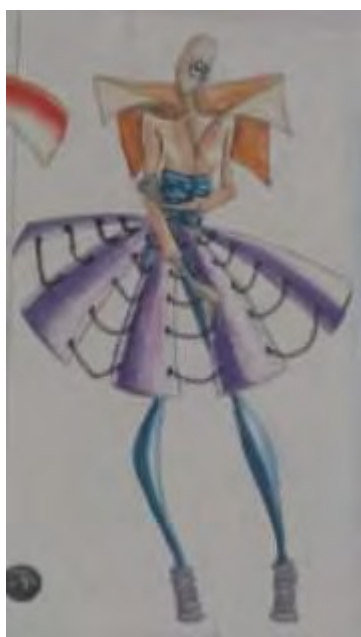

Қосымша 6

Киім композициясындағы статика

Киім композициясындағы динамика костюм мен аяқ киім нобайларында

Қосымша 7

Костюмдегі иллюзиялық байланыстар

Киім композициясындағы ырғақты көріністер

Қосымша 8

Киімдегі композициялық орталық

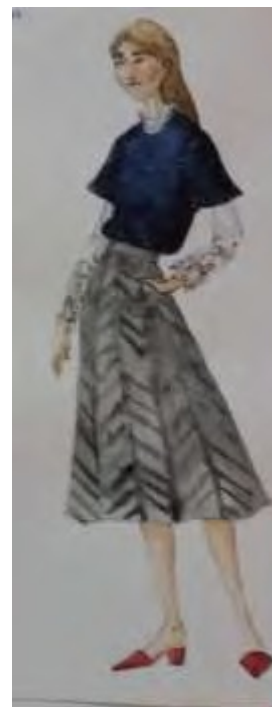
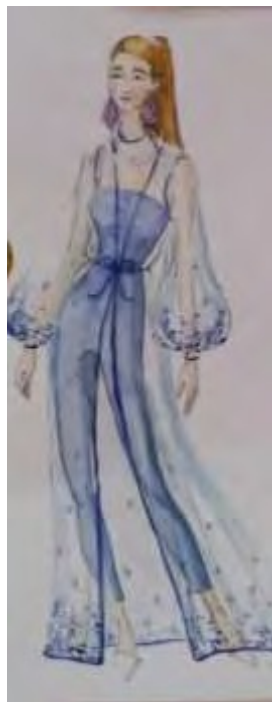

Киім композициясындағы фактуралық материалдар(1)

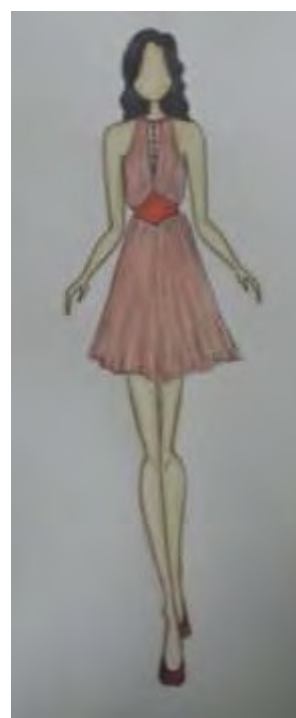
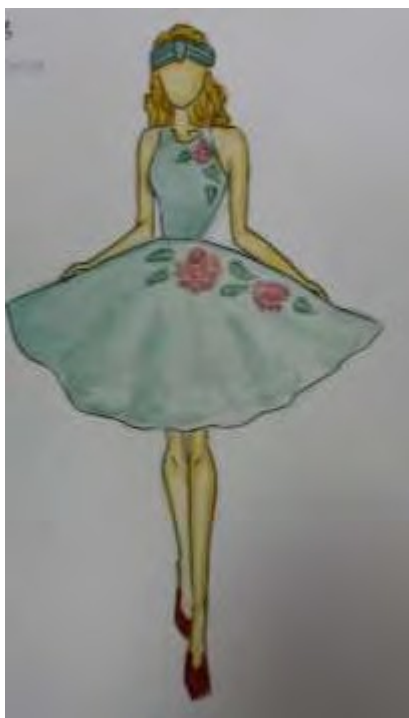
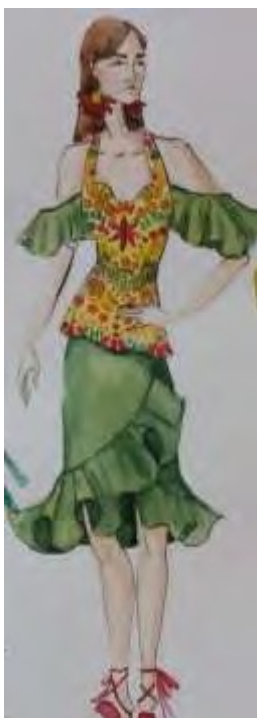

Қосымша 9

Киім композициясындағы фактуралық материалдар (2)

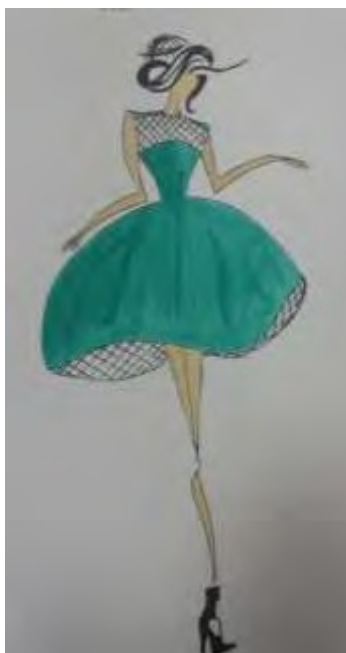
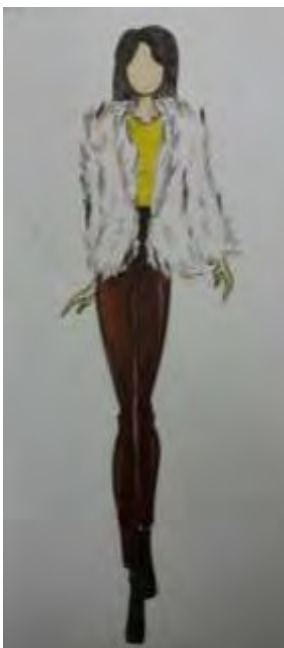

Киім композициясындағы декор элементтері

Қосымша 10

Киімдегі қарама-қарсылық заңы

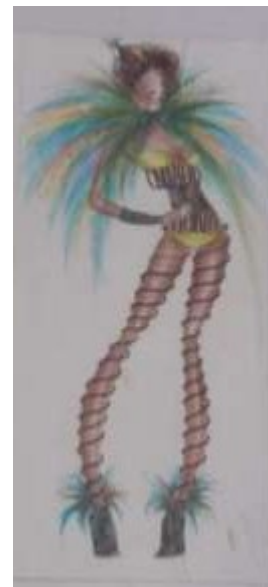

Киім композициясындағы образды- ассоциациялық көріністер(1)

Қосымша 10

Киім композициясындағы образды- ассоциациялық көріністер(2)

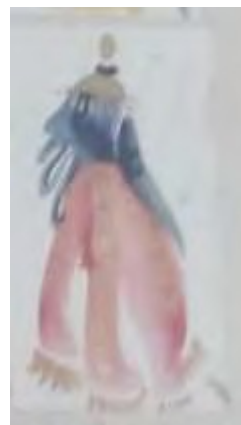
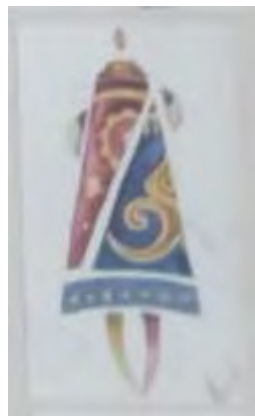
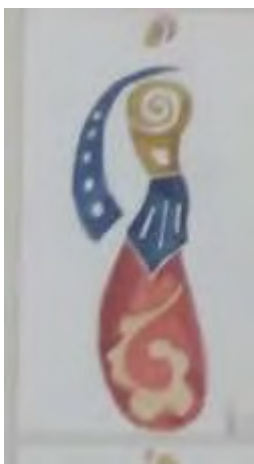

Киім композициясындағы коллекция топтамалары

Қосымша 11

Киім композициясындағы коллекциялар жиыны

Қосымша 12

Киім композициясындағы коллекциялар топтамасы

«Почташылар» девizesымен комплектілер

Қосымша 13

Ұлттық ою-өрнектермен маскарадтық коллекция тобы

Этно стиліндегі коллекция жиыны

